BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
70
8 A 8

Ale. XVI
Palatina. 2216

Digitized by Google

70.8 A 8

duplicato di
70.4.A.55/1

Digitized by Google

OPVSCVLA QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR HAEC SVNT.

Declamatio Philippi Beroaldi An orator ſit philoſopho & Medico anteponendus. car. 1.

Philippi Beroaldi libellus de optimo ſtatu: & prīcipe. car. x.

Oratio prouerbiorum condita a Philippo Beroaldo. Qua doctrina remotior continetur. car. xxxii

Declamatio Philippi Beroaldi contra ſcortatorem & de ebrioſo Aleatorem. car. LIX

Philippi Beroaldi Heptalogos ſiue ſeptem ſapiētes. car. LXXVI

libellus hic est [illegible] ferrin [illegible] doctrine multifarie [illegible]

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

10-8-A-2

Digitized by Google

¶ Ad Clariſſimum Paulum Sidſouitium ſcholaſticum Pŏ-
lonum Philippi Beroaldi Bononienſis Epiſtola.

POrtium Catonem Tuſculanum illum. qui opti-
mus orator: optimus ſenator: optimus impera-
tor eſt habitus: dicere ſo itum ferunt Menſam
eſſe amicitiarum parentem: & quandam quaſi
conciliatriculam. At quanto illi honeſtius: Verius: ſpecioſi-
us. qui ſcolam amicorum ſeminarium: qui litteras beniuolē
tie glutinum dixere. Nimirum ille ſunt uere diuturneq; ami
citie: que parantur in gymnaſiis litteratoriis. que ex ſtudio-
rum ſimilitudine proueniunt. Ex hoc fonte amici mihi ſex
centi fluxerunt. Ex hoc amicorum columen & gemma Mi
nus Roſcius deriuatus. quo nil elegantius. qui cum ſeria &
ioca ut dicitur. Qui eruditorum nobiliſſimus: nobilium eru
ditiſſimus. Qui omniũ horarum inſtar Pollionis Aſinii di-
ci meritiſſimo poteſt. Cuius amicitia iucundiſſima ut pecu-
liariter glorior ita maxime delector. quam ſpero ſicut nunc
omnibus notiſſima eſt: Ita cognitam quoq; poſteritati fore.
Hic idem ſtudiorum nexus quo nihil tenacius: te mihi Pau-
le uir clariſſime copulationibus neceſſitudinis arctioribus
deuinxit. qui iam ſexquiannum degis Bononie inter ſchola-
ſticos tranſmontanos: ut nobiliſſimus: ſic amabiliſſimus.
qui non magis tui ordinis hominibus es gratus ob comita
tem. q̄ noſtratibus ob morum honeſtamenta. In te omnia
ſunt affatim congruentia claritudini familie. & que apud Po
lemonios uel ut a recentioribus corrigimur: apud Polonos
non minus honorata q̄ clara iamdiu floruit. floretq;. Et ne
proauos atauoſq; in preſentia percenſeam: pater tuus. Cui
Staniſlao nomen. in maxima fuit: ſicut par erat: apud regem
polonorum exiſtimatione: ampliſſimis honoribus geſtis: fi
dei ſinceritate probatus. uite peritia moratus. preconio bo-
nitatis ornatus: Et cum conſiliatores principum prudentia
cum primis preditos eſſe oporteat. Fuit pater tuus dum ui-
ueret apud Cardinalem polonum primi nominis conſiliari

us:oſtendens nihil prius in omni uita eſſe conſilio.pluſq; ſi
ne doctrina prudentiam quam ſine prudentia facere doctri
nam. Quid dicam de numeroſa fratrum tuorum cohorte.
omnes aurici ſunt. Et cum ſummus honor ſit principi uel
uni placuiſſe.ii.apud principes in gratia ſunt & exiſtimatio
ne.Ex quibus Iacobus ſacrauſſimo regi Albergo eſt perquã
iucundus. Cui ob fidem theſaurorum regiorum mandata
cuſtodia:que niſi Integerrimo:probatiſſimoq; haud temere
cõmitti ſolet.Petrus uero menſe regie ſtructor eſt & ſcinden
dorum obſoniorum ſcius artifex. Quod quidem miniſteri
um in aula principali honorificum haud dubie eſt.idq; ſoli
ingenuo & plane nobili iniungitur.Idem rebus bellicis pre
pollens nec in toga ſpernendus.propter quod apud regem
intimus eſt.Et aulicis purpuratiſq; fere omnibus uenerabi
lis;amabiliſq;.Secundum hos Nicolai quoq; ſunt uenti ual
de ſecundi:necnon & huic adoleſcentulo aura principalis aſ
pirat.Ceterum ut hi apud regem fauorabiles: ſic apud illu
ſtriſſimum regis fratrem Sigiſmundum Chriſtophorus tecũ
in ſinu eſt.uterq; fouetur.uterq; diligitur:Nam Chriſtopho
ri prudentia ſingularis ac ingenium preſens effecerunt ut di
gnitate Diſcophori Cracouienſis peculiariter inſigniretur.
Que apud uos eſt oppido q̃ honorata ꝓuincia. Tu uero mi
Paule ob dexteritatem:ob eruditionem:ob bonitatem:me
ruiſti ut eidem principi eſſes a ſecretis: Tu archigrãmateus:
tu auricularius Illuſtriſſimi principis nuncuparis. Cancella
rim uulgo nominitãt. His de rebus fit ut familia Sidlouitia
tante ſit auctoritatis exiſtimationiſq; apud Polonos. ut qui
emergere illic atq; eniteſcere concupiſcunt: hii ad Sidloui
tios fratres confugiant: Vobiſq; deprecatoribus potiſſimũ
utantur. Veniſti tu haud ita pridem in gymnaſium noſtrum
ut latinos nos latialiter perſonantes audires: Vt dolatorio la
tinitatis:ſi ulla eſſet lingue aſperitas leuigaretur. Quod adeo
te delectat:detinet:paſcitut non ſolum publicas ſcholas fre
quentes: Sed priuatim quoq; aliquid ſcitu dignum me docẽ
te continenter inaudias.Iamq; domus tua facta eſt officina

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO

Digitized by Google

& conciliabulum politioris litteraturae. Ex hoc quottidiano docendi: diſcendiq; cōmertio beniuolentia inter nos uberior adoleuit, hac autem uellicante cōmonitus libellum hunc tibi Paule Vir clariſſime nominatim dedicaui: ut monumē tum ſit mei erga te amoris ſempiternum: ut abſens ī patria hec interuiſens Philippum tuum ſubinde recorderis. Materia eſt opinor non indigna cognitu nec triuialiter protrita. Cuius uarietas multiiuga lectorem oblectare nec minus inſtituere pōſſit. Et te preſertim. Cui omnia qualiacūq; mea probantur: Sed iam perlege queſo controuerſiam trium fratrum neq; illepidam neq; ineruditam Mox de optimo ſtatu libellum prelecturus. Vale decus ſcholaſticum. & dilige doctorem:

F I N I S:

Anima quid ſit inter philoſo
phos non cõuenire car.v.A
Academicorum dogma.vi.A
Arterie vii: C.
Auſonii locus B
Alexander Magnus xiiii. A
Antoninus pius B
Auguſtus pater patrie
Annone primus p̃fect⁹ xvi B
Annone cura Pompeio
glorioſa C
Antigoni mãſuetudo. xxii. A
Aedificat opus regiũ. xxiii. A
Auaricia in pri.odioſa xxv.B
Amici principum the
ſaurus xxvii A
Adulator xxix. A
Adulationum uene a A
Antinoi caſus xxxviii. A
Angina xxxix. B
Argãtõnei longa uita xl. D
Animalium nonnullo
rum etas xlii. A
Aetas quot annorum B
Amycle ſilentio priere li: A
Aleatores germani lxv. A
Aeſopi mantice lxvii: A
Anime uaria conſide
ratio lxxxiii B
Alexandri imperatoris di
ctum lxxxvi. B
B
Benignitatiſ exẽpla xviii. A
Bacchus qr̃ liber. lxvi. A
Bacchus qr̃ cum cor.lxxiii.A
Biantis ſententie. lxxxxi. A
C
Ciuitatis adminiſtrande
triplex ratio. x. A
Cõſtellatiões principũ xiii.A
Calumnia pingitur xix A
Clementie ex. xx. xxi. A
Clemẽtia principum dec⁹ A
Cyri liberalitas. xxv: A
Continẽtie ex in Alex. xxx.A
Ciuium amor Regis pre
ſidium xxxiii. A
Chalcas uitẽ ferens. xxxix. A
Charitatis gradus xliii. A
Catulli locus xlvii A
Crateris concubitus aptus C
Cretici dies lxxix. A
Climaterici anni: B
Creſi hiſtoria. lxxx. A
Cognoſce te ipſum lxxxiii. A
Chilõis alie ſentẽtie. lxxxv.V
Cleoboli ſentẽtie lxxxvii. A
Conſul unde xciii. A
D
De deo uarie.car: v. D
Demoſthenis admiratio.ix.C
Democratie uitupatio. xi. A
Dardanarii. xvi. C
Demetrii ſuperbia: xvii. A
Delatorum mala: xix. A
Delirant ſenes. xl. A
Diſcipulorum exagitata
ingratitudo lvi: A
E
Eloquẽtie excellentia cix.A

Ebrietatis mala. lxix. B
Ebrietatis remedium lxxii. A
Ephori qñ inſtituti. lxxxvi. A

F

Frumentarius canõn. xvi. A
Fiſcus lyeni cõparatus. xxv. C
Fortitudo i principe. xxx. A
Fortune uarie ex. xlv. A
Furie quare tres. xciii. B

G

Gorgie honor habi
tus c. ix. D
Gloria quibus queratur
artibus. xvii. A

H

Horatii locus. xii. B
Hadriani factum egre
gium. xxxi. B
Homo bulla. xxxvi. A
Hominis infirmitas. B
Herculi qř ſciphus. lxvi. B

I

Iuuenalis locus. vii. D
Ius licentius officium. xviii. A
Iuliani laus. xxi. B
Iuſticia in principe. xxvi. A
Ieuenalis locus. xxxi. A
Ira pcol a principe. A
Imperare bene opus
difficile. xxxii. A
Inter os & offam. xxxviii.
Iubileus. liiii. A
Ibis. lxiii. A
Ira breuis inſania. xciiii. A
Ire remedium. A

L

Logica triplex. vii. A
Leges nature. xxi. B
Litterarum bona. xxiii. A
Liberalitas in prin
cipe. xxliii. A
Lactuca qř in fine cene. xli. A
Lex uaria ut regio. xlvi. A
Lex pluſq̃ ſidera. xlviii A
Liberum arbitrium. xlix. A

M

Medicine uituperatio. vii. A
Morborum origo. B
Medicorum turba. E
Medici a Plinio ca
ſtigatur. viii. A
Medici animarum ne
gociatores. B
Medici ab urbe interdci. B
Monarchie cõmendatio. xi. B
Monarchia. xii. B
Magnificentia in prin
cipe. xxii. B
Morborum ſpẽs uarie. xl. A
Modus in rebus. lxxxv. B
Medicina cum mõ. lxxxvii. A
Modeſtia in uictu. B
Mali plures. xc. A
Mali imperiti A
Magice uanitates. xcii. A
Materia quid A
Meditatio totum. A

N

Neceſſitatis uires. lii. A
Nabatheorum mos. lxi. A

O
Optimatum ſtatus. xii. A
Obtre ctatió quid. xviii. B
Oport unitatis uis. xci. B
P
Philoſophi opiatores. v. A
Primordia rerum. C
Protheus. vi. B
Philoſophi impii C
Philoſophi ex urbe eiecti. D
Philoſophus puo cōtētus. E
Popularis ſtatus. xii. A
principes neſa uio-
lari. xiii. B
principum ſatâ popula
rium ſtatus. C
principū cognomina. xiiii. B
pater patrie
populo ſaturo nille
tius. xvi. A
principes eē lr̃atos. xxiii. B
pythagore ſimbola. xxvii. A
principū uita ppli ex. xxxii. A
pñs tps nō dari. xxxvii. A
platonis uita. xli. B
primigenii an uiuacio
res xlii. A
puerperia quibus lu
ctuoſa. xlvii. B
Pythagoricum ſilentium. l. A
Peccata paria lxix. A
pietaci ſententie. xcii. A
R
Rex populórum paſtor. xv. B
Rex reipu. anima. C
Religio in principe. xxvii. B
Repentine mortes xxxix. A
Rana ſeriphia. li. A
S
Sublimium opiniones. vi. A
Stomachus pterſa. vii. D
Secta non ſine dogmate. C
Supplicationes. ix. B
Seueritas in prīcipe qñ xxi. A
Seculum. xli. C
Silii locus. xlviii. A
Sicera. lxxiii. A
Septenarius nūeriꝰ. lxxviii. A
Sapientiū. vii. noīa. lxxix. A
Solōnis alie ſentētie. lxxxii. A
Senectutis uiaticū. lxxxix. B
T
Terremotus cauſe. vi. B
Traianus optimus. xv A
Talorum inuentor. lxiiii. B
Teſſera quid. lxv. A
Temulentie effectus. lxxiii. B
Tricóngius. lxxiiii. A
Thaletis gratiarum ac
tio lxxxix. A
V
Virgilii locus. xxv. A
Viuendi meta. xli. A
Virgi. & Cic. laudatio. lvii. A
Vinum uenenum. lxviii. A
Voluptas ex guſtu qua
lis. lxxiiii. A
Vades reus penitu
dinis. lxxxviii B
FINIS.

Digitized by Google

Philippi Beroaldi Declamatio An Orator ſit Philoſopho & Medico anteponendus.

Agna:ac uenerabilis res eſt eloquentia Viri ornatiſſimi: Cuius bono nihil præſtabilius: Cuius beneficio fit:ut tãto hoībus ipis pſtent eloquẽtes: quanto hoies cæteris animantibus antecellũt. hoc cũctis ſatis liquet:hoc præconio omniũ atq; conſenſu celebratiſſimũ:hoc noſtra quoq; oratione iãpridem edita teſtatũ eſt. Attamen hodierno die Philippicas.M.Tullii ſiue Antonianas auſpicaturus exiſtimaui me facturũ operæ precium: ſi ritu ſcholaſtico paulũ rhetoricarer:Et declamatoria dictiõe prælude rẽ.Quod ut cõmodi9 fiat unam de ſchola priſcorũ declamatorũ controuerſiã pertractabo:Daboq; operam ut conditura noſtræ:concinnataq; edulia faciãt ad ſtomachum:ut quæ a me dicentur: ea & animos foueant:& aures pmulceant.Sed ut longas præfationes recidamus:rem ipſam ingrediemur.Quod dum fit:uos queſo diligenter ac libenter attendite.

Argumentum.

Ater qui tres liberos habebat: philoſophũ medicum:oratorem moriens teſtamẽto eũ hæredẽ fecit qui eſſet utiliſſim9 ciuitati.poſt mortẽ patris cõtendunt tres fratres:cui hæreditas paterna cedere debeat: primus philoſophus coram iu-

dicibus agit cauſam:a quo cũ alia tum hæc dicuntur.

Declamatio.

DEmiror Iudices cuipiã mortaliũ dubium ui-
deri:cui ex tribus fratribus potius paterna
A bona ſint adiudicãda:Cũ philoſophia ſit re
gina cunctarum diſciplinarum:quam.M. Tullius in
uẽtum deoꝝ:Plato uero donũ deorum tradiderunt.
Quo bono:ut ipſius Platonis uerbis utar: nihil un-
quã maius mortalibus datum eſt a diis:nec unquam
dabitur. Hæc eſt uitæ lex:uirtutũ indagatrix: uitioꝝ
expultrix:lumen legum:magiſtra morũ: Rerum ele-
mentariarũ exploratrix:Cæli & mundi cõtemplatrix
quin altitudinis ſtudio etiam cælo ipſo ſublimiora
quæpiam ueſtigat.Et ut inquit platonicus Apuleius
in extimo mũdi tergo degit.Hac internuncia homi-
nes deo cognati & proximi imo ut uerius loquar dii
terreni efficiuntur.Quid per deos immortales excel
lentius ſacratiſſima illa philoſophia:quæ ſupra hanc
caliginẽ:in qua uolutamur excedens:docet quid aga
tur in cælo? Meritoq; Seneca philoſophoꝝ ſinceriſ-
ſimus ſanctiſſimuſq;:Cui utiq; credi conuenit. Natu
ræ rerũ gratias agit:cũ ſecretiora eius ingreſſus diſcit
quæ uniuerſi materia ſit:quid ſit deus:totus in ſe intẽ
B derit:An ad nos aliquando reſpiciat: faciat quottidie
aliquid.An ſemel fecerit:pars mundi ſit an mundus:
An mundi aĩa:an poti9 opifex & factitator:liceat ne
illi ex lege fatorũ aliquid derogare:An maieſtatis di-
minutio & erroris confeſſio ſit mutanda feciſſe. Ad

hæc nulla res magis diſcuſſerit caliginē illam nebulæ A
craſſiſſimam: quæ ut duo poetarū clariſſimi prodide-
runt: obtutus mortalium hebetat: menteſq; obducit
oppāſo ignorationis uelamento. Quid porro utilius
illa altera philoſophiæ pte: quā ptim æthicen: partim B
moralem appellitāt. q̄ maxime ad hoies ſpectat: quæ
docet quid in terris agēdū ſit: & errores noſtros diſcu
tit. Quæ urbes peperit. Diſſipatos homines in ſocie
tatē uitæ cōuocauit. reſpu. bñ moratas inſtituit. Vn-
de nō īmerito ſectatores philoſophiæ ubiq; gentium
philoſophos nominitāt nomine. ſ. ſancto & religio- C
ſo quaſi ſolos ſapiētiæ ſtudioſos. Qui ante Pythago-
ram ſophi id ē ſapientes & habebātur & nominabā
tur. Quid quod & philoſophus medicus ē. Cū philo
ſophia ut inquit Arpinas orator ſit animarum medi- D
cina. Quod & Galenus quoq; teſtat̃. Cū autem mor
bi pernitioſiores pluresq; ſint animi quā corporis: p̄-
ſtātior haud dubie ē philoſophꝰ: qui grauioribꝰ mor
bis medelas ac fomēta ſalutariter apponit: qui deniq;
tāto eſt quā corporis medicus nobilior utiliorq;: quā
to animus corpoř eſt p̄cioſior. Quin etiā philoſophꝰ
Oratorē. Vñ enī uis & ſylua dicēdi niſi ex ſcholis phi
loſophoꝝ ducta eſt? Vñ riui eloquētiæ niſi ex fontibꝰ
philoſophiæ deriuati? Huc adde quod dialectice.
i. diſputatoria ſiue diſputatrix philoſophorum eſt: E
quæ rhetoricæ prope germana eſt: In tantum ut Ze
no dialecticen manui in pugnū compreſſæ. Retho-
ricē uero explicatæ ſimilē eē tradiderit. Quid per de-

BIBLIOTECA NAZ. ROMANA VITTORIO EMANUELE

os ĩmortales hac tripartita philoſophia pſtabilibus: quid utilius eẽ ac dici poteſt? Cuius una pars rerꝝ naturã ſcrutatur: altera cõponit animũ & mores: tertia ſtructurã uerborũ exigit & argumentationes. Ipſum porro philoſophiæ uocabulum quid aliud ſignificat quã amorẽ ſtudiũq; ſapiẽtiæ? quo quid meli9? Cuius

A germana eſt philocalia quæ amor pulchritudinis interptatur: tãquã ſine philoſophia pulchritudo eẽ nõ poſſit. Cæterũ ut ſemel finiã. Philoſophus hoc eſt ſapiẽs omnia. Et ut ĩquit ille uno minor eſt Ioue: diues:

B liber. honorat9: pulcher: rex deniq; regũ. In tãta apd priſcos extimatiõe ac reuerẽtia habiti philoſophi: ut Platoni ſapiẽtiæ antiſtiti Diõyſius tyrãnus uittatam nauem obuiã miſerit: Ipſe quadrigis albis egredientem in littore exceperit: ut Alexander magnus Ariſtotelis philoſophorũ doctiſſimi patriã reſtituerit in honorẽ pceptoris. Cui ſe non min9 debeř quã philippo parẽti profitebatur: ut Pythagorã crotoniatæ ac metapõtini pro deo colerent: & ex eius domo tẽplum facerẽt. Qui ĩ tanta fuit admiratiõe: ut qui pſentia illi9 frui meruiſſent: id pſcriberent ad ſuos: tãquã magnũ quiddã ac præclarꝝ adepti forent qđ Pythagoram uidiſſent. Nũc quoq; uos iudices reueriti nomen philoſophi ſacroſanctũ ac uenerabile: philoſopho mihi bõa paterna ut par ẽ adiudicate: & ſentẽtia ueſtra decernite. Cũ uoluntas patris hoc uoluerit. Cũ ſenſus cõmunis hoc diiudicet: Cũ excellẽtia doctrinæ quã profiteor: hoc peculiariter depoſcat. Dixi.

Audiſtis hactenus uiri clariſſimi:quæ ex philoſophi pſona i petitiõe hæreditatis paternæ dicta ſunt. nunc quæſo audite attẽtis animis & auribus:quæ ſecundo loco medicus egerit: Qui cauſæ ſuæ patrocinatus eſt patrocinio huiuſce uel cõſimilis orationis.

Diſceptatio eſt iudices ĩter nos nõ quæ ex noſtris ſit ars ſpecioſiſſima:ſed quæ ciuitati utiliſſima. Q uærit quis ex nobis plus mortalibus proſit: Quis neſcit medicum ad omnes totius ciuitatis ordines. Ad omnẽ ſexum. Ad omnẽ ætatem pertinere? Cum ſummatibus infimatibus:uiris:fœminis: ſenibus: pueris ægrotare contingat. Cum omnes ex hoc utilitatẽ indiſcriminatim petant:meritoq; dici poteſt medicum rẽ cõmunem terrarum eſſe. Et mehercle ſi uera diſpicimus:ſi curioſe cuncta perpendimus:ſola medicina ſoloq; medico opus eſt omnibus. Medicina eſt quæ una cõtra fata depugnat:eaq; idẽtidẽ expugnat:quæ languẽtib9 uitam prorogat:quæ iam deploratos: iã defletos:iã in familia orci numeratos: luci auræq; uitali perſæpe reſtituit:multiq; medicinæ opa reuixiſſe creduntur. Et ne fabulas percẽſeam:quæ ab Aeſculapio Hyppolitum & Tyndaridã ad uitam reuocatos ferũt. Nõne Aſclepiades inter medicos famigerabilis argumentũ huiuſce rei uel potentiſſimum eſt:qui homini iã conclamato depoſitoq; dũ effertur fatũ attulit. Cuius animam in corporis latibulis deliteſcentem euocauit:eumq; ab inferis poſtliminio prope funera ſuum domũ rettulit. Huc adde qđ huic arti tantum ho

A

B

noris tribuere maiores : ut diis inuentores ſuos aſſi-
gnauerint: cæloq; dicauerint: Apollinē: Aeſculapiūq;
A quæ prodēdo: quem ob id Archiatrum quaſi princi-
pē medicorum dixit Antiquitas: Et profecto medici-
na res eſt ſacra. Et ut Salamonis ſapientia. omnis me
dela a deo eſt. Ideo & ſaluberrime ſapientiſſimus ille
præcepit medicū honorādum eſſe propter neceſſita
tem. Cū illum altiſſimus creauerit. Quod autem phi
loſoph9 frater gloriat9 ē philoſophos priſco ſæculo
honoratiſſimos extitiſſe apud reges: ne in hac quoq;
B pte illi utiq; ceſſerī: cū medicos accepimus prope cul
tos ad deoꝝ uicē: Nāq; Hippocrates ille maxius me
dicoꝝ ob depulſam arte medica peſtilētiā ex illirico
ī græciā ueniētē: honores illos meruit a græcis: quos
herculi decreuerūt qua in re ſubit mētem illud Gale
ni ex libro theriaces : quēadmodum. ſ. iuſſit diuinus
Hippocrates ignes fieri medicatos odoramentis &
ſuaue olentibus unguētis pfuſos. ut ita aer tabificus
emacularet: fieretq; in attrahēdo inocētior ſincerior-
q;. Quod ī peſtilētia factitādū Auicēna quoq; pcepit.
Quid Aſcrepiadēs idē inter medicos priſcos (Hip-
pocratē ſemp excipio) facile princeps : nōne uniuer
ſum ppe humanū genus circūegit in ſeſe ſ non alio
mō quā ſi e cælo emiſſus aduenıſſet: quinq; res maxi
me cōmuniū auxilioꝝ pfeſſus. Abſtinētiā cibi uini:
C frictionē corporis: ambulationē: geſtationēq;: qui ex
petitus a maxio regum Mithridate legatos illius ad
ſe miſſos pollicitationeſq; ingētes ſpreuit poſthabı

Digitized by Google

itqꝫ quieti litteraꝝ. Critobolus quoqꝫ & Eraſiſtratus
habiti ſunt in maxima apud reges maxīos exiſtīatōe:
cum alter Philippū Alexandri patrē: alter Anthiochū
ſyriæ regē ſolerti curatione ſanaſſent. Q uid multa ?
cum ſanitate nihil utilius ſit mortalibus: qđ Galenus
quoqꝫ aſſerit ī libro hereſeō. i. ſectarū. Medicina āt cū
ſanitatē pſtet liquido colligimus medicum & philoſo
pho & oratore lōge utiliorē eſſe ciuitati. qđ ſi philoſo
phia aī medicina dicitur: medicīa quoqꝫ corpoꝝ phi
loſophia perhibeť: cuius adiumēta infirmitas hoīum
āduocat: & continuo ubi ægritudo inuaſit ſolatia me
dici requirit: philoſophis oratoribuſqꝫ poſthabitis: in
quibus nullæ ſuppetiæ ſalutares: nulla ſunt adminicu
la languentium: Q uibus pſto eſt medicus: & reme
diis præſentiſſimus opitulatur. proinde iuriſconſulti A
medicos pfeſſoribus ſtudiorum liberalium merito
anteponunt. cū hii ſalutē hominum agant: Illi ſtudio
rum curā. Q uid nunc ego enumerē medicinæ ptes
quas oīs ſacras ac ſalutares puto: Dieteticam quæ ui B
ctu: pharmaceuticā: quæ medicamentis: Chirurgicā: C
quæ manu curat: Ex quo fit ut qui medicinæ utilitatē D
non uidet: is non ut luſcioſus ſed ut exoculatus nihil
prorſus uideat. Q uocirca iudices: ſi utilitati publicæ
cōſulitis: ſi medicum in ciuitate utiliſſimū eē cognoſci
tis: mihi qui ſaluberrimam artium utiliſſimamque
profiteor hæreditatem paternam aſſignitate.

Dixi.

Audiſtis uiri ſpectatiſſimi. quæ philoſophus: quæ

poſt philoſophum medicus dixerit in cauſa adipiſcē
dæ paternæ hæreditatis:nunc ſedulo auſcultate:atq;
animum aduertite:& ea qua ſolertis comitate perpē-
dite:quid nouiſſimo loco dixerit orator. Erunt opi-
nor hæc nec iniucunda relatu: nec ingrata auditu:
nec indigna cognitu. ſic autem Oratorem cauſam ſu
am egiſſe creditote.

Nunquā magis iudices ſenſi quāta ſit oratoriæ fa
cultatis uis atq; excellentia: quā hodierno die: dum
fratres audio non ex inſtrumento philoſophiæ: aut
mediciæ:ſed ex Oratoria ſuppellectile īſtructos cau
ſam actitaſſe:Adeo ſua philoſopho philoſophia:me
dico medicina nihil opis in agenda cauſa præſtiterat
Quin muti pene cōticuiſſent niſi ad eloquentiæ no-
ſtræ adminicula cōfugiſſent: ſine cuius nitore philo
ſophia ſordeſcit:medicina obſoleſcit:Diſciplinæ om
nes incultæ rubiginãt:adeo neceſſaria eſt atq; con-
ducibilis omnibus oīum ingenuarum doctrinarum
ꝓfeſſoribus eloquentia:Cuius utilitati maieſtatiq; ni
hil (abſit uerbo īuidia) eſt comparādum. Et quia mi
hi primum cum fratre philoſopho agendum eſt. An
ego philoſopham cum oratoria? philoſophum cum
oratore contendā? Parcius tecum agere cogor & mi
tius quia frater es:ſed tamē (qđ īter nos dictum ſit)
iſta tua p̄clara philoſophia quā glorioſe iactas mi fra
A ter:& tāquā filiolā exoſcularis nequaquā tāti eſt:quā-
ti eam uideri uis:nec tam ī philoſophia ſtudium ſapi
entiæ eſt quā opinatio. Nā cum ſciētia certi ſit opina

tio incerti:ſcholæ philoſophoꝝ oīum ac ſectæ dum
philoſophantur haud dubie opinantur.Id.n.opinat̃
quiſq; qd̄ neſcit. Illi autem qui de rebus naturalibus
& cæleſtib9 diſputant opinione educuntur:Cum ue
ritas demerſa ī ſecretariis naturæ deliteſcat.hinc phi A
loſophos a ſcriptoribus luculentis opinatores: opi
nioſos: opinioſiſſimos dici nouimus. Vnde autem
queſo niſi ex opinatione tot diſſidia: tot compugna
tiones philoſophorum emanarunt: tot ſectæ diſcor
dantes.Dicam.n.nō obſtrigilandi cauſa:ſed quia ita
res ſe habet.Pugnāt philoſophi inter ſe atq; diſſenti
unt diſſidio nō paruo magnis in rebus & ſeriis.Q ui B
dā principium reꝝ eē autumant:aquā:ut Thales mi
leſius.Alii ignem:ut Heraclitus cognomento ſcoti C
nus.i.tenebricoſus. Q uidam aera:ut Anaximenes.
Pythagoras uero:Empedocles: Epicarmus Aliique
phyſici cōpluſculi quattuor elemēta principium reꝝ
eē poſuerunt. Plato Deum factitatorē mundi eē tra
dit. Ariſtoteles mundum īnatum eē autumat. Epicur9
Democritus:Leucippus ex atomis hoc eſt corpuſcu
lis īſecabilibus mundum formatum eē contendunt.
Præterea de deo:de aīa:de finibus bonoꝝ:de meteo
ris:īter philoſophos non cōſtat:Q uidā deos īnume
ros: quidā nullum eſſe crediderunt. Platonici unum D
quidē curātem reꝝ. At Epicurei otioſum & inexerci
tū: Stoici Deum extrinſecus figuli modo torquentē
hāc mundi molem eſſe prodiderunt. Platonici intra
mundum:ut gubernatoris exemplo ītra illud maneat

q̃d regat. Sũt qui ĩ fortunæ iã lapſibus oĩa ponant: & nullo credãt mũdũ rectore moueri: natura uoluente uices & lucis & anni. q̃dã curã deorꝝ intra ſidera cõtinẽt: Nõnulli diuinã ꝓuidentiã ad lunã uſq; deducũt: tãquã irridẽdum ſit agerẽ curã rerꝝ hũanarꝝ. illud quicquid ẽ ſũmũ: atq; ĩdicerꝝ ſit dei maieſtatẽ polli tã multiplici ſordidoq; miniſterio: Quãta dũ bõt de aĩa iter philoſophos pugna? Plato ait aĩam eſſe ſubſtantiam αυτοκινητον. i. ſe mouentẽ. Xenocrates numerꝝ. Ariſtoteles: entelechiã. Pythagoras & Philolaꝰ & Ariſtoxenus: harmoniã: Poſſidonius: ideã: Hippocrates: ſpiritũ tenuem ꝑ corpus oẽ diſꝑſum. Origenes adamantius: ſubſtantiã ſenſibilẽ & mobilem: Hipparcus & zeno: ignẽ. Anaximenes: aera. Empedocles: ſuffuſũ cordi ſanguinẽ: Democritus: ex atomis cõflatã. Dicearchus uero nullum eẽ aĩum: nullã aĩam: fruſtraq; & aĩalia & aĩantes appellari. Alii æternã. Alii mortalem aĩam diſſolubilẽq; eẽ cõtẽdũt. Eccleſiaſticorꝝ quoque ſup eadẽ re eſt diſſidiũ: Alii ab origine mundi factas ĩ cælo aĩas. Alii ex traduce ꝓpagari. Alii deũ quotidie aĩas opari tradũt. Q̃d & xpianũ dogma confirmat. Hæc & id gẽus alia: tã uaria tam diſſidentia cũ lego quo me uertã? quẽ ſeq̃r? cui credam? ſuccurrit illud Oratianũ: Bellua multorꝝ capitũ es: Nã quid ſeq̃r aut quẽ? Merito dixit Lactãtius: de aĩa ĩter philoſophos nõdũ cõuenit: nec unquã fortaſſe cõueniet: & a Lucretio decẽter & uere dictũ eſt. Ignoratur. n. quæ ſit natura aĩ. Eadem fere cõtẽtio eſt circa fines bonorum: cũ

A

B

alii in uoluptate ut Ariſtippus. Alii i uirtute:ut Zeno.
Alii i primis naturæ. Quæ græci τα πρωτα φύσεως,
Auguſtinus & Varro primigenia uocant:ut Carnea
des. Alii in indolétia:ut Hieróymus Rhodius ſúmú
bonú collocauerit:pipatetici ex triplici genere bono
rú:aí.ſ.& corpis atq; externis fœlicitaté metiunť:nec
multo ſecus academici. uoluptaté cum honeſtate Di
nomachus & Calipho copularút. idolentiá: q̃ græce
ανάλγησια dr̃ honeſtati Diodorus ſtoicus adiunxit:
Quid dicá de rebus naturalibus quáta ſit iter meteo A
rologos diſpilitas atq; diſſenſio. De cometis. De ful
minib9. De arcu cæleſti. De niloticis increméris non
cóſtat: Quid multa? De motu terræ:& ut inquit poe
ta. Vnde tremor terris:& qua ui maria alta tumeſcát:
obiicib9 ruptis. Sút philoſophi iter ſe diſcrepantiſſi
mi. Et in hac re uel ſola oppido quá mira incóſtantia B
eſt:Náq; Anaxagoras igné cám mot9 exiſtimat. Ana
ximenes terrá ipſam ſibi ipſi eé cám motus nec extri
ſecus icurrere qd̃ illá ipellat:ſed intus ipſam illidi in ſe
metipſam. Quidam motú aquæ iputauere ut Thales
mileſius: Democritus uero motum fieri autumat:ali
quando ſpiritu:aliquando aqua:aliquádo utroq;. Ari
ſtoteles. Albertus magnus: & omnis peripateticorú
ſchola ſpiritum ac uentos cauſam eſſe motus terræ
alacriter affirmant: Cui ſententiæ Plinius nr̃ & Sene
ca ſubſcribút. Ex hoc tam multiplici diſſidio ex tanta
philoſophorú diſcordia haud dubie fit ut incert9 ſim
quib9 credá:quibus accedam. Cuius ſectæ me candi

Digitized by Google

datũ eẽ profitear: Quicquid elegero plurimos uideo improbaturos: quicquid probauero: plures negaturos. ut iter tot ambigua illud tantum Socraticũ mihi certũ uerumq̃ eſſe uideatur: Hoc ſcio ꝙ neſcio. Inde

A fit ut academicorũ ακαταληψιαν. i. incõprehẽſibilitatẽ minime improbẽ: qui nulli rei aſſentiẽdũ: qui ob id σκεπτικοι και απορρητικοι. ideſt conſideratores & am

B bigentes dicuntur. Meritoq̃ Proteus pſonã ueritatis ſuſtinere creditur: quam obtinere nemo poteſt falſis imaginibus illudentem & cõprehẽſiõis nodos relaxãtem.

C Ad hæc adde ꝙ philoſophos irreligioſos putant: Eoſq̃ ferme arbitrari deos non eſſe. Dum meras rerũ cauſas & ſimplices rimantur. Ex hac opinor inconcinitate diſſidiiſq̃ ſectarum factum fuit olim uetus ſenatus conſultum. Quo philoſophi ex urbe Roma pulſi ſunt perinde ac inutiles atque infructuoſi. Mox iterum Domitiãо imperãte exacti ex urbe &

D Italia interdicti. Vt ſemel finiã: propoſitum fratris demiror inhiantis paterna bona. Cum philoſophus ſi Platoni credimus: Cui utiq̃ in re philoſophica credi cõuenit. minime ſit philochrematos ideſt pecuniæ cupidus: immo contemptor diuitiarũ. Quo circa deſiſte frater moneo a petitione hereditaria: ne ab inſtituto ſectæ tuæ deflexiſſe uidearis: & uitæ contrarius ire

E priori. Nihil enĩ habet philoſophia pſtantius quam ꝙ modicis contẽta ampliores opes nõ deſiderat. Vnde fit ut cõditores legũ philoſophos profeſſorum numero nõ habeãt: Quia hoc primum eos profiteri opor

teat mercenariā operā ſpernere. hæc ſatis ad philoſophum: qui nimis urgeri iā uidetur & commoueri uera caſtigatione cōmonitus. Tranſeamus deinceps ad medicum: quem ītelligo fiducia medicinæ ad hanc cauſam oppido quā fidenter deſcendiſſe: Cui9 ars haud quaquā philoſophiæ abſimilis ē. uidelicet uaria. incōſtans. interpollis: & non parū ſæpe pernicioſa: quam ut in ueſtibulo diſertationis ſtatim repercutiā eleuēq̧ Nonne inter medicos prope maior quam inter philoſophos pugna ē atq̧ cōtentio? Qui in diuerſas curandi uias ꝓceſſerūt. Hippocrati cauſa morbi originalis uidetur eſſe ī ſpiritu ſiue flatu: quem morborum omniū patrem & auum appellat. Herophilo in humidis omne uitium uiſum eſt. Eraſiſtrato ſi ſanguis in arterias hoc eſt uenas: quæ ſpiritui accommodatæ ſunt. Quas recentiores medici pulſatiles nominant: tranſfunditur. Aſclepiadi uero placuit originem egritudinū eſſe manātia corpuſcula ꝑ inuiſibilia foramina ſubſiſtendo iter claudant & meatus obturēt. Ad hæc cum ciborum cōcoctiōe maxime ſanitas cōſtet: Meritoq̧ ſtomachus paterfamilias & rex totius corporis in homine dicatur: In hac quoq̧ parte diſcrepātiſſimi ſunt. Eraſiſtratus enim cibos atteri in uētre cōtendit: Pliſtonicus putreſcere. Hippocrati placet per calorem cibos concoqui: Quod Galenus: Auicenna: & medicorū neotericorum ſcholæ confirmant. Aſclepiades uero nihil concoqui autumat: ſed crudā materiam ſicut aſſumpta eſt in corpus omne diduci A B C D

VII

Huc adde quod alii medicinã dicũt eſſe rationalem: Alii in uſu tantum & experimentis eam poſuerũt: per inde ac uſus in curationibus ſicut in cæteris omnib9 A artibus ſit magiſter efficaciſſimus: Vnde logici quidã quaſi rationales dicti: Quidam ab experimentis empirici ut Serapion & Apollonius & Heraclides. Sunt & methodici a uia quadam quã ſequuntur no B minati. Ob hoc dixit Auſonius in gryppo ternatio: Triplicem eſſe medicinã illo uerſu: Triplex quoq; forma medendi: quæ logos & methodos cuiq; experie C tia nomen. Sunt & dogmatici quib9 ſunt ſua decreta ſeu placita ſine quibus nulla ſecta conſiſtere poteſt: hos maxie probat Galenus: a quo Empirici improbãtur: qui ait Herophilũ & Philippum in primis Empiri ces ideſt experiẽtiæ ſectatores extitiſſe: Cum Hippo crates & Diocles Cariſtius Heraſiſtratus logicem hereſin.i.ratiõalem ſectã ſectati ſint: Methodices uero pricipes fuerũt: Archigenes: & Themiſon. De qui D bus opinor ſenſit Satyrographus ſcribens. Aduocat Archigenem onerosaq; pallia iactat: Item quot Themiſon egros autũno occiderit uno: Fuit & prodicus ſelymbriæ natus: quã inſtituit Iatraleptice.i. unctoriã medicinã. hic inumeræ ſectæ fluxerũt: Dogmata infinita: ſentẽtiæ multiplices. hic illæ circa ægros miseræ cõcertatiões: nullo idẽ cẽſente ne uideatur aſſertio al E terius. hic illa iſfelicis monumenti iſcriptio. turba medicorũ ſe periiſſe. Et Adrianus imperator: ut auctor eſt Dion moriẽs dixit: Medicorũ turba principem p

dit:cui concinit uerſiculus ille apud Græcos uice pro
uerbii celebrat9 πολλῶν ιατρων ασοδος μαπωλεσεν
ideſt multorum medicorũ introitus me perdidit.Ne
queo mihi temperare quominus pliniana illa pcen-
ſeam ad hoc totũ negotium mire facientia:quibus lu
culentus ille ſcriptor ĩ medicos perorans aſſerit nul-
lam artem medicina incõſtãtiorem fuiſſe:necdubium
eſſe medicos oĩs ſcientiæ famam nouitate aliqua au
cupantes aĩas noſtras ſtatim negociari:diſcunt peri-
culis noſtris:& experimenta p mortes agunt: medi-
coq; tantũ hominem occidiſſe ſumma impunitas eſt
quinimmo trãſit in conuitiũ: & intemperantia culpa
tur:Quod ſi lex ulla extaret:quæ puniret inſcitiam ca
pitalem:oppido quã paucos uideres mediciæ profeſ
ſores.prouerbiale illud ſat notum: Titulo medicorũ
remedia habent pyxides uenena.hinc ille lacon me
dico diceñ nihil habes mali:ου γαρ σοι εφη ιατρω χρω
μαι , Nõ enim inquit te medico utor: Et iterum cum
medicus dixiſſet γερων γεγονας ideſt ſenex factus es
Διὰ τὸ μὴ ουκ εχρ σαι ην ιατρω .i.Quoniam inquit
non uſus ſum te medico.Atqui dicet quiſpiam.uide-
mus quottidie multos morbis grauiſſimis acutiſſi-
miſq; implicitos auxilio medicorum cõualuiſſe.Qui-
bus reſponderi breuiter poſſit illud Auſonii:Eualui fa
ti ope non medici.Contra plures uideas occumbere
quam ſaneſcere:Quibus medici: qui habentur cla-
riſſimi medicorum nihil profuere.Præterea millia gẽ
tium olim fuerunt.& in præſentia ſunt ſine medicis

degentium:Nos uero aliena opera uiuimus.Alienis
pedibus ambulamus: Alienis promiſſis credimus.
Quod niſi iã ad finem mea feſtinaret oĩo: oſtendere
A poſſem quã multa ſunt nomĩa rerũ medicatarꝝ apud
Galenum:Auicennã:alioſcꝫ medicorꝝ celeberrimos
mala intellecta:peiꝰ tradita:peſſime uſurpata. In qui
bus cum diſpendio uitæ mortaliũ recẽtiores halluci
nãtur: Et aliud pro alio propinantes ſæpe dant mor
tiferam potionẽ pro ſalutifera. Quas ob res liquido
colligimus o frater medice diſciplinã tuam quam tu
iactanticulus tãtopere extollis: nõ tam utilẽ eſſe ciui
B tati quã detrimẽtoſam:Salubritercꝫ portiꝰ Cato cre-
ditur medicis interdixiſſe:Cuius oraculo cludã hanc
de medicis diſputationẽ. Sunt autẽ Catonis uerba
hæc:Quãdocũcꝫ gẽs iſta ſuas litteras dabit oĩa cor-
rũpet:tunc etiam magis ſi medicos ſuos huc mittit.

Hæc aũt oĩa in philoſophos & medicos inflãmã
ter ſatis perorata:Nemo ueſtrũ uiri clariſſimi queſo
perinde dicta accipiat atcꝫ ſi ex pſona mea dicerẽtur
Abſit enĩ a me talis iſectatio:ſed tanquã ex pſona ora
toris agentis cauſam aduerſus fratres.Alterum philo
ſophum:Alterum medicum:qui cum diluerit eleuaue
ritcꝫ fraternas profeſſiones oratoriã diſciplinam &
oratoris nomẽ ualentiſſime tutatus eſt: V t.ſ. dixerit
nõ ſolum illa omniũ iudicum exorabula : quæ a no-
bis & dici ſolent: & poſſunt:ſed multis quocꝫ admi-
niculis fulſerit:roborauerit:elexerit cauſam eloquẽtiæ
quæ ad preſens omitto:illa tãtũ rettuliſſe contentus.

quod ex paciatus orator per latiſſimos rhetorices cā pos talia ſubiunxit.

Quod eloquētiā inquit o iudices una de ſummis uirtutibus ſit ciuitatiq; utiliſſima: adeo clarū : adeo in cōfeſſo eſt: ut probatiōe nō egeat. Nam cum Orator finiatur: uir bonus dicēdi peritus : rhetorice uero be nedicendi ſcientia: utilē eſſe eam cōfitendū eſt. Q uæ bonitate conſtat: elegantia pollet nitore ſplendeſcit: Cui9 ope & opera præclara oīa fiunt & magna: Equi dem cōditores urbiū: non tam philoſophica doctri na: quā elegantia oratoria & illicio facūdiæ pellexerūt diſpalatos homines ad ciuilitatem politicamq; uiuen di rationem. Conſimiliter cōſtitutores legum quibus nihil pene emunctius: limatius : & ſententioſum ma gis adminiculati fulturis eloquentiæ leges ſaluberri mas eloquentiſſimaſq; condidere: quas mox inter pretes interpretamentis barbaris fœdauerūt. Forma tores quoq; rerum publicarum: Imperatores bellico rum exercituum regere conſiliis: & moderari res ma gnas ſine docta uoce & oratoris ui haud quaquā pō tuiſſent. Deniq; ſcriptores fere omnes ī omni doctri narum genere uel eminentiſſimi ſint pigmentis ora toriis ſine dolatorio rhetorico ſtatim lectori nauſe am faciunt & bilem mouent: Adeo ſcriptio omnis ci tra elegantiam . eſt proxima faſtidio: tantāq; uim ha bet illa a poeta priſci ſeculi dicta flexanima atq; omni um regina rerum oratio. Merito apud romanos: qua repu blica nulla unquam maior: nulla ſanctior : nulla

bonis exemplis ditior extitit:ſumma ſemp oratorib9
dignitas fuit. Et ut auctorē Cornelius tacitus: nullus
A magnā potentiā ſine eloquētia eſt conſequutus. Q đ
ut de aliis taceā:nōne Marcus Tullius ille orandi re-
gula & dicendi lex. Cuius ingeniū Romano imperio
par fuit:qui latinæ facūdiæ pomeriū ꝓmouit:ad con-
ſulatū uſq; ampliſſimāq; dignitatē ex humilitate na-
taliū & loci euectus eſt. Q uo quid utilius in Roma-
na republica excogitari poteſt? Quo ſuadente legem
agrariā hoc eſt alimenta abdicarunt Romanæ tri-
B bus. Cuius linguæ fulmē Catilinæ ifregit audaciam:
& ipſum ꝓſcripſit Antoniū: Cuius noīe ſupplicatio-
nes a ſenatu decretæ ſunt: Qui maximus honor ui-
ctoribus bello ducibus datur. Q ui togato ante Cice
C ronē habitus eſt nemini: Demoſthenē quoq; admira
batur græcia:obſeruabat rex pſa℞ & plurimus de eo
apud Philippum ſermo hēbatur:cuius gloria tā cele-
D bris tam per ora omnium uolitans extitit:ut Anicula
aquam ferens ita inſuſurauerit alteri. ουτοσ εςι Δημο
σθενησ:hic eſt ille Demoſthenes. & olim Gorgiæ rhe-
tori leontino a græcia delphis ſoli ſtatua non in aura
ta:ſed aurea dedicata: Tantus honos habebatur ora
toriæ artis profeſſoribus. In homine præcipue duo
ſunt Ratio. & Oratio: Vnde ab Apuleio homines ſi-
niuntur ratione plaudentes:oratione pollentes: Sed
ratio ſine oratione prope mutila eſt & manca: Qua
re ſi nihil ab illo parente rerum fabricatoreque mun-
di deo melius oratione accepimus:ſi utiliſſimum eſſe:

nemo non nouit eloquentia pollere: ſenatum popu-
lum: exercitum: mortales omnes in quæ uelit orator
ducere: ſi uiribus orandi tantum aſſequi poteſt ut ful-
gere: fulminare: tonare: quod Pericli contigit: uideat
orator: pronunciare Iudices pro oratore: & ſecundū
me litem date: & ut qui orator ad uos uenerim: abeā
a uobis exorator efficite: ut ſi rhetorice eſt perſuaden
di opifex ac ſuadæ medulla: uidear apd̄ uos perſuaſibi
liter dixiſſe: ſiue enim perſuadere ſiue bene dicer̄ finis
eſt: & ſummum in oratore: utrūque id munus imple-
uiſſe uidebor: ſi uoti compos ex ſentētia ueſtra ac pro
nunciatione diſceſſero. Dixi.

Credibile eſt: poſt oratā a tribus fratribus coram iudices ipſos cōcordi cōſenſu oībus ſentētiis pronunciaſſe ꝑ oratore: illiq; adiudicaſſe paternā hr̄ditatē.

FINIS:

PHILIPPI BEROALDI LIBELLVS DE OPTIMO STATV.

P ARS PHILOSOPHIAE EST & ea quidem pulcherrima uiri clariſſimi adminiſtrare rēpublicā. Quod ſane negocium ianuam famæ repandit: & uirum prudentem: ac politicō oſtendit. Nā ſi præclarū & laudabile eſt in re œconomica ager̄ bonum patremfamilias: quanto præclarius: ac laudabilius in republica age-

X

te patriæ parētem: Et cum homo hominum cauſa natus ſit: nuſquā profecto cōmodius pōt hoībus homo ꝓdeſſe: ac patrocinari quā adminiſtrādo rēpublicā: quæ in uniuerſum cūctoꝝ cōmoda cōplectitur. Vt autē non ſatis eſt bonas leges habere: niſi cuſtodes earum ſint diligentiſſimi: quos græci nomophylacas uocāt: ita nō ſufficit bñ moratas eē ciuitates: niſi eaꝝ ſint tutores uigilantiſſimi: hi aūt ſunt reipublicæ gubernatores: Quorum opera ſedentaria plus haud dubie prodeſt quā cæteroꝝ negocioſa ſtrenuitas. Sed cum admiſtrandæ reipublicæ ſit forma non ſimplex: nec genus unum: Cum alii aliud probent: Videor factu rus operæ precium ſi hodierna diſertatione quæpiam de republica: deq; optimo ſtatu & principe digna ſcitu: nec indigna memoratu ex litteraꝝ interiorum ſecretariis deprompſero: quæ audientium & aures permulceant: & animos refoueant. Quod dum a me fit uos quæſo diligenter attendite.

A Dminiſtrandarum ciuitatum tres ſunt ſpēs.

a Eſt principatus unius quam monarchiam uocant. Eſt paucorum optimatiumq;: quæ oligarchia atque ariſtocratia nuncupatur. Tertia eſt popularis gubernatio: quæ græco uocabulo democratia dicitur: auctores Dion: plato: Ariſtoteles: cæteri. Item Ariſtoteles ī ſecūdo politicorum quoſdam fuiſſe tradit: qui optimam gubernationem eſſe crederēt ex omnibus hiis commixtam: & propterea laudari rempub. lacedæmoniorum ueluti ex mōarchia:

ariſtocratia:democratia conſiſtentem. Rex enī apđ illos erat pro unius gubernatione. Senatus:pro paucorum potentia: Ephori autem ſtatum popularem repræſentabant: Quæ uero ex tribus adminiſtrationibus melior:potiorque ſit difficile eſt iudicatu: cum ſuos quæq; aſſertores habeat:nec ego tāquā arbiter honorari9 quicquā decernere auſim:ſed quid ueteres ſenſerint explicabo. Ita.n.optime citraq; inuidiā alienis iudiciis rei tantæ cenſura peragetur: & cum libera ſint iudicia opinetur de his ut cuique libitum erit: exiſtimatio ſua cuique ſit:ut autem facilius res tota colliqueſcat hiſtoria remotior enarranda eſt huic negocio:quod molior:accōmodiſſima.

Poſt magophonian.i.magoꝝ cædē:quo die nulli magorum fas eſt in publicum prodire:ſed cuncti ītra domorum ſepta ſe continent:facta eſt conſultatio de ſtatu perſarum conſtituendo:ubi uariæ ſententiæ dictæ. Ex quibus iſtæ tres potiſſimū memoriæ ſunt proditæ. Othanes exhortās ad gubernationem popularem:a monarchia pro uirili ꝑte dehortabat̄: oſtēdēs prīcipatū unius haud quaquā ꝓbādū: ꝑpterea q̄d ētſi optimus fuerit:tñ ex licētia peccādi & īſolētia leges ꝑuaricet̄:fœmīas ui cōſtupret:īdēnatos īterimat: & ī pune bacchabūdus oīa ex aī libidine conficiat. At cū dñat̄ īqt multitudo ī primis nomē obtinet oīum pulcherrimū:iſonomiā.i.iuris æquabilitatē: oīa conſilia ī cōe referunt̄: & ī multitudīe oīa īſunt. hæc Othāes.

At megabyzus:ad oligarchiam.i.ad ſtatum pau-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

corum rem traducens ad eam ſocios hortabatur improbans Othanis ſententiam: tanquã populari multitudine nihil ſit: neq̃ inſipientius: neq̃ inſolentius. Et
A plebi proprium ſuũq̃ ſit nihil intelligere: quæ ad res obeundas ſine conſilio præceps ruit torrenti fluminis ſimilis. Itaq̃ improbato ſtatu populari tanquam peſſimo hortatus eſt ad ſtatum optimatium dicens: credibile eſſe ex optimis optima exiſtere conſilia.

Poſt megabyzi ſniam Darius tertio loco dixit: ſtatũ unius prĩcipis anteponẽdũ monarchiãq̃ eẽ preſtãtiſſimã. ꝓpoſitis. n. tribus ſtatibus & his oĩbus optimis: ut optime ĩperet populus: optime pauci: optime unus: Multo ãtecellere unius ĩperiũ: nã uiri (inquit) unius: qui optĩus ſit: prĩcipatu: nihil meliꝰ eſſe cõſtat. De ſtatu populi turbulẽto. ſ. & incõſulto: idem ſentio qd Megabyzus. De ſtatu uero paucorũ: hoc ampliꝰ contra megabyzũ: qd uidelicet odia inter ipſos priuatim excitantur in publicũ pernitioſa: Cũ unus quiſq̃ primus in republica eſſe uelit. Ex talibus autem odiis ſeditiones: ex ſeditionibus: cædes exiſtunt: Proinde opus eſt ut unus ſit ueluti caput: a quo nequaquã mẽbra diſſentiant.

Hæ tres in conſilio perſarum fuerunt dictæ ſentẽtiæ. quarum ultima uicit: quod. ſ. melior foret ſtatus unius: & ita auctor ipſe ſentẽtiæ Darius paulo poſt rex perſarum eſt declaratus. Hæc in curia barbarorũ agitata: qui nullo litterarum dolatorio ſunt leuigati. Videamus deinceps quid doctiſſimi uirorum ſu-

per hac re ſenſerit. Plerīq; omnes damnant guberna A
tionem popularem perinde ac peſſimam: a qua Apol
lonius tyanæus Veſpaſianum dehortatur: atq; abdu
cere contendit apud Philoſtratum contra Euphratis
& Dionis ſententiam: Veſpaſiano ſuadentium: ut po
pularē ſtatū reſtituat. tanquā ciuitas romana popula-
ri gubernatiōe maxīe gauderet & ſub tali adminiſtra
tione: magnā imperii partem adepta eſſet. Sententiæ
Apollonii aſtipulatur. M. Tullius: qui in oratione pro
plantio ſic inquit: non eſt conſilium in uulgo: non ra-
tio: non diſcrimen: non diligentia. Et ab optimo poe
ta dictū eſt. Sciditur icertū ſtudia in contraria uulgꝰ.
olim Demoſthenes quoq; extorris & in exilium per-
gens cum ſuſpirio dixit. O pallas: quæ tribus infeſti-
ſtiſſimis belluis delectaris: noctua: dracone: & popu
lo: tanquam populus inter κακα θηρία id eſt. malas be
ſtias numerandus ſit: Quin etiam plato populum di-
xit eſſe belluam multorum capitum: cui ſuccinit illud
Oratianum: Bellua multorum capitum es: Nam quid
ſequar aut quem? Lycurſus nomothetes. id eſt legū B
conditor interrogatus cur ſtatum popularem in re-
publica lacedæmoniorum non conſtitueret: ſcite re-
ſpōdit: συ πρωτοσ εν οικια σου ποιησον δημοκρατιαν.
.i. tu primus in domo tua efficito principatum po-
pularem. Quadrat huic rei ſententia quoq; illa græci
poetæ catholica. ισχυρον σχλοσ εςιν ουχ εχει δε νουν
hoc intellectu: turba turbulenta eſt: nec mentem
habet.

Reliquæ duæ adminiſtrationes paucorum ſcilicet & unius ualde probantur: nam q̄ ſtatus optimatium qui dicitur Ariſtocraticus ſit optimus nomine ipſo declaratur & exemplis tam recẽtib9 quã uetuſtis liquet: & auctoritate fulcitur. Sententia plautina eſt ĩ milite. Nemo ſolus ſatis ſapit. Ex quo fit ut conſultationes plurium bonorum in unum conſpirãtes ſint ſalutares & conducibiles rebus maguis adminiſtrandis: Ariſtoteles ĩ tertio politicorum. Vno (ĩquit) duo meliores ſunt: & ante Ariſtotelem Homerus cecinit: Duos ad omnia eſſe præſtantiores hinc Agamenon homericus decẽ optat conſiliarios Neſtori cõſimiles illo uerſu. Τοιουτοι δεκα μοι. συμφραδμονεσ ειεν αχεοι

Cæterum ut ſtatũ unius optimũ p̄ſtantiſſimumq; eſſe credamũs inclinat animus & ratio ſuadet: & ſententia eruditorũ decernit: quorũ auctoritas nobis pro ratione eſt: inter quos eſt Ariſtoteles: qui ĩ. viii. ethicorũ cẽſet adminiſtrationẽ populi eẽ peſſimã: uni9 uero optimã: & Homerus qui in ſecunda illiados rhapſodia ſic inquit ουκ αγαθον πολυ κοιρανιν εισ κοιρανοσ εστω εισ βασυλευσ. i. nõ bon9 ẽ multorũ prĩcipat9 un9 ſit dñs: unus rex q̄d uno uerſu ſic reddi p̄t. Non opus ut multi ſed princeps imperet unus: rex unus. Dion ſyracuſanus uerſum hunc Homericum referens: olim dictitauit non poſſe regi rempublicam multorum imperiis: Et a Domitiano itidem dictum eſt: Non eſt bona imperatorum multitudo. Ad hæc diuus Ciprianus ut unus inquit ſit princeps omnis natura

Digitized by Google

cõſentit. Rex unus eſt apibus: & dux un9 in gregib9 & in armẽtis rector unus: Multo magis mũdi rector unus: qui uniuerſa quæ ſunt uerbo iubet: ratiõe diſpẽ-ſat: uirtute cõſumat. Cipriano ſubſcribit illudq̃d i decr tis cano. ſeptima quæſtione prima traditum eſt ex au ctoritate Hieronymi ad ruſticũ monacũ ſic ſcribens In apibus dux unus eſt & grues una ſequũtur ordie litterato: imperator unus: iudex unus prouinciæ. Ibi-dem p̃cipitur: ut ſinguli ſint eccleſiarũ epiſcopi: ſingu li archiepiſcopi. ſinguli archidiaconi. Ille quoq; diui-nus Plato libro de regno maxie probat monarchiã ideſt unius principatũ. Igitur cũ conſtet optimum eẽ ſtatũ unius paulo plura ſup hoc uidẽtur annotanda.

Scitum eſt illud Romani imperatoris principatũ non niſi fato dari: & Homerus a Ioue autumat dari ſceptrum & ius principi: Cum ait. Rex unus cui ſcep tra dedit ueneradaq; iura iupiter. Idem Diotrephis uocat reges quaſi a Ioue nutritos. ex quo fit ut ueluti dii terreni prĩcipes mortalibus colendi ſint Id quod olim ab Athanico Gothorum rege dictum con-ſtat: qui cum ad Theodoſium conſtantinopolim ue niſſet: & urbis pulchritudinem: imperatoris opes: apparatum: maieſtatem conſpexiſſet mirabundus: ſine dubio inquit Deus terrenus eſt imperator: con tra quem quicunq; manus leuare nixus fuerit inſe ſui ſanguinis reus exiſtit: Verbum uetus eſt apud græ cos: uice ꝓuerbii celebratũ: πρόπαντον σεβουτοθειον βασιλεα δετιμα hoc eſt in primis Deum cole: Re-

gem autem honora. Antiqui reges idem erant & pon tifices: Vnde reges romani pontifices dicti: quod & in decretis canonicis diſtinctione uigeſima prima ꝓ ditum eſt. Et poeta nobiliſſimus illo uerſu ſignificat:

Rex anius: rex idem hominum phœbique ſacerdos:

A Quin etiam Plato memoriæ prodidit Reges ægypti pontifices extitiſſe. Multæ ſunt conſtellationes principum effectrices: ſicut illa: qui in prima parte Arietis horoſcopum habuerint naſcentur principes: reges: exercituumque ductores. Item in prima parte aquarii habens horoſcopum erit princeps glorioſus: & polycroni9: hoc eſt longeuus: ut auctor eſt Iulius firmicus: in octauo matheſeos: qui ſecundo uolumine loquens de imperatore ſic ferme inquit: Solus imperator ſtellarum non ſubiacet curſibus: & ſolus eſt in cuius fato ſtellæ decernendi non habent poteſtatem. Cum enim fuerit totius orbis dominus: fatum ei9 dei ſummi iudicio gubernatur.

B Igitur cum deus: & fata: & ſydera principes terris dent: quicunq; principi inſidiatur & eius molitur excidium: is exterminandus eſt: atq; omni ſupplicio plectendus: tanquam in deum & fata manus inferre conetur: nam ut ſcribit apoſtolus in epiſtola ad romanos: poteſtas non eſt niſi a deo. Qui reſiſtit poteſtati reſiſtit ordinationi dei. Miniſtri dei ſunt principes:

C Et ut apud ueteres dictum accepimus a uita principis uelut a filo pendet ſalus ciuitatis: nec ſolum maleficia ſunt caſu in hoc punienda: ſed cogitatiões quoq;: &

uolũtates:& quãuis apud iuriſconſultos titulo ꝯ pœnis ſcriptum ſit cogitatiõis pœnam nemo patiatur: A quanuis Portius Cato prodiderit uoluntates eſſe liberas:nec pœnis obnoxiãs:tamen uoluntas uel ſola punitur in maleficiis id genus.ſicut docet Caliſtratus ſcribens:in maleficiis uoluntas ſpectatur:& ut iureconſulti autumant eadem ſeueritate uoluntatem ſceleris qua effectum puniri iura uoluerũt.Item ad legem corneliam de ſiccariis ſcriptum legimus: ſi quis cum telo ambulauerit: ſicut is: qui hominem occiderit pœna choerceatur.Itẽ titulo de extraordinariis criminibus præcipitur ſolicitatores alienarum nuptiarũ & ſi effectu potiti non ſint attamen propter uoluntatem eſſe extra ordinem puniendos: Quæ tota diſceptatio diſtĩctõe pria ꝯ pœnitẽtiis latiſſime explicaᵗ.

Cæteꝝ quia uni9 gubernationẽ qui ſit optimus maxĩe ꝓbari ſatis liquet:dicenda deinceps & explicanda ſunt nõ paꝝ multa:quæ in eo cenſemus ineſſe debere qui princeps optim9 & eſſe & uideri uelit.uulgatiora autẽ & triuialiter protrita omittẽtes:q̃dã iucũdiora fatu audituq; deguſtabimus ꝑ exẽpla maximorũ principum decurrentes: ut talis diſertatio fiat neq; ſenticoſa:neq; inſuauis:ſed uoluptaria & expetibilis. Dicemus aũt nõ legitimo illo ex diſciplina rethorica ordine ſeruato:ſed prout ſingula ſubibunt mentem: & nobis dicturientibus obuia ſeſe obtulerint.

Inter cognomina principũ memoratu digna quattuor ſunt memoratiſſima:q̃ ſi cũcta iunctim in unum

cadere poterunt is erit ille quẽ quærimus: ſunt autem hæc: magnus: pius: pater patriæ: & optimus.

A Alexander ille longe omnium excellentiſſimus a magnitudine rerum quas haud dubie maximas geſſit: magni cognomen inuenit: ut ita ſine laude nũquã nominaretur. Qui fortuna ſua maior fuit de quo Hãnibal pœn9 : ita iudicauit. ut Aphricano quereti quẽ fuiſſe maximũ imperatorem crederet reſpõderit. Alexandrum macedonum regem. Quod parua manu ĩnumerabiles exercitus fudiſſet: ꝙ ultimas horas ſupra ſpẽ humanam peragraſſet. Verũ huic magni cognomento plus inuidiæ quã pulchritudinis ineſt : ut luculenti ſcriptores prodiderunt.

B Antonius imperator Romanus cognominatus ẽ pius uel quod ſoceꝝ feſſa iam ætate manu ſubleuauerint: uel quod multos ſenatores Hadriano iam iam ſæuiẽti ſubripuerit: uel quod ipſe Hadrião magnos honores poſt mortẽ dcreuerit: uel quod cũ ſe Hadrian9 interimere uellet ingenti cuſtodia & uigilantia fecerit ne id poſſet admittere uel ꝙ ſuapte natura clemẽtiſſimus fuerit: & nihil temporibus ſuis aſperum fecerit. Sptianus: & iulius capitolinus auctores. De quo eſt illud Auſonii: Antonius ab hinc regimen capit ille uocatu conſultiſque pius nomen habens meriti. Et profecto pii cognomen amabiliſſimũ eſt & maximæ pietatis argumentum.

C Eſt & patris patriæ appellatio : qua nihil pulchrius. Quod quidem nomẽ ſubmonet ut princeps cum

ciuibus ſuis quaſi cum liberis parens uiuat: qua nūcu pacione Cæſar Auguſtus maximopere lætatus eſt. Nam cum in curia romana Valerius meſſalla mandantibus cunctis ita dixiſſet: Cæſar auguſte ſenatus te cōſentiēs cū populo romano conſalutat patriæ patrē. tunc ille præ gaudio lachrimans ita reſpondit: compos factus uotorū meorum patres cōſcripti quid habeo aliud deos immortales precari quā hunc conſenſum ueſtrū ad ultimum uitæ ſinē mihi pferre liceat?

Supereſt optimi cognomē. Quod Traianus ueluti peculiare accepit ex ſanatus populiq; Romani appellatione. Quo nomine ampliſſima haud dubie bona continentur. Quod nomen ſibi quiſq; mallet: ut inquit Liuius: quā honores imperiaue: De quo Silius Optimus heu nomē melius maiuſq; triumphis: & ut auctor eſt plinius panægyriſta: nomen Auguſti & Cæſaris minus eſt quā optimi. Iupiter apud Ethnicos optimi nomine colebatur: Dicebatur enī Iupiter optimus maximus. qua in re illud annotandum quod ante optimus ideſt beneficentiſſimus dicebatur quā maximus: quia ut inquit uere. M. Tullius maius eſt certaq; gratius: pdeſſe omnibus: quā opes magnas hēre. Igitur ſi quis principū reperiretur: qui magnus pius: pater patriæ: optimus merito cognominari poſſet: nonne hunc deo ſimillimum eſſe iudicaremus? Quæ autem precipue res talem principem efficiant a me ſummatim explicabuntur. Dicāq; non qualis ſit in pſentia quiſpiam nuncupatim principes: ſed qua

lis in uniuerſum quilibet eſſe debeat. Imitatus. ſ. Xenophontem. Qui in pædia ſcite: eleganterq; tractauit: nõ qualis eſſet Cyrus ſed qualis eſſe debere neq; enim ad hiſtoriæ fidẽ: ſed ad optimi principis effigiẽ ac archetypon hiſtoria illa præſcripta eſt.

A Homerus: ut hinc ordiamur regẽ appellat ποιμένα λαῶν hoc eſt paſtorẽ populoꝝ. Et plane ſicut paſtor gregẽ curat: ut totꝰ habitior ſit & nitidior: ne uniꝰ quidem ouiculæ cura poſthabita: ſic oportet principem totum corpus reipu. curare: ut ex nulla parte manca ſit. ut grex ꝑpinguis: & lætus: & numeroſus gloria eſt paſtoris: ſic ciuitas florens & fortũata & opulẽta laꝰ eſt principis. Qui oblitis ſuorum ipſius commodorũ ad utilitatẽ publicam quicquid agit debet referre. ut enim tutela, ſic procuratorio reip. gerẽda ẽ. Ad utilitatem. ſ. eorũ: qui cõmiſſi ſunt: nõ eorum quibus committitur. Qui uero partem ciuium tutatur: partem negligit: is (ut ſapienter docet Marcus Tullius) rẽ pernicioſiſſimã inducit in ciuitatem ſeditionem ſcilicet & diſcordiam. Et fruſtra princeps eſt plebe neglecta ut

B ſcite ſcribit Plinius in panægyrigo. Princeps reipublicæ anima eſt. Reſpublica corpus eſt principis: ut auctor eſt Seneca libro primo de clementia. Ergo principi cõuenit rempublicam tueri ac fouere perinde ac corpꝰ ſuum: cui dum parcit ſibi ipſi parcit. Et ut olĩ decenter dicit Falconiꝰ Nicomachus in ſenatu romão ad tacitum Auguſtum. Ingens eſt gloria principis rẽpublicam magis amare quam filios.

Aureliani dictum.

Dicere ſolebat Aurelianus imperator: Nihil popu-
lo ſaturo lætius eſſe: ideoq; decet principem Annonæ
urbicæ curã ſuſcipere: ut populus ſit ſatur: ne fruges
deſiant: ne plæbecula eſuritione tabeſcat: ne frumen-
tarii: uel ſuppreſſione frumẽti: uel enormitate precii
eſurientes pauperes trucidẽt. Scitũ eſt illud Lucani:
Gnarus & irarum cauſas & ſumma fauoris Annona
momenta trahi: Namq; aſſerit urbes Sola fames: emi-
turq; metus cum ſegne potentes Vulgus alunt: ne-
ſcit plebs ieiuna timere. Romani cũprimis annona-
riæ rei rationem habendam cenſentes: præfectum an-
nonæ creauerunt. Primus autem ut docet Liuius in
quarto præfectus ãnonæ Lucius minutius creatus:
eo tempore: quo tanta inopia urbẽ inuaſit uexauitq;
ut multi ex plebe ne diutina fame cruciarẽtur capiti-
bus obuolutis ſeſe in tyberim p̃cipitauerint: Et enim
miſerrimũ mortis genus eſt: fame mori: Quod græ-
co quoq; uerbo teſtatũ eſt: λιμῶ οικτιστον θανειν. Ap̃d
iuriſconſultos titulus eſt ad legẽ iuliam de annona:
quæ lex utpote a Cæſare lata haud dubie indicat pro
curationem frumentariæ eſſe principalem: qua pœ-
na conſtituit aduerſus eum: qui contra annonam fe-
cerit ſocietatemq; coierit: quo annona carior fiat. Itẽ
titulo de extraordinariis criminibus pœna irroga-
tur in dardanos ſiue dardanarios ſic enim appel-
lantur qui annonã uexãt atq; flagellãt: a dardano opi-
nor huiuſce improbitatis reptore. Laudant hiſtorici
Traianũ ex cuius prouiſiõe factũ eſt: ut Romæ eſſet

B

A canon frumētarius ſeptem annorum laudatur & hic Septimius ſeuerus: Qui moriens ſeptem annorum canonem frumentarium reliquit: Ita ut quotidiana ſeptuaginta quinque millia modium expendi poſſent. Mamertinus quoq; in panægyrico Iulianum imperatorem præconio laudis extollit: quod frumentis undiq; coemptis uſq; ad opulentiam habundantiamq; eſurientem iam urbem referſerit. Curet igitur princeps ut ſit ſatietas nec fames uſquam: ut affluat annona:

B cuius affluentia perpetui congiarii inſtar eſt: cuius aliquando cura Pompeio magno non minus addidit gloriæ quam oriens triumphis occidenſq; luſtratus: qui annonaria expeditione ſuſcepta cum magnā frumēti uim ex Libya: Sardinia: Sicilia collectam ad urbē eſurientem comportaret: magna tēpeſtate orta gubernatoribuſq; perterritis inſcēdens nauim & anchorā uelli iubēs exclamauit: ϖλειν αναγκαζη ζην ουκ αναγκαζη. hoc eſt nauigare neceſſe eſt: uiuere non ē neceſſe.

Plato grauiſſimus philoſophorum principem gubernatoris nomine ſcienter nuncupat: ſicut enim gubernator ſemper reſpicit ad ſalutem nauis & uectorū: ſic princeps reſpicere debet ad ſalutem ſubditorum. Gubernatori neceſſe eſt (ut inquit Dion) intueri cœlum pelagus: terras: ne uſpiam nauigium periclitetur: nec illi licet totam dormire noctem. Itidem principis officium eſt cuncta ſpeculari pro ſalute ciuitatis: & ſubditis dormientibus uigilare. Quorum ſalus ipſius

tutelæ concredita eſt. Hinc Silius ſentẽtialiter dixit: Turpe duci totam ſomno cõſumere noctem. Quod ex illo Homerico expreſſum eſt: ου χρη παννυχιον ευδειν βουληφορον ανδρα Gubernator clauũ tenens nauigium ſolertia regit anxius & peruigil: Cum uectores perſæpe ludant: cantilent: comeſentur: ocioſi & ſecuri rerum omnium. Princeps clauum reipu. uigilantia & conſilio moderatur proſpiciens ne uſpiam periclitetur & impingat: Cum interea ciues & ſubditi ocio perfruantur & colant genialia: De principe ipſo illud merito cõtinẽtes. In te oĩs domus inclinata recũbit. Quo circa ſatis cõſtat pricipatũ nequaquã rẽ ſegnẽ eẽ: ſed laborioſam: nec ocio & aĩ relaxatiõe fluẽtem: ſed laboribus: curis: uigiliis inquietam: cuius faciem amœnam & amabilem forinſecus contemplãtes: laborum interiorum aſpritudinẽ non uident.

Interrogatus Ageſilaus ille magnus quo pacto quis gloriam apud mortales conſequatur ſic reſpondit: ει λεγοι τα αριςα πραττοι και καλλιςα. ideſt ſi dixerit optima necnon pulcherrima factitauerit. pulcherrimũ aũt cũ primis eſt & in principe longe ſpecioſiſſimũ exhibere ſeſe oibus obuiũ & facilẽ: audire comiter & benigne deſideria adeuntiũ. Ex hac adeundi facilitate miro p̃conio Pompeius magnus extollitur a M. Cicerone. Laudat & in Traiano Plinius panægyriſta admiſſionũ facilitatẽ. Hoc & iuriſconſulti in procõſule ac p̃ſide ueluti officiũ neceſſariũ depoſcunt ut ſcilicet omniũ deſideria audiant. & in adeundo ſe fa A

XVII

ciles præbeant. Philippum macedonum regem: q̄d memoratu dignum eſt: olim adiuit anus paupercula rogans ut cām ſuā audire uellet: qui cū græce dixiſſet μησχολαζειν: hoc eſt ocioſum ſe nō eſſe. Tūc illa exclamat και μη βασυλευσ: etiā ne regnes: tāquā ſpar ſi debeat: qui adeuntes audire cōtemnit. Verbum hoc demiratus Philippus & illā audiuit diligenter. & cæteris deinceps præſtitit ſe facillimum. Sed ſicut hic dignus laude: ita Demetrius acerrima rep̄henſione digniſſimus: cuius difficiles aditus: ſupba reſponſa: intolerādū faſtum hiſtorici taxāt. In Hieronymo quoq; tyrāno ſyracuſano cōtemptus oīum hoīum: ſuperbæ aures: contumelioſa dicta: aditus non alienis modo ſed tutoribus etiam difficiles iure infamant̄. Sed ut ad Demetrium redeam. olim eum legati athenienſium duos annos fruſtra tempus terendo continenter ſecuti ſunt atq; re infecta ſine reſponſo dimiſſi. Idem contra lacedæmonios indignabundus quod unum tantum oratorem ad ſe miſiſſent: unum inquit lacedæmonii legatum ad me miſerunt? tum lacon ille urbane ſimul & laconice εικανοσ εισ πρόσ ενα εφη: ſatis eſt inquit unus ad unum. hic Demetrius qui & poliorcetes: id eſt expugnator urbium cognominatus eſt: Quondam edixit ſe ſe oēs benigne ac comiter auditurū: itaq; cunctis ſupplices libellos certatim offerentibus liberaliter accipit: & in chlamydis ſinum repoſuit. Cū aūt ſuaꝝ quiſq; petitionū expeditionem ſitienter expectarent ad fluuium nomine Axium per

ueniens aperta chlamyde libellos cunctos proiecit i flumen: qua ex re uehementer exacerbati abalienati q; ſunt animi macedonum. Debet itaq; bonus princeps audire omnium deſideria: ſe cũctis expoſitũ affabilemq; exhibere. Sit ad indulgentias (quas uocant) propenſus: Imitetur auguſtum Cæſarem: qui trepidãtes accedere: comitate inuitabat. Faciat quod Alexander romanus imperator: qui uocabat ſuos & dicebat: quid eſt q̃ nihil petis: an me tibi uis fieri debitorem pete ne priuatus de me quæraris. Meminerit Hadriani qui in colloquiis etiam humillimorum ciuiliſſimus fuit deteſtãs eos: qui ſibi hanc uoluptatẽ humanitati quaſi ſeruanti faſtigiũ principis inuiderent. Scitum eſt illud Titi Veſpiaſiani in penitiſſimis prícipũ præcordiis recondendum: & in ore ſemper habendum: atq; imitatione quottidiana uſurpandum: qui dicere ſolebat non oportere: quẽque a ſermone principis triſtẽ diſcedere: qui recordatus quõdam ſup cœnam quod nihil cuiquã toto die præſtitiſſet: memorabilem illam mentoq; laudãdam uocem edidit. Amici diem perdidi. A ſolone quoq; decẽter dictum: hilaritudo principis eſt uelut iber ſerotinus. In hoc quadã quaſi peculiari laudatione dilaudari meretur prínceps noſter Ioannes Bentiuolus ad quem aditus ſunt oĩbus in diſcriminatim ita faciles ut nihil facilius: cuius mira eſt auriũ patiẽtia: de quo in præſentia modice loquar aut ẽt intra modũ propterea q̃ ipſe coram adeſt ne uidear præſentis auribus lenocinari: & quadã qua

ſi aſſentatiūcula captare aurā principalem: aliud erit
de principe noſtro dicēdi tēpus: ali9 locus: Cum id li
bellis a me editis iā nō minima ex parte factitatū ſit.

Princeps probus & circunſpectus aures ſuſurro-
nibus & calumniatoribus præbere non debet. Qui p
ſæpe aures pricipales ita præoccupāt innocentes cri-
minando: ut difficillimū ſit id ex præcordiis principis
euellere: quod falſus criminator infixit. Laudant hiſto
rici dictum illud Domitiani memoratiſſimum. Dela-
A tores qui non caſtigat irritat. Agedum imitentur prin
cipes imitatione dignum exemplum illud Alexandri
magni: Qui in iure dicendo quandiu dicebat accuſa-
tor: Aurem alteram manu ſolebat occludere quæ reo
illibata ſeruaretur: alteram tantum porrigēs accuſato
ri. Hoc nimirū eſt q̄d ſignificare uoluit propheta pſal
mographus cum dixit in pſalmis. Sepi aures tuas ſpi
nis: hoc ē ut interpretat̃ Hieronymus: noli haber̃ au
res pruriētes ad audiendū alienas calumnias. Obtre
B ctatio ut apud Herodotū inquit ſcite ueręq; Artaba-
n9 res eſt importuniſſima: ī qua ſunt duo qui iniuriā
faciunt: Vnus cui iniuria fit: qui detrahit iniurius eſt.
Itē qui audit & credit iniurius eſt: quod prius credit
quam rē cōpertam habet. Maxime autem omniū pri
cipes quondam quaſi impulſu naturali: dum audiūt
commouentur: & auditis fidem præſtant: ita ut me
rito dixiſſe uideatur Xerxes ille magnus perſarum
rex Animum habitare in hominum auribus. nam pro
ut bene uel male audit: ita lætatur uel excandeſcit:

ergo ne ſint aures principum expoſitæ rumoribus: ne ſint patulæ calumniis: non procliuiter nimis credant ſuſurronibus ac rumigerulis: quibus nihil pernicioſi9 prouerbialiter celebre eſt. ſæpe moram eſſe meliorẽ. Et cunctatio perinde ac præcipuũ bonum in magnis doctoribus probatur. Itaq; princeps ſit cunctator & lentus in credendo: Mores hominum pẽſet: libret examĩet: nec recluſo pectore pateat iſidiantib9: imo calumniatores & criminum conſarcinatores & rumorũ aucupes ex aula principum eiiciantur: explodãtur & a limine cubiculi principalis procul eliminentur: q inſtar cibiratorum uerrinorum odorãtur omnia & peruestigant. Qui linguas uenenatas uibrant inſtar ſerpentium uirulentorum: nimirum hi homines ſunt qui (ut inquit ſcite Plinius noſter) ad uenena naſcũtur. Quorum tabes animi contrectata adurit: qui culpãt omnia: qui nullum aliud abominati ſpiritus linguæq; maledicẽtiſſimæ præmium nouere quã odiſſe omnia & calumniari: hæc eſt ut inquit poeta epigrãmatarius Turba grauis paci placidæq; inimica quieti. hi ſunt qui cũ tantulum ueneni genuini in aurẽ principis facilem ſtillauere: amic9 probus: innocens: uetus: fidelis limine ſubmouetur: perierunt tempora longi ſeruitii: & nuſquam minor eſt iactura clientis: hi ſunt qui aures principum uiroſa ſuſurrorũ fece cõſarciunt: hi ſunt quorum comparationi digitum tollerent cederentq; famigerati delatores: Narciſſus. Aſiaticus: Maſſa: Parthenius: hi ſunt qui inuident opulentis di-

Cũctatio bona principe

A

cibirato

BIBLIOTECA NAZ. ROMANA VITTORIO EMANUELE

poeta Epigramatarius

uitias:probis bonitatẽ:litteratis eruditionem : fauora
bilibus gratiã:omnibus omnia.In cubiculis principa
libus uiperæ.In fallaciis conſarcinãdis uulpes: In alie
nis negotiis introſpiciendis lyncei & oculei toti :quo
rum calumniæ plures peſſũdãt:quã morbi.quã peſtis,
quã dira infortunia.Operæ preciũ eſt hoc in loco cõ
memorare queẽadmodum pictorũ clariſſimus Apel
les calumniatorem calumniamq; ultus ſit: qui cum
apud Ptolomeũ ab Antiphilo tanquã proditor falſo ĩ
ſimulatus foret:& ob id capitali ſupplicio pene mul
tatus:uixq; infortunium euaſiſſet:pinxit in tabula pi
cturã hãc. Virum ſedẽtem fecit auribus prægrãdib9
præditum:protendẽtem manum ad calumniam pro
pius accedentem. Circa hunc ſtabant duæ mulieres
Ignorantia ſcilicet & ſuſpitio:ex alia parte pinxit ca
lumniam imagine mulierculæ uenuſtioris : quæ ar
dens & concitata quandam quaſi rabiem & iram
præſeferens:ſiniſtra facem accenſam tenebat dextra
adoleſcentem quempiam per capillos trahebat ma
nus in cælum tendentem & deos obteſtantem:Præ
cedebat calumniam uir ſquallidus & deformis clariſ
ſime cernens.hæc erat inuidia:Duæ puellæ calumni
am adornantes uiſebantur:altera erat ĩſidia altera fra
us.A tergo ſequebatur lugubris quædã fœmina pul
lis ueſtibus ac laceris induta:& hæc pœnitentia dice
batur:quæ retro flexa cũ luctu & uerecũdia aſpiciebat
aduenientẽ ueritatem.Hac pictura appelles calumni
am calumniaq; appendiculas in tabula graphice &

ſcienter expreſſit. Subit hac in reputatione exemplũ priſci ſeculi dignum ſcitu: nec indignum relatu: & quod principes haud quaquam audiant incurioſe ac negligenter. Scribit Amianus Marcellinus fuiſſe Cephidium quẽdam accuſatorem acerrimum: qui apud Iulianum imperatorem romanum accuſabat Numerium ut furem: a quo cum obiecta diluerentur: nec poſſet in quoquam confutari: tunc accuſator inopia documentorum percitus exclamauit. Et quis florentiſſime Cæſar nocens poterit eſſe uſquam: ſi negare ſufficiet. Tunc Iulianus prudenter motus reſpondit hoc dictum bracteatum: Et quis innocẽs eſſe poterit ſi accuſaſſe ſufficiet? Sed ſicut laudatur Iulianus: ita reprehenditur Conſtantius imperator cuius aures erant nimis patulæ ad credendum: & criminatoribus expoſitæ. Faciat bonus princeps id qđ Auguſtus qui cum Emilio Heliano obiiceretur ꝙ male opinari de Cæſare ſolebant: conuerſus ad accuſatorẽ cõmotoq; ſimilis: uelim inquit mihi hoc probes: faciã ſciat helian9 & me linguã habere: plura enim de eo loquar: nec quicquam ultra: aut ſtatim: aut poſtea inquiſiuit. Tiberio quoq; de eodẽ uiolentius conquerenti ita reſpondit: noli ætati tuæ mi Tiberi hac in re indulgere & nimiũ indignari: quẽquã eſſe qui de me loquatur male: ſatis enim eſt ſi hoc habem9 ne quis nobis malefacere poſſit. Conſimiliter. Alexander magnus cum cognouiſſet ſe cõuitiis a cõuitiatore quopiã proſcindi βασιλι κον εςῖν εφη ευποιουντα κακωσ ακουειν hoc ẽ regiã res A B

A eſt inquit benefacientē male adire. Et profecto inter cætera quæ principes decent: clementia eſt quæ illos facit amabiles gratioſos: fauorabiles. Quæ dos prima regū eſt: ut inquit Vopiſcus: & ut auctor eſt Seneca nullū magiſq̄ pricipem decet. hic apud Claudianū Theodoſius Honorio filio ſalubriter præcipens inquit: Sis pius imprimis: nam cum uincamur in omni munere: Sola deos æquat clementia nobis. Videtur opifex rerū ac parens natura demonſtraſſe clementiæ inſigne principibus potiſſimū cōuenire: quæ regem apum ſine aculeo exarmatū eſſe uoluit: uel ſi ſpiculū dedit eo tamen uti noluit: Non enim conſtat inter auctores: Rex in apibus nullū ne ſolus habeat aculeū: an dederit eū quidē natura: ſed eius uſum negauerit. illud conſtat imperatorem aculeo non uti: ut ſcilicet ita oſtenderet natura: Regem neq; ſeuum neq; crudelē eſſe debere: & ut inquit Ambroſius uolumine exameri quinto. In rege præcipuum eſt ut pſtet morū manſuetudine: Nā & ſi habet aculeū: tamen eo

B non utitur ad uindicandū. Sunt enim leges naturæ non inſcriptæ litteris: ſed impreſſæ motibus: ut leniores ſint ad puniēdum: qui maxima poteſtate potiuntur. Igitur principes ſine aculeo ſint: uel ſi aculeum habent eum recondāt: & maximum deorum Iouē imitētur: Qui miſſurus fulmen pniciosum aduocat in conſilium deos: idq; ex conſilii ſentētia iaculatur: Quod uero placabile eſt & pdeſt: id ſolus emittit. Hoc philoſophi poetæq; rationabiliter finxerunt: quia ſcilicet

Digitized by Google

Iouem id eſt regem prodeſſe etiam ſolũ oportet:nocere nõ niſi cum pluribus uiſum eſt. Diſcant hi ut Senecæ uerbis utar:quicunq; magnam potentiam inter homines adepti ſunt:ſine cõſilio nec quidẽ fulmina mitti. aduocent:conſiderent multorum ſententiis:nocitura temperent:& hoc ſibi proponãt ubi aliquid ꝑcuti debet ne Ioui quidem ſuũ ſatis eſſe cõſilium. Herodian9 apud græcos:Lampridius apud noſtros Alexandrũ romanum imperatorẽ ex hoc clementiæ bono maxime extollũt:cuius imperium appellant Anæmaton:hoc eſt incruentũ & ſine ſanguine. Dicere ſolebat Scipio:malle ſe unũ ciuẽ ſeruare quã mille hoſtes occidere:quã ſententiam Antonius quoq; pius frequẽter uſurpabat utpote clemẽtiæ ac bonitatis exemplum. Reſponſum illud Alexãdri magni ad matrem olympiadẽ:quis nõ laudet? quis nõ celebret ut conſultiſſimũ digniſſimũq; memoratu? qui illi roganti urgẽtiq; ut ſuã cauſa occideret quendam inſontẽ:ita prudẽter reſpõdit. Aliã parens optima poſce mercedem:hominis enim ſolus beneficio nullo pẽſatur. Et profecto ut ueriſſime ſcribit Antonius in epiſtola ad Fauſtinã:nihil eſt:quod imperatorẽ romanũ melius cõmendet gentibus quã clementia:hæc Cæſarẽ deum fecit:hæc Auguſtum cõſecrauit:hæc Antõium pii nomine ornauit:hinc Cicero in Cæſaris dictatoris laudẽ decenter inquit:nulla de uirtutibus tuis nec admirabilior :nec gratior miſericordia eſt. Itẽ aliubi quoq; dixit oppido quã elegãter. Qui nihil obliuiſci

A ſoles niſi iniurias. Nõ nunquã tñ ſeueritate utendũ eſt ut in officio oẽs ſint: ut metu pœnæ a maleficiis ſpro bi abſterreãtur: & ſicut bonos premio ꝓſequi deceſſet: ita malos pœna mulctari. Prudenter. n. Solon: qui & ſapiens unus fuit ex ſeptem: & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem: rempublicã duabus rebus contineri dixit: ꝑmio. ſ. & pœna. Et agedum princeps bonus & clemens bonos honoribus exornet: Malos ſi a malitia reuocare nõ põt per indulgẽtiã: pœna coerceat ꝑ ſeueritatẽ: ſic ſecreti ſint a bonis mali: ut a frumẽto lolium in cerniculo ſecernitur. faciat qđ medicus qui interdũ urit: ſecat. abſcindit in corpore mẽbrũ: quod inſanabile eſt: ne pars ĩtegra contagiõe ſerpente pariter corrumpatur. Iuxta illud cantatiſſimum. Immedicabile uulnus enſe recidendũ eſt: ne pars ſincera trahatur. Conſimiliter princeps ſecet aliquando: amputetq; de corpore ciuitatis membra putrida hoc eſt ciues ſceleratos: perfidioſos: turbatores publici cõmodi: & molitores rerum nouarum exterminet: tollatq; de medio. Medici officiũ eſt: ut dicebat Aſclepiades. & a Corcelſo repetitum eſt: ut cito: ut tuto ut iucunde curet tamẽ quãdoq; auſteriore medicina uti cogitur ad uim morbi grauioris retundẽdã profligandamq;. Itidem principis officium ẽ ut molliter: ut delicate: ut indulgẽter ſubditos foueat. curet: tueatur. Nonnunquam tñ curatione mordaci & auſterula utetur. Cauſticaq; adhibebit ad edomandos duriores ciuiũ morbos & oĩa molliora malagmata recuſantes. Nã ut dixit elegan-

ter Origines libro ſecundo periarchon. Opus eſt interdũ auſterioꝛ & mordaciore medicina qñ lenia medicamenta non proſunt. Et ut ſcite ait Hieronymus: Putridæ carnes ferro curãtur & cauterio. In hanc ſententiá illud Ciceronis ſaluberrimũ eſt documentum. In corpoꝛ ſi quid huiuſmodi ẽ qđ reliquo corpori noceat: urere: ſecari patimur: ut mẽbroꝝ aliquod potiuſ quã totũ corp9 intereat. Sic in reipu. corpore ut totũ ſaluũ ſit: quicquid ẽ peſtiferꝝ amputetur. Et medius fidius rectiſſime cenſuit Ageſilaus: qui dicente quodam ἀγαθὸν βασιλέα πρᾶον εἶναι δεῖ οὐκοῦν ἔφη ἄχρι τοῦ μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. i. oportet bonũ regem clementem eſſe & mitem ita plane inquit quatenus cõtemptibilis non fiat. Ex quo non pauci ſunt qui magis ſententiam Cleomenis probant quam Ariſtonis. Cleomenes enim olim interrogatus. Quid bonum principem facere oporteret reſpõdit. Amicis benefacere: & malefacere inimicis: tanquã bono principi & circũſpecto cõueniat inter amicos & inimicos facere diſcrimen. Hanc uero Cleomenis ſñiam cum qſpiã laudaret ut optimã. dixit Ariſton πόσῳ κρεῖσσον τοὺς μὲν φίλους εὐεργετεῖν τοὺς δὲ ἐχθροὺς φίλους ποιεῖν. hoc eſt quanto melius fuerit amicis benefacere. Inimicos autem amicos efficere. ut cunq; cenſemus prĩcipem ad manſuetudinem & clemẽtiam quam ad ſeueritatem & pœnam propenſiorem eſſe debere. Id quod olim Antigonus exemplo declarauit. Nam cum manipulares duo incumbentes ipſius taberna-

Saluberrimum Ciceronis documentum

Digitized by Google

culo ſacerent q̄d hoīes & periculoſiſſime & libentiſſi me faciunt:ut de rege ſuo male exiſtimarēt atq; oblo querent:audiuit oīa rex Antigonus: utpote cum īter

A dicentes & audientem paꝝ intereſſet nec tñ excande ſcens īmo leniter cōmonēs longius inquit diſcedite ne rex uos audiat. Quid hac manſuetudine mitius? quid hac benignitate p̄ſtantius? nō exarſit princeps in ultionem, non excanduit, ſed maluit regia quadam lēitudine ignoſcere quā uindicare. Laudat ī Auguſto ingenioſus poeta Ouidi9. Quod ſit piger ad pœnas princeps ad p̄mia uelox & ut inquit Caſſiodor9: pro poſitum regale eſt preſſis labe fortunæ, pietatis reme dio ſubuenire.

B Decet principē in primis eſſe magnificū. Eſt autē magnific9 ut docet Ariſtoteles in quarto ethicorū: is qui in publica facit īpenſas. ueluti in ſpectaculis ī epu lo: in ædificiis. Hinc plini9 in Traiani laudē: At quam magnificus inquit in publicū es. hinc portic9: inde de lubra occulta celeritate properantur. Magnificentia Tulliana finitione declaratur: eſſe rerū magnarum & celſarum cum animi ampla quadam & ſplendida pro poſitione cogitatio atq; adminiſtratio: ergo princeps ut magnificus dici merito poſſit res magnas ſibi ad miniſtrādas eſſe proponat. Homerus appellat reges κοσμήτορας λαῶν. i. ornatores populoꝝ. Ex eo opior q̄d principis officium ſit exornare ciuitates: Et ornā cultuq; magnifico præbere ſe mōſtrabilē. Maximū haud dubie ornamentum eſt & ornatiſſimo princi

pe digniſſimũ extructio ædificiorũ: Olim gloriatus eſt auguſtus ſe urbem marmoream relinquere: quam lateritiã accepiſſet, auctores: Suetonius: ſextus aureliꝰ. Oroſius: cæteri: in laudẽ Domitiani dictum eſt: ut autumat Plutarchus. ædificare gaudes. Ancꝰ Martius, quartus romanorum rex ædificator, cum laude nominatur. hoc quã bene, quã uere, quã laudabiliter de principe noſtro ioanne Bentiuolo dici poſſit: quis ignorat? cuiꝰ ædes urbicæ: uillæ ruſticæ: ac prætoria magnificenter extructa quotidie teſtimonium perhibent principalis magnificentiæ. Cuius ductu & auſpicio hæc urbs exuto ſqualloꝛ ac ſitu ex deformi, pulcherrima facta eſt: ut merito gloriari poſſit: ſe Bononiam luteam ligneam: inconditam accepiſſe: lateritiã marmoream: cultiſſimam reddidiſſe. A

Plato ille deus philoſophorũ libro quinto de republica dixit beatas fore ciuitates: ſi aut philoſophi imperarent: aut principes philoſopharentur. Pulchꝛ eſt mediuſſidius ſi fieri poteſt principẽ eſſe litterarũ: quo nihil pulchriꝰ: nihil excellentius fieri poſſe contendo. hinc Hiero. Attalus. Mago. Iuba: ſtudiorum claritudine memorabiles extitere quã regno. hinc cæſar dictator. hinc auguſtus. hinc alii cæſarum compluſculi non minus eloquentia & eruditione quã imperio cenſentur. Hinc alexander magnus dicere ſolebat: malle ſe diſciplinis antecellere quã opulẽtiis. & ab Homero rectiſſime dictũ. Calliope regũ comes ẽ ioue nata parente. Olim a ſenatu romano in laudẽ B

Taciti imperatoris acclamatũ in curia eſt. Quis meli us quã litteratus imperat? Sed cũ pricipes omnes lit terati eſſe nõ poſſint: cum in principe aliud quæratur quã litteratura: ut inquit iulius capitolinus: ſit ſaltem priceps amator litteratorum: faciat quod Dionyſius qui dicebat ſe in aula habere & nutrire multos ſophi ſtas: & eruditos: ut p illos fieret admirabilis: dignuſ q; apud alios cõmendatione. Et profecto ſi uerũ diſ picere uelimus: niſi forent litteræ: niſi ingenia erudi torũ: ignorarentur principes: reges: imperatores om nes: barbari: græci: romani. Quis Cyrũ? Quis Ale xandrum magnũ? Quis Pompeium tribus fulgentẽ triumphis? Quis Paulum Emilium. Fabios. Scipio nes? Quis cæſarem dictatorẽ: imo cæſares omnes noſcet: niſi eos Luculenti ſcriptores in litteras rettu liſſent? niſi monumentis librorũ: quib9 ĩmortalitas ui tæ conſtat: eos ĩmortales effeciſſent: ac poſteritati cõ mẽdaſſent? Hinc Alexander magnus fœlicem dixit achillem qui Homerũ habuiſſet ſuæ uirtutis preco nem: Cuius extat Elogium illud apud Silium memo ria dignum. Fœlix Eacida cui tali contigit ore Gẽti bus oſtendi: creuit tua carmine uirtus. Alter Ale xander Romanorũ imperator litteratorũ hominum cõfabulatione recreari ſe dicebat: & paſci. Si pricipes fouebũt eruditos: ſi mecenates extiterint: ingenia ue getabuntur: litteræ quæ hactenus intermortuæ iacue runt: reuiuiſcent: cateruas uidebimus eruditorum. Iudicio enim principum ſtant ingenia & cadunt.

Præterea cui dubium eſt: Quin id quoq; optimo principi glorioſum ſit habere ratione ſtudioꝝ: conſtituere in ſuis urbibus gymnaſia litteratoria: Et Aſylũ: ut ita dicam doctrinarũ patefacere: Quo Agminatim undiq; coueniant multi ingæ eruditionis candidati ciſmontani: tranſmontaniq;: Quibus curæ eſt lĩguam eloquio animum diſciplinis excolere. hoc nimirum beneficentiſſimi principis beneficium ampliſſimum eſt: ac laudabile inſtitutum: honorem habere dicendi magiſtris: dignitatẽ: emolumentaq; ſapiẽtiæ doctoribus impartiri. Eſt enim ut inquit elegãter Simachus: hoc ſpecimen florentis reipublicæ: ut diſciplinarũ profeſſoribus premia opulenta pendantur. Hinc Traianum non proletarii ſcriptores ſed claſſici merito laudant qđ ingenuas artes earumq; profeſſores in complexu: oculis: auribus habueris. Quod ſtudia humanitatis profeſſi apud eum fauorabiles extiterint. deniq; ꝙ ſub ipſo ſpiritũ: & ſanguinem: & patriã ſtudia receperint. Bononia qđ inter omnes conſtat florens famigerataq; eſt inter italicas urbes: ſed eã florentiſſimã illuſtriſſimamq; nulla ferme res alia peræque facit: ac diatribæ & gymnaſia lraꝝ: atq; cõciliabula ſcolaſticoꝝ: quæ aut dubie cum oĩbꝰ totiꝰ Italiæ celebratoribus gymnaſiis claritudine cõtendunt nulli cedũt. Quæ Alexãdrio Attico: Tharſenſi: Maſſiliotico memoratiſſimis apud priſcos gymnaſiis ꝓxima accedunt: & quãquã longo interuallo tamẽ ꝓxima. In præſentia princeps noſter Bentiuolus operã

& quidē impenſam datut gymnaſium hoc noſtrum indies magis floreſcat conuentu ſcholaſticorum frequentiſſimo & claritudine profeſſorum:qui tāta ſunt excellentia præditi & in eo doctrinarum faſtigio collocati.ut etiam non nominati nominentur:ut ſolo nutu intelligantur. Quorum uirtuti & nomini fauet cetus ſcholaſtichorum:& aſſurgit ordo profeſſorum: ſed de tota re litteraria aliubi plura.

A Ante omnia princeps ſi uult laudari probariq; perinde ac optimus principum:ſit munificus ac liberalis. Nam ut inquit epigrammatarius poeta: Nulla ducis uirtus dulcior eſſe poteſt. Auctor eſt ariſtoteles in ethicis quod liberales maxime omnium uirtute præcellentium diligantur. pacatus in panægyrico ait: Et rei & famæ conſulit munificus imperator. Lucratur enim gloriam cum det peccuniam reuerſuram. quicquid enim in ciues manat a principe: redundat ī principē. Apud Rabirium poetam dicit. M. Antonius. Hoc habeo quodcunq; dedi: cui ſubſcribit illud epigrāmatiſtæ uulgatiſſimū Extra fortunam eſt quicquid donatur amicis: Quas dederis ſolas ſemper habebis opes. Plinius noſter loquens de deo. Deus eſt inquit mortali iuuare mortalem: Et hæc ad æternam gloriam uia: hac iere proceres Romani: hac ingenti paſſu nunc uadit Maximus æui Veſpaſianus: feſſis rebus ſubueniens. Maro quoq; ſub inuolucro poetico deſignat munificis ac liberalibus remunerationē poſt obitum repēdi: Certumq; illis conſtitutū

locum ubi æuo beatiſſimo perfruatur. Nam cum Eli-
ſios campos in ſexto deſcriberet ubi putant habitare
animas beatorum: non ſolum ibi poſuit eos: qui pro-
priis meritis ad illas ſedes peruenire potuerunt: ſed id
quoq; adiecit. Q uiq; ſui memores alios fecere merē- A
do: ideſt ut interpretatur Auguſtinus qui promerue-
runt alios eoſq; ſui memores promerendo hoc eſt be-
neficium præſtando fecerunt. Q uid aliud euangeli-
ca illa ſententia præcipitur: quam ut liberalitatem ex-
erceamus: quæ ait: Facite uobis amicos de mamona
iniquitatis: ideſt de pecunia: uel de diuitiis quæ de ini
quitate proueniunt. Diues enim (ut inquit Hierony-
mus) aut iniquus: aut iniqui hæres. Cecinit Claudia
nus in laudem Theodoſii. Magnarum largitor opū
largitor honorum. Auguſtus de ſe ipſo ſcripſit hæc.
Liberalitas mea me ad cœlum euehet. Sicut autem
nulla uirtus amabilior eſt liberalitate: ita nullum pla-
ne uitium odioſius tetriuſq; eſt auaricia in principi- B
bus & rempublicam gubernantibus. habere enim
quæſtui rempublicam: ut inquit ueriſſime Marcus
Tullius: non modo turpe eſt: ſed ſceleratum etiam
ac nefarium. Idem non minus uere quam eleganter
tradit amorem multitudinis commoueri ipſa fama
& opinione liberalitatis. Auidius caſſius dicere ſole-
bat: Auaritiam in Imperatore eſſe acerbiſſimum ma-
lum. Eia habeat bonus princeps in ore promptū: &
in pectore conditū uerbū illud Traiani. Qui fiſcū prī
cipis ſcitiſſime lyenē uocabat: Nā ut lyene creſcente C

reliqui artus & membra tabeſcunt:Ita fiſco principis
turgente ciuitatis corpus una cum membris langue
ſcit & intermoritur:ut lyen modicus uegetat in corpo
re membra: auget robur:ſic fiſcus principalis mode
ratus:nec extuberans cauſa eſt bonæ ualitudinis in
corpore ciuitatis. Veſpaſianus apđ Philoſtratum ro
gat Apollonium thyaneum: quem Antiquitas :ut di
uinũ immo ut deũ admirata eſt:ut ipſum doceat quæ
cunq; facere bonum principem oporteat:Cui Apol
lonius in primis precipit diuitias illas eſſe fugiendas:
quæ ex collocatione tributorum a gementibus hominĩ
bus proueniunt.Sordidum enĩ id aurũ eſt putãdum:
qđ ex lachrymis oritur. Nõ queo mihi obtẽperare:
quin hoc in loco commemorem documentum ſalu
berrimum.Cyri perſarum regis:quod memorat Xe
nophon in pædia :quod ſine dubio digniſſimum eſt
memoratu.Scribit.n.luculentus ille ſcriptor: Cyrũ
inter cæteros fuiſſe beneficum ac liberalem: adeo ut
dictitaret ſe theſauros haberẽ diuitiarũ amicos :quos
donationibus diuites opulentoſq; efficiebat:qui dicẽ
re ſolebat conſimilia eſſe opera paſtorum: & regum.
Nã ſicut paſtorem decet præſtare ut pecora habeat
læta & ſucculenta Ita regem par eſt ciues & ſubditos
facere fœlices & opulentos.Huic Cyro regum mu
nificẽtiſſimo dixit olĩ Crœſus fore:ut immodica do
nans pauper fieret:Cum poſſet domi recondere the
ſauros ingentes.Cui Cyrus quantam inquit pecu
niæ ſummam putas me in hodiernum potuiſſe col

ligere ſi aurum nulli dono dediſſem. Ex quo tempore in imperio ſum. Crœſus infinitum quendam numerum reſpondit. Tunc Cyrus ſibi inquit oſtendam maiores me pecunias poſſidere: mitte quempiam ex tuis cum nuntio meo: mox conuerſus ad Hyſtaſpam. I Hyſtaſpa inquit ad amicos meos: dic indigere me auro: Roga ut mihi ſuggerant affatim pecuniam: perſcribeq́ quantum quiſq́ amicorum mihi uelit contribuere: Iuit ille: petiit: conſcripſit & maiorem pecũiæ ſummã ſupputauit: quã duxerat Crœſus futuram in theſauris: ſi eam conſeruaſſet. Vbi hoc patuit uides ne inquit Cyrus o Crœſe mihi theſauros eſſe: nã dum amicos diuites reddo. hos mihi theſauros comparo: & lõge quidem fideliores quã ſi ipſe domi defodiſſem. Item aiebat ſe pecunias ob id deſiderare: ut amicis ſubueniret. Iulianus imperator (auctore Amiano Marcellino) prædicabat illud Alexãdri magni: qui interrogatus ubi theſauros haberet: Apud amicos beniuole habere ſeſe reſpondit. A Nonne principes cum talia: aut audiunt: aut legunt: ad liberalitatẽ exercendã inflamãtur? quæ ſubditos reddit deuotos: fideles: obnoxios: qua ĩmortales efficiunt? quæ deniq́ tanti momenti eſt: ut poſſit princeps obtentu liberalitatis obumbrare crimina tantũ non enormia: & hac una laude penſare.

Recte etiam in principe laudatur hoſpitalitas: utpote Germana liberalitatis. Eſt enim ualde decorum: ut inquit Arpinas orator: patere domos homi

num illuſtrium illuſtribus hoſpitibus. Idq; etiã reipu-
blicæ eſt ornamento. Ideoq; domus principum am-
plæ eſſe debent: & laxitate conſpicuæ: cũ hoſpitibus
& hoíum cuiuſq; generis multitudine frequententur.
Ab hac quoq; hoſpitalitatis laude dilaudandus eſt
princeps noſter. Cuius ædes pulcherrimæ: magnifi-
centiſſimæq; patent hoſpitibus illuſtrioribus. A quo
oẽs ferme & minuti reguli: & maximi principes iſtac
trãſeuntes hoſpitaliter ac comiter accipiuntur. Theo
phraſtus: Plutarchus: Emilius ꝓbus: Cæteri Cimo
nẽ athenienſem: ut hoſpitaliſſimũ in ſuos curiales la-
ciades laudibus ferũt: qui ita inſtituiſſe fertur & uilli-
cis imperaſſe ut oĩa ꝓberent: quicunq; tribulis in uil-
lã ſuam diuertiſſet. Apoſtolus quoq; precipit: Epiſco-
pos cõprimis hoſpitales eẽ debere: quod & in decre-
tis canonicis. D. xli. latiſſime enarratum legas.

Cæterum cum ſapientes diſiniant quattuor uirtu-
tes: Iuſticiam: Prudentiam: Fortitudinem: Temperã
tiam. Quarum quadriga alias quoque ſecum ue-
hat: Quis neſcit eas bono principi ſtudioſe enixeq;
colendas? Et ne in præſentia ſinuoſos nimis ac lon-
gos cõmentarios faciam: ut ſuccinctius cuncta per-
A ſtringam: & quaſi tranſeunter attingam. Iuſtus eſſe
ante omnia princeps debet: & ueluti in ſtatera: atq; ĩ
librili cuncta perpendere. Ius religioſe & equabili-
ter dicere nec digitum quidem tranſuerſum aut un-
guem latũ (ut dicitur) a legis præſcripto diſcedere:
niſi quatenus in pœna exigenda mitius agat & mol

lius. Lex enim (ut inquit rectiſſime Pindarus) domina
eſt: quæ uitiorum emendatrix eſt: commendatrixq;
uirtutū: qui legē præeſſe iubet: uidetur iubere deum
præeſſe: ut auctor eſt Ariſtoteles. Miniſtri legū ſunt
magiſtratus uereque dici poteſt magiſtratum legem
eſſe loquentem: Legem autem mutum magiſtratū.
Illi uero ciuitati paratum: inquit Plato interitum ui/
deo in qua non lex magiſtratibus: ſed legi magiſtra/
tus præſunt. Salutem uero illi: ubi lex magiſtratibus
dominatur cuncta mediuſſidius bona illi reipublicæ
affore conſpicio cuius princeps ſinceriſſimus iuſtitiæ
cultor extiterit: quæ una uirtus omnium eſt domina:
ut. M. Tullii uerbis utar: & regina uirtutum: ſine
qua quid ſunt magna regna: ut autumat Auguſti/
nus: niſi magna latrocinia. Interrogatus aliquan/
do Ageſilaus: utra uirtus eſſet melior fortitudo: an
iuſticia: oppido quā ſcite reſpondit. ουδεν εφη ανδρι/
ασ χρηζο εν εαν παντεσωμεν δικαιοι: nihil īquit forti
tudine indigemus: ſi iuſti omnes ſimus. Darium per
ſarum regem iuſtitiæ olim ſacrificantē: dixiſſe refert
Philoſtratus. O dña ſi qua es uſquam: quibus plane
uerbis ſatis oſtendit ſe iampridē exoptaſſe iuſticiam
neq; illam uſquam gētium agnoſcere potuiſſe. A no
biliſſimo philoſophorū dictū eſt. ουτεσ εσπεροσ ου
οσ ουτω θαυμασιοσ. Q d neq; heſperus neq; lucifer p
inde atq; iuſticia admirabilis eſt. Quam eruditi erū/
dite: graphiceq; oleo comparant ut. n. oleū intus īge
ſtū obeſt foris infuſum prodeſt: ſic & iuſticia oīs a no

bis circa alios eſt:magiſq; aliis ꝓdeſt quã exercitori.
Ob hoc dixit in ethicis Ariſtoteles iuſtitiã uirtutẽ eſſe ad aliũ:ex qua una uirtute uiri boni appellantur. Ex qua Ariſtides dicœos.i.iuſtus cognominatus. Hinc Traianus laudibus effertur q; ſe legibus ſubiecerit. Qui abiturus conſulatu iurauit ſe nihil cõtra leges feciſſe. Et ſane ſicut princeps ẽ ſupra ciuitatẽ: ita

A leges eſſe debent ſupra principem. Symbola illa Pythagoræ & enygmata intelligat princeps ad ſe potiſſimũ ptinere. Staterã ne tranſilias. i.ne ꝑtergrediare iuſtitiã. Coronã minimæ carpendã.i.leges urbium cõſeruandas. Per uiã publicã ne ambules.i. ne multoꝝ ſequaris errores. Itaq; faciat prĩceps iuſtus q̃ in bõis principibus glorioſum fuiſſe accipimus ut nullius ab eo magiſtratus ius:nullius auctoritas minuatur: ad pretorem:ad Iuridicos magiſtratus pleraq; omnia remittat:leges ne cõculcet. Et iuſtitia pinde ac admĩculo firmiſſimo fulciat: Ad quã cũ oẽs mortales: tum ꝑcipue principes ſe eẽ natos itelligãt quã græci dicœoſynen apellant quaſi δικαιου συνιϛιν.i.iuſti intelligẽtiã:ut interꝑtatur Plato in Cratylo. At qui cum iuſticiæ ps ſit religio. Cũ dei cultus iuſtitiæ aſcribatur ſpe

B cioſum:haud dubie ẽ principẽ:& eſſe:& uideri religioſum:reiq; diuinæ cultorẽ. Religiõe.n.uita cõſtat. Religiõe (ut auctor eſt Lactãtius) hõ pſtat cæteris animãtibus. Religiõis uinculo hoĩes deo obſtringũtur ac religantur:unĩ ipſa religio nomẽ credit accepiſſe quãuis alii aliũde deducãt. Deo oẽs hoĩes ſeruitutẽ

debēt:q̄ latria græce dr̄. In primis uero principes decet dei cultus: quā Theoſebiā græci appellant. Cultura āt dei potiſſima eſt bonitas: Vis (iquit Seneca) deos ꝓpitiari: bon9 eſto: ſatis illos coluit quiſquis imitatus eſt. Caueat priceps: ne illud quo peius nihil dici pōt: de ſe merito dicat: Contemptor diuū Mezētius. Priceps nō minus hoīem ſe quā hoībus pͤeſſe meminerit. In pectore principari conditū ſit illud Oratianum. Diis te minorē quod geris: imperas. Hinc oē pricipiū: huc refer exitum. Religio in principe efficit: ut oēs ſubditi modeſtia quadā: & quaſi ſanctitudine cōtineantur. Illa quoq; religiōis ꝑs nec ea qdē mīma ē: extruere tēpla: reſtituere delubra uetuſtate labentia. In laudē Auguſti dictū eſt. Tēploꝝ poſitor: teploꝝ ſancte repoſtor. Sciat tñ princeps deos non tā adorātis erogatōe quā ſanctitate lætari: quā purā mētē q̄ aurum malunt. Hinc Alexander Romanus imperator auari ne guttulam quidē: aut bracteolam in templis poſuit. Suſurrans illud Perſianū: in ſancto quid facit aurum. Ego uero cenſeo principem & mente: & manu erga deos munificum eſſe oportere: Qui & ſi nullius rei indigi ſunt: tñ uolunt principes beneficiorum nec immemores: nec ingratos exiſtere. Q uid dicā pricipē prudētē eē debere: & cūcta ſolerti rōne perpēdere: Cū prudētiæ īter uirtutes principatum Plato det libro ſecūdo de legibus: Cū dicat Solomō: Fructū prudētiæ meliorē eſſe auro: & lapide pcioſo: Cū Socrates aſſerat nullā uirtutē eē ſine prudentia: quæ

græco uocabulo phroneſis nominatur. Anaxagorā & Thalem:alioſq; id genus homines ſapientes eſſe dicunt:prudentes negant. Impoſſibile eſt inquit Ariſtoteles prudentem eſſe quēpiam:niſi ſit bonus. Sit igitur princeps non ſolum ipſe præditus prudentia: uerum etiam conſiliarios prudentes habeat quibus bene conſulentibus credere poſſit. Nemo enim per ſe unquā ſolus ita ſapit: Nemo ita circunſpectus ac ſagax. Nemo ita linceus eſt:ut non aliquando labet atq; cecutiat:q; ſi genuina quadā excellentiq; prudentia preditus princeps aliquando reperiatur:ut alieno conſilio non egeat:tamen id faciat quod ſummi nauium gubernatores: qui in magnis tempeſtatibus a uectoribus admoneri non recuſant. Conſiliū bonū: ut inquit ueriſſime Marcus Varro & ei qui conſulit bonum habendum eſt:ſicut econtrario. Malum cōſilium conſultori peſſimum eſt:qui uerſus prouerbialis de græco illo Heſiodi uerſu expreſſus uidetur ηδε κακὴ βουλητω βουλευσαντι κακιστη. i. cōſultum male:conſultori peſſima res eſt. Amicum fidelem:uitæ medicamentū eſſe prodidit Solomon. Quod ſi ſancti & uenerabiles conſiliarii:non malitioſi neq; furaces principi contigerint:cuncta ſalubriter: ſancte: innocenter adminiſtrabuntur: Cum talib9 princeps omnia communicabit:talium ſaluberrimus conſiliis libens obſequetur. Facietq; quod. M. Antonius imperator: cuius memorabilis eſt illa ſententia: Ae qui9 eſt ut ego tot conſilium amicorum ſequar:quam

ut tot tales amici meam unius uoluntatem ſequanť.
Et ſane:ſicuti ꝓditum eſt a ſcriptoribus idoneis:Me
lior eſt reſpublica: & ꝓpe tutior:in qua princeps ma
lus eſt:ea:in qua ſunt amici principis mali:Siquidem
unus malus poteſt a pluribus bonis corrigi:Multi ãt
mali non pñt ab uno quãuis bono ulla rõne ſuperari.
quod Homulius quõdã Troiano imperatori dixiſſe
memoratur.Sed ſæpenumero qđ dolenter dicendũ
eſt:euenit:ut ſanctus:cautus: optimus princeps uen
dať:circunſcribaturq; ab improbis cõſiliatorib9: qui
excubare ſeſe ſimulantes in negociis principalibus
clanculũ cuncta puertunt: Et cupiditate priuati emo
lumenti rectũ ꝑuaricantes fumũ ꝑcio uenditãt :ut pri
ſci dicebant:digni prorſus:qui fumo ipſi puniantur:
ſicut olim Thurinus ab Alexandro romano impera-
tore punitus eſt: ꝑcone dicente:Fumo punitur qui fu
mũ uendidit.Cæteꝝ ſicut fidi conſiliarii & prudentes
audiendi ſunt:Ita aſſentatores : adulatoreſq; explo-
dendi qui ad uoluptatem loquuntur omnia: nihil ad
ueritatem.Præſtat(inquit antiſtenes)In coruos quam
in aſſentatores incidere:quippe illi mortuos : iſti ui-
uos deuorãt.Et ſane adulatio(prout clariſſimi ſcripto
rũ ꝓdiderunt)res eſt ſeruilis ac ꝑniicioſa:in aula prin-
cipum prope peculiariter gliſcens uigenſq;:ꝑpetuũ
(ut inquit Curtius)regum malum:quorum opes ſæpi-
us aſſentatio quã hoſtis euertit.Quo circa etiam atq;
etiam caueant principes:ne aures aſſentatoribus pa
tulas præbeant:neq; ſe adulari ſinant. Multi enim

gnatorꝝ ſimiles qui glorioſum militẽ infatuent. Verba adulatorꝝ mollia feriunt interiora uentris. Quippe adulator blandus inimicus eſſe creditur. Laudat Mamertius Iulianum ĩperatorẽ ꝙ aduerſus oẽs aſſẽtatorꝝ illecebras captiõeſq; munitus eſſet quodq; ei a fucatis adulãtium uenenis piculum nullũ foret. Auguſtum quoq; Cæſarẽ ex eo celebrant: qđ adulationes indecoras repſſerit: de quo non minus uere quã ſcite dixit Oratius: Cui male ſi palpere recalcitrat undiq; tutus. Meminiſſe hoc ĩ loco par eſt id qđ Peſcenius niger dixiſſe quondã memoratᷓ: Nã cum quidã illi imperatori iã facto panegyricũ recitare uellet dixiſſe fertur uerbũ hoc dignũ ſcitu relatuq;. Scribe laudes Marii: uel Hãibalis: uel alicuius ducis optime functi. Et dic quid ille fecerit ut nos imitemur. Nã uiuentes laudare irriſio ẽ: maxime principes: a quibus ſperatur: qui timentᷓ: qui pſtare publice poſſunt: qui pñt necare: qui pſcribere. Sed cum naturã uel bonam fortunã plerunq; corrumpat: Accidit frequenter: ut principes magniloquentia adulatorꝝ ſufflati uera credant oĩa eẽ quæ de ſe ipſis audiunt prædicari. Tũc Criſtæ conſurgunt. Et ut inquit ſatyrograhpus: Nihil eſt qđ credere de ſe nõ poſſit: cum laudatᷓ dis æqua poteſtas: tũc adulatoribus arrident ac blandiunᷓ: ſeueris ignariſq; blãdiẽdi pſus infeſtĩ. Sic olim Creſus Solonẽ expulit præcipitem: quia blandiri neſciebat. Sic Dionyſius philoxẽo acriter ſuccẽſuit minime aſſentãti. Infatuat nimirũ hæc adulatio uitiorꝝ altrix & ueluti gangrena

ſerpēs latiſſime ītra liminia potētiorum: & hæc hacte nus. Præterea quis neſcit principē fortitudine quaſi muro ſepium ac uallatum eſſe dberē: ut animo ſubnixo erectoqꝫ impterritus. īpauidus: extrilidus cuncta regat ac moderetur: nec terriculis uanis cōcutiatur: nec muſcas (ut aiunt) uolitātes ptimeſcat. Propria ē uirorum fortitudo: q̄ ex uirtutibus una peculiari qua ſi noīe uirtus nuncupatur. Eſt. n. ex uiro uirtus appellata: pinde ac uirorū fortitudo maxime deceat. ut auctor eſt Marcus Tullius. Andria apud græcos nominatur: quaſi uirilitas: quāquā Plato etymon atqꝫ interptamentum aliunde deducat. Homerus duas regis uirtutes ueluti pcipuas pbat: iuſticiā. ſ. & fortitudinē: Cum ſic inquit: Ille bonus pugnator erat Dux optimus idem: quē uerſum Alexāder magnus adeo adamabat: ut eū cenſeret oībus aliis uerſibus homericis anteponendū. Inter fortitudinis partes exigimus ut princeps nō min9 ſit rei militaris quā ciuilis admīſtratiōis gnarus cōſultuſqꝫ: nec minus bellica laude quam rubrica ppollēs. Hic locus me ſubmōebat: ut d̄ re militari: & de īperatoriis uirtutibus non nihil diſſererē. Verū hac ad pſens narratiōe ſupſedendum: Cum aliquot ab hinc annos totum id negocium luculēta opinor diſſertatione affatim explicauerim. Cæterꝫ cū alia fortitudo in milite: alia ī duce requiratur: Cum ſit alia animi: alia corporis fortitudo: tempeſtiuum erat hic quoqꝫ pauca quædam inſererē: facientia ad robur corporis agēdū & bonā habitudinē cuſtodiēdam: quod

imprimis præſtat gymnaſtica exercitatio: qua cũcta
conualeſcunt: Qua membra corporis fiunt uiridiora
uegetioraq;. Scitũ.n.illud ẽ: Ad bonã ualitudinẽ plus
exercitationẽ ꝓdeſſe quã medicos: Sed ſup hac quoq;
ꝑte ĩ libello ɗ fælicitate diſſerui opinor ſatis diligẽ
ter ex doctrĩa medicoꝝ philoſophoꝝq;. Veꝝ ut qua
driga uirtutũ tota curriculũ ſuum conficiat. Quis inſi
ciat. quis abnuit: pricipẽ tẽpatum ac cõtinẽtẽ eẽ opor
tere? Et cum tẽperantia: quã σωφροσυνην græci uocãt
quaſi prudẽtiæ cõſeruationẽ: quæ frugalitas quoq; di
ci põt ſit ratiõis. in libidinẽ: atq; in alios non rectos ap
petitus: dominatio. Quid ĩ principe ꝑclarius eſſe põt
quã in maxima peccandi licentia nõ peccare. frenare
libidines. coercere appetitiones exultãtes. Scipio afri
canus apud Liuiũ: Nõ alia inquit uirtute æque atque
tẽperantia: & cõtinentia libidinũ gloriatus fuerit Ale-
A xander magnꝰ arbitrabatur nõ minus opus regium
eſſe ſe ipſum uincere quã hoſtes edomare: qui cum di
lectam ſibi ex pellicibus ſuis ꝓcipue noĩe Campaſ dẽ
nudã pĩgi ob admirationẽ formæ ab appelle iuſſiſſet.
Cumq; eũ pari captũ amorẽ ſenſiſſet dono dedit eam.
Magnus aĩo maior imperio ſui: nec minor hoc facto
quã uictoria aliq̃: quippe (ut plinii uerbis utar) ſe uicit
nec thoꝝ tãtum ſuum: ſed ẽt affectum dõauit artifici
ne dilectæ quidẽ reſpectu motꝰ: ut quæ mõ regis fuiſ
ſet: mõ pictoris eſſet. Quẽ magis admiraberis (ĩquit
Seneca) quã qui ĩpat ſibi. quã qui ſe habet ĩptãte? Gẽ
tes facilius eſt barbaras ĩpatienteſq; alieni arbitrii re-

gere quã aĩum ſuũ cõtineꝛ & tradere ſibi. Veꝝ nequaquã ſatis ẽ ĩpum pricipẽ oculos: manꝰ: uẽtrẽ: & q̃ ĩfra uẽtrẽ ſunt cõtinere. ac moderari: Sed ei circũſpiciendũ quoq; ẽ: ut miniſtros oẽs habeat cõtinẽtes: ac moderatos. Sæpe. n. pĩceps optimus: tempatiſſimuſq; infamaꝛ ob ĩprobos: ac nequã miniſtratores. Habeat itaq; princeps comptos exploratoſq; mores diſpẽſatoꝝ: ſcribaꝝ: cubiculari oꝝ: aliorũq; ĩ aula pĩcipali miniſtrãtiũ. nã ut inquit epigrãmatiſta. pricipis ẽ uirtus maxĩa noſſe ſuos. quos nouerit egregie fideles: his res obeũdas cõmittere rectiſſime põt. Sed Plerũq; ĩ aulico famulitio: ſupbi, furaces: iactãticuli cõſpiciũtur. qui ſeſe ob hoc quia principi ſeruiunt dominari ciuibus iure arbitrantur: Qui ſui cõmodi cã perperã pleraq; moliunꝛ: qui ſupciliosſo faſtu tumẽtes uideri uolũt ſe apud principẽ ſuũ multũ poſſe ut nõ minus ueꝛ quã decẽter dixerit ſatyrographꝰ: Maxima quæq; domus ſeruis eſt plena ſuperbis. Et ſane plerĩq; prĩcipes extiterũt: qui cũ eſſet ciuiũ domini famulorum erant ſerui horũ conſiliis hoꝝ nutu regebãtur: p hos audiebãt: p hos loquebãtur. Talem fuiſſe Claudium Cæſarem tradũt: Cui nõ amor: nõ odium inerant niſi ĩdita & iuſſa: qui famuliciis mancipatus ac addictus nõ principem ſe: ſed miniſtrũ egit: cuius libertus Polybius inter duos ſæpe cõſules ambulabat ſeruiebaꝛ. E cõtrario Hadrianus iure laudatur: qui cum quodã tempore ſeruũ ſuũ ĩter duos ſenatores ambulare uidiſſet: miſit qui ei colaphũ incuteret, & diceret. noli in A B

tet eos ābulare:quoꝝ eē adhuc potes ſeruus. Coerceāt ergo princeps ac regat aulicā familiam:ita ut nouerint ſe famulos eſſe non dominos:ut ſciant ſibi frugaliter:abſtinenter:innocenter eſſe uidendum. Sit ipſum principis ſigillū ānuluſq; ſignatorius nō miniſter alienæ libidinis:ſed teſtis uolūtatis principalis: nec eo ſcribæ ad priuatū (ut plerūq; fit) compendiū abutantur. Deniq; omnibus cognitum exploratūq; ſit:principi nequitias, fraudes:rapinas ſuorum diſplicere. Eumq; talibus inimiciſſimum ſi id cognouerit futurum. Ipſe uero princeps nihil per impotentiā nihil per iniuſtitiam:nihil per crudelitatē nihil per auaritiam agat:nō odio:nō gratia:nō pecunia a uia recta trāſuerſus deducatur:nihil p effectum iracundiæ impotentiſſimum furenter decernat: ſed ratione ueluti domina ducatur. Cunctatione ac cōſilii gubernatiōe cuncta perpendens. Nā ut inquit Claudianus. Diis proximus ille ē quem ratio non ira mouet. Habeant principes ſalubertimū illud Athenodori documentū in penitiſſimis præcordiis recōditū qui petito ab Auguſto cōmeatu iā iam diſceſſurus: Cum ira (inquit) o cæſar te ceperit nihil pri9 neq; dixeris:neq; feceris quā ipſas uigintiquattuor elemētarias litteras tecū ipſe percurreris. Tunc Auguſtus eo manu apprehenſo adhuc īquit tua mihi præſentia opus eſt. Eūq; penes ſe retinuit. Audite quæſo uerſus nō minus frequenti aſſiduoq; mēoratu dignos quā philoſophoꝝ dcreta documētaq;. Tu licet extremos late dominare p īdos.

ſeu bratteat

Te medus: te mollis arebs: te ſeres adorent. Si metu is: ſi praua cupis: ſi duceris ira: Seruitii patiere iugum: tolerabis iniquas Interius leges. tunc omnia iure tenebis: cum poteris rex eſſe tui.

Cæterũ quãuis prĩceps legibus ſolutus eẽ dicatur: quãuis de prĩcipe dictũ ſit: ſi libet: licet: An neſcis prĩcipẽ legẽ dare nõ accipere? Tamen bonus princeps ñ tã quid liceat ſibi: ſpectabit: quã quid deceat. nec. n. qđ quiſq; põt id ei licet: nec ſi nõ obſtatur: ꝓpterea ei permittitur. Si quidẽ licere id dicimus: ut docet. M. Tullius ĩ philippicis: Quod legibus. qđ more maioꝝ inſtitutiſq; conceditur. Platonis ſentẽtia eſt: Quales ĩ repu. principes ſint: tales reliquos ſolere eſſe ciues. Vita principis (ut Plinii panegyriſtæ uerbis utar) cẽſura eſt: eaq; perpetua. Ad hanc dirigimur: ad hãc cõuertimur: nec tã impio nobis op9 ẽ: quã exẽplo. ꝑin de fit ut pniciofius de repu. mereãtur uitioſi prĩcipes qđ non ſolũ uitia cõcipiunt ipſi: ſed ea infundunt ĩ ciuitatẽ: neq; ſolũ obſunt: q, ipſi corrũpuntur: ſed etiã quod corrumpunt: pluſq; exẽplo quã peccato nocẽt nã quãto quiſq; maior eſt: tãto eius dicta: factaq; ſunt conſpectiora illuſtrioraq;: Et ut ĩquit Satyrographus: Oẽ animi uitium tanto cõſpectius in ſe crimẽ habet: Quãto qui peccat maior habetur. Principi ergo qui ĩ conſpectu mortalium uiuit. in quẽ oculi oĩum coniiciuntur: cuius in clariſſima luce uerſantis nullum obſcuꝝ põt: nec dictum eſſe: nec factũ: Circunſpectius: cautius: ſanctius uiuendum eſt: ut eius uita pro ſpe

Notandum

A Cenſura

ulo ſit contemplantibus: Et ꝑfecto non paꝝ multa priuatis ꝑmittútur q̄ minime principem deceát: imo q̄ principem dehoneſtét ac indecorét: In quá ſñiam ẽ illud ab Ouidio ĩ cõſolatiõe ad Liuiá decéter ꝑditũ
Non eadem uulguſq; decent & lumina rerum.
Eſt quod præcipuum debeat iſta domus.
Ad te oculos aureſq; trahis: tua facta notamus.
Nec uox miſſa poteſt principis ore tegi.
Concinit ſubſcribitq; Naſonis carmini luculenta illa Claudiani & memoratu: ac ſcitu digna ſententia:
Hoc te præterea crebro ſermone monebo:
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoſcas: cunctis tua gentib9 eſſe
Facta palam: nec poſſe dari regalibus uſquam
Secretum uitiis: nam lux altiſſima fati
Occultum nil eſſe ſinit: latebraſq; per omnes
Intrat: & abſtruſos explorat fama receſſus.
Apoſtolus Paulus in epiſtola ad Titum: & altera ad Timotheum p̄cipiens quibus moribus ep̄s p̄dit9 eſſe debeat. Oportet ĩquit epiſcopũ ſine cri̇e eé: nõ ſuꝑbum: nõ iracundum: nõ uinolẽtum: nõ ꝑcuſſorem: non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalẽ: benignum: prudentem: ſobrium. Quis non uidet hæc apoſtolica documenta fere oĩa ꝑfecto principi conuenire: & ĩ illo quem effingimus principe deſiderari. Quæ ſingula ſi minutatim: & (ut ita dicam) fruſtillatim percenſere uelim: dies me deficiet: Equidem iam uereor ne hæc nauſeoſa & moleſta fuerint compluſculis

audentium. Quo circa faciã quod bonus imperator ſam canã receptui: & inſtar nautici gubernatoris uela complicabo: & remis in portum feſtinenter excurram. Scio plura dici potuiſſe ob materiæ largitatem quæ prope infinita eſt: quæ quãto plura dixeris tanto dicturienti plura ſuppeditat. Sed utiliſſimus omnibus in rebus eſt modus: & habenas preſſiſſe quã laxaſſe plerumq; ſalubrius. Diximus hactenus de triplici forma adminiſtrãdæ reipu. Percenſuimus illa fere omnia: q̃ in principe optimo abſolutiſſimoq; exigantur. Qui ſi talis uſpiam gentium fuerit repertus: merito quattuor illa cognomenta merebitur indipiſci: ut. ſ. Pius: Magnus Patriæ pater: Optius a bonnibus appelletur. Talem omnis populus delitias ſuas eſſe dicet: Sicut olim romanus populus Gordianum appellauit. Talẽ cuncti amabũt ut parentem: uenerabũtur ut deum: Sub talis imperio uiuẽt quã beatiſſimi: Talis caritate ciuiũ ſeptus erit: quæ ars inaceſſa eſt: & inexpugnabile munimentũ. Melius. n. tutetur principẽ amor ciuium quã ferrũ lateronũ: nã ut inquit ueriſſime Claudianus: Nõ ſic excubiæ: non circunſtantia pila: quã tutatur amor. Nõ ſunt: nõ ſunt adamãtina uincula illa: quæ Dionyſius tyrannus dictitabat: metus: uiolentia: claſſis: præſidiũ decem millium armatorũ: Sed beniuolentia: gratia: bonitas: innocentia. Da principem talem qualẽ libellus iſte deſcribit: huic affatim pſto erũt: qui oculi regum: qui aures principũ apud ueteres dicebantur: & cũ iucundiſ

ſimum ſit in rebus humanis amari & amare: hic ama-
bitur & amabit mutuis effectibus. Hic deniq; cum ha
bebit deuotos: fideles: obnoxios: nec minus de uita
principis: quam de ſua met ipſorũ incolumitate ſollici
tos. Verũ.n. uero cum difficillimũ ſit: & oppido quã
arduũ inueniri prícipẽ talem: ex omnibus his: quæ ret
tulimus compactum & quaſi cõglutinatum. Merito
dixit Dioclitianus imperator. Nihil eſſe difficili9 quã
bene imperarẽ. Et a ſcurra neſcio quo bene dictum ẽ.
In uno annulo bonos principes poſſe pſcribi. Quis
eſt enim tã irreprehenſibilis princeps qui nõ quaſi in
pulchro corpore aut neuum aut uerrucam habeat?
Videor facturus operæprecium: ſi hodiernam hanc
enarrationem uerſibus cluſero: a poeta luculẽto gra-
phice: & concinniter factis ad principem intuendum:
quos ſcribi debere cẽſemus pro foribus omniũ ædi-
um principaliũ: quos habere prícipes cordi & memo
riæ ſaluberrimũ puto. Verſus autẽ de quib9 loquor
qui didaſcalici & inſtar ꝓtreptici probantur: hii ſunt:
Tu ciuem patremq; geras: tu conſule cunctis
Nec tibi: nec tua te moueant: ſed publica uota.
In cõmune iubes ſiquid cenſeſq; tenendum
Primus iuſſa ſubi: tunc obſeruatior æqui
Fit populus: nec ferre uetat: cũ uiderit ipſum
Auctorem parere ſibi: componitur orbis
Regis ad exemplum: nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta ualent quam uita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe uulgus.

Su perat ut oñderem9 ĩ romão ĩperio hoſce oẽs ſtatus: de quib9 añ dictũ ẽ: extitiſſe. Q đ ut ſũmatĩ & q̃ſi trãſeũter attingã: A Platõe philoſophiaq; didicimus naturales eſſe cõuerſiões quaſdã reꝝ publicaꝝ ut eæ tũ a pricipib9 tenerent̃: tũ a populis: aliquando ab optimatib9: Q đ potiſſimũ accidit romanæ reipu. que ut ſublimib9 ĩcrementis augeret̃: uirtus & fortuna plerũq; alioqui diſſidẽtes mutuo concordiæ nexu cõuenerũt. & ita factum ẽ: ut populus Romanus uirtute: ac fortuna ſimul ſuffragãtib9 (Virtus enim ſine fortuna mãca ẽ & mutila) ad ſummum faſtigium peruenerit. Cui9 pria ætas & q̃ſi ĩcunabula ſub ſeptẽ regibus annos ꝑpe. ccl. fuerunt. Dein ætatẽ ingreſſus adultam mõ ſub Ariſtocratico mõ ſub Democratico ſtatu: uires exercuit: & lacertos mouit per annos circiter. cccc. Tãdẽ poſt gẽtium: natiõum: regum ceruices oppſſas: poſt ſubactã diutinis bellis maximã urbis terraꝝ ꝑtẽ: Vrbs uenerabilis cæſaribus tanquã liberis ſuis regẽda pĩmonii hoc ẽ impii romãi iura permiſit. De quibus Suetoni9 trãquillus unus oĩum compoſitiſſime diligẽtiſſimeq; cõſcribit: Cuius libros multiiuga: nec triuiali eruditione ꝑgnãtes ſcaturiẽteſq; una cum cõmẽtariis nr̃is hoc ãno enarrabim9. dabimuſq; opam: ut edulia nr̃a nouis cõdimẽtis cõdita: faciãt ad ſtomacum: ſintq; citra nauſeã: & ſacietatẽ. Trãquillo copulabitur Oratius Flaccus: Cuius ſermões non min9 frugiferi quam uoluptifici futuri ſunt animis auribuſq; auditorum purgatioribus.

ORATIO PROVERBIORVM CONDITA A PHILIPPO BEROALDO: QVA DOCTRINA REMOTIOR CONTINETVR.

Ad Ornatiſſimum Chriſtophorum Vaitimilium Scholaſticum Boemum Philippi Beroaldi Bononienſis Epiſtola.

c

Ompluſculi ex Boemia ſcholaſtici Ad capiẽdum ingenii cultũ linguamq; comendã in hoc noſtrũ gymnaſiũ litteratoriũ quot annis cõmigrare conſueuerunt: nitidi prorſus atq; elegãtes: ſed omniũ ſane nitidiſſimus extitit atq; elegantiſſimus Vldricus Roſenſis inter inclytos Boemiæ ꝓceres famigeratus: cuius nomini Annotiões nuncupati dedicaui. Iohãnes uero uartibergenſis omni præconio bonitatis ornatus inſtar gẽmæ radiantis in cœtu ſcholaſtico refulget: ad quẽ opuſculũ de Septem ſapientibus compoſui. Fuit indidẽ & martinus crũnouiẽſis: quo nil candidius: cuius nomẽ liber Orationum me arũ in liminari pagina geſtat inſcriptum. Poſt hos tu ex eadẽ regione haud magno ſane interuallo aduenisti Criſtohpore mi ad ingenium excollendum: in quo nil culpabi

le conuiſitur. Tu uirginali corpus ſilo ſpecioſus(iux-
ta ſocraticũ documentum)impendio procuras,ne cor-
poris pulchritudinẽ,morum turpium de honeſtamẽ-
to dedecores. Tu claritu dine natalium inſignis:fami
liæ Vaitimilliæ apud Boemos honoratiſſimæ : es or-
namẽto:minimeq́ꝫ a patria uirtute degeneras. Siqui
dẽ Benedict9:hoc enĩ erat nomine parens: ĩ magna
exiſtimatiõe apud maximos reges cum conſilio pol-
leret:ſæpe ad exteras nationes in negociis principali
bus obeundis regius eſt deſtinatus orator,& cum eſ-
ſet patrii ſermonis affabilitate cultiſſimus,ſæpe rediit
exorator. Qui tanquam ariſtotelis Xenophontiſq́ꝫ
œconomicũ legiſſet:agebat bonum patrẽ familias:
qui ampliora faciens:quæ a parẽtibus acceperat,lucu
lentiorem hæreditatem liberis reliquit. Ex quibus tu
frugalitatẽ quidem domeſticam probãs:tãquã ea ſit
optimũ uectigal:exiſtimans tamen paterna bona ſi
ne aĩ bonis eſſe ueluti manca & mutila: ad nos con-
ceſſiſti:ut bonis animi ſuffarcinatus paternã heraedi
tatẽ faceres cumulatiorẽ:ut pigmento eloquentiæ la
tialis coloratus:ut cote muſæ liberalis expolitus : ut
noſtro dolatorio leuigatus,elegantior opulentiorque
ad tuos in Boemiã reuertaris. Itaq́ꝫ gymnaſium litte
rariũ frequẽs inuiſis : audiſq́ꝫ quotidie nos ex prom-
ptuario muſico deprõmẽtes quippiam dignũ memo
ratu:daſq́ꝫ operã ne bõæ horæ male collocentur. Ne
bona ætas per incuriam effluat:atq́ꝫ deſidiam. Quas
ob res ego ſubinuitatus libellũ hũc proxima fœtura

natũ apud me tibi noīatĩ dedicaui:quo ꝓuerbia non pauca ſcite & moraliter explicantur: quem ſub eadẽ incude litteratoria formatum facile agnoſcas qua id genus opuſcula iam plurima a nobis procuſa ſunt: quæ illuſtribus ſectatoribus noſtris tranſmõtanis dicata circũferuntur:libellus eſt ſuccoſus:fertilis: condimẽtiſq; doctrinæ multifariæ eſculentioribus ita conditus concinnatuſq;:ut & ad palatum faciat & ad ſtomachũ. Tu mi Chriſtophore munuſculum id qualecũq; eſt hilaro uultu libens cape.nec ex eo q; chartarium:ſed ex eo q; litteratũ ſit metiaris atq; perpẽdas. Nã ſicut in uaſis fictilibus theſauri perſæpe precioſi reconduntur:ita in his libellis opes plerũq; luculẽtæ includuntur:& perinde atq; in dactylothecis gẽmæ litterarũ continentur. Vale:& dilige doctorem.

PROVERBIALIS Oratio Philippi Beroaldi.

Ocrates ille philoſophoꝝ fons uiri clariſſimi: quem oraculum Apollinis ſapientiſſimũ mortalium eſſe ꝓdidit:Cũ ad æthicen trãſiret: dixiſſe fert. Quæ ſupra nos nihil ad nos ex hoc ſocratico documento cõmonemur omiſſis reb9 ſublimioribus circa hũiliora uerſari:& a cœleſtibus ad terrena deſcẽdere:& diuinis ſepoſitis hũana ſcrutari. Ex hac ſapiẽtiſſimi Philoſophi ſentẽtia quaſi aurẽ uellicante cõmonitus decreui hodierno die repere humi: & per aream popularem expatiari:hoc eſt aliquot uulgares ſentẽtias excutere:enucleare:perpẽdere. Pulchrũ eſt

medius fidius nec oībus obuiū rebus protritis dare ſplendorē: & conculcatis triuialiter dictis id gratiæ: id uenuſtatis inſerere: ut noua: ut ſplēdida: ut indicta eē uideant. Quid eſt autē tā protritū: tā uulgare: tā promiſcuū quā prouerbiū? Atqui prouerbia nō nulla tam græca q̄ noſtratia hodierna diſertatiōe a nobis explicabunt. ſed cū nihil ferme ſit tā ſordidū & obſoletū: qd nō ornatu fiat ſplēdicans & ſpecioſum: elaborabo atq; pro uirili parte cōtendā: oratoriis illa pygmentis excolere: & myrothecio ſocratico uenuſtare: Ita ut q̄ quaſi faſtidita poterant repudiari: ea fiant maxime expetēda. Faciā qd coſmetæ & ornatrices in comenda matrona quā ita interpollāt: ita mūdo muliebri aliiſq; id genus rebus expoliunt: ut longe alia familiaribus & uicinis appeat. Ingenus eſt ac ꝓpe infinita tā apud græcos: quā apud noſtros ſilua ꝓuerbioꝝ. Ex q̄ pauca quædā interlegi excerpſiq; : quæ ianuā repandant publicis lectiōibus: quoꝝ enarratio ſit ueluti prodromos atq; præcurſoria curriculi nr̄i litteratorii. Sūt autem prouerbia (ut docente Diuo Auguſtino didicim9) ſententiæ uulgares: quas græci paroimias: latini aliis quoq; uocabulis modo adagia: modo uerba modo adagiones appellant: quæ ego ſubinde mecum pēſitans īuenio nō mīus ſuccoſa eſſe: nec mīus uitæ cōducentia: quā ſanctiora philoſophoꝝ uolumīa. Ad hæc habent ꝓuerbia quiddā ſimile legibus; quaꝝ ſcriptū āguſtum ē īterp̄tatio latiſſima. Siqdē ſūma breuitate cōcluſa: ītellectū uberiorem cōplectunt : & ſententia

liter uitam inſtruunt. Ita ut quæ ad moralem philoſophiã pertinent ingeniiq; elegantiã: non minus ex prouerbiis cognoſci poſſint quã ex doctrinis & uolũinibus ſocraticorum. Non credis hoc mihi? credo diuo Hieronymo ſcribenti q Solomon in libro prouerbiorum moralem docuit diſciplinam: ſuccinctis ut decuit breuibuſq; ſententiis uitæ inſtituta componens. Quod ut planiꝰ fiat & manifeſtiꝰ prouerbia aliquot explicare auſpicabor: ad uitæ humanæ cultũ: & mores mire facientia. Vos quæſo diligẽter attendite ſpero enĩ quæ a me dicẽt futura & aurium oblectamẽto ob uarietatem: & aĩorum emolumento ob eruditionem. Quod ſi in huiuſcemodi anteloquiis placere ante hac conſueuimus: in hac hodierna diſertatione haud quaquam diſpliciturum me eſſe confido. Hinc autem potiſſimum ordiemur.

M. Terentius Varro: ille togatorum litteratiſſimus: & ut ueriſſime dictum eſt a Terentiano: Vndecũq; doctiſſimus: Prouerbiũ hoc cum primis celebrat: hõ bulla eſt: eo magis ſenex. Scitis opinor oẽs bullã dici in aquis tumorem repente natum: repente euaneſcentem. Vidiſtis ne unquã: & enim pſæpe uidere cõtingit: ex largõ hymbre & ſubitario id genus bullas quaſi ſufflatas intumeſcere? Mox: ubi reſpexeris: euẽſtigio euãuiſſe. Talis nimirum eſt homo. Hodie ut bulla turget: Craſtio nuſquã erit. Nulli prorſus rei potuit ſatius & uerius homo quã bullæ cõparari: Videlicet friuolus: momentarius: nugatorius: & inſtar bullæ

repente deficiens.

Quid eſt hō? inquit Seneca: quodlibet quaſſum uas: & quodlibet fragile iactatu. Quid eſt homo? imbecilliſſimū corpus: & fragile: nudum ſuapte natura inerme: Alienæ opis indigens: ad oēm fortunæ cōtumeliā ꝓiectū: Frigoris ē & laboris īpatiens: ex īfirmis fluidiſq; cōtextū. Odor illi saporq; & laſſitudo & uigilia: humor: & cibus: ſine quibus uiuere non pōt: mortifera ſunt. Quocūq; ſe mouet infirmitatis ſuæ ſtatim conſcius. Tenuiſſimis cāis atq; offenſionibus morbidus ac putris. Merito itaq; cecinit ſapiētiſſimus poetarū. Tale quidē genus eſt hoīum: quale eſt foliorum.

Tu qui ſatellitū cuneis ſtipatiſſimus incedis: qui in excelſiſſimo humani generis faſtigio poſit9 numinis uice coleris: & obſeruaris: qui te Deū terrenū credis bulla es. Tu qui īmortalia aio uolutas: cuius cupiditati orbis ipſe non ſufficit: cui nihil eſt ſatis: bulla es. ſcito hoīe nihil eſſe fragili9: cum eodē nihil ſit ſuperbi9

Typ9 humanæ uitæ: & imago eſt flos: qui mane uireſcens añ ueſperā flacēſcit. qui cum ſit ſpecioſiſſim9 ociſſime itermorit̄: Magna ut īquit Plini9 nr̄ hoīum admonitiōe: q̄ ſpectatiſſime floreāt celeberrime marceſcere: hic ꝓphetes in canonicis ſcripturis exclamat: oīs caro fœnum & oīs gl̄ia ei9 quaſi flos fœni. Cæteꝝ cū nō min9 oratoriū ſit pua copioſe: quā grādia breuiter exprimer̄: libet hic paulū conſiſter̄: & ut dici ſolet. fimbrias diducer̄: & piſtrōata cōplicata lati9 explicare.

Tria tpa prædicāt oēs & norunt: præteritum præ

XX XVII

ſens & futurũ. Sed qui curioſius & ſubtilius iſta pen-
A ſitarunt: præſens tẽpus ſubſtulerunt: qđ in fuga ſemp
ẽ: quod fluuii more curſu rapidiſſimo fluit: ac præci-
pitatur: qđ ante deſinit eſſe quã uenit: nec magis mo-
rã patitur quã mũdus: cui9 uertigo inenarrabilis ẽ. In
de fit ut hõ nũquã in uno ſtatu uel tantillũ pmaneat:
hinc illa ouidiani pythagoræ acclamatio. Nr̃a quoq;
ipſorũ ſemp requieq; ſine ulla corpora uertunt. nec
quod fuimuſue: ſumuſue cras erimus. Conſimiliter
Seneca: Nemo noſtrũ inquit eſt ĩ ſenectute: qui fuit
iuuenis. Nemo noſtrũ eſt mãe: qui fuit pridie. corpo-
ra nr̃a rapiuntur fluminũ mor. Nihil ex his quæ uide
mus mãet. Ego ĩpe dũ loquar ĩmutari iſta ĩmutatus
ſum: hoc eſt qđ ait Heraclitus. in idem flumẽ bis de
ſcendimus: & nõ deſcendimus. Manet enĩ idẽ flumi
nis nomen: aqua trãſmiſſa eſt quotidie hõ moritur:
quotidie demit aliqua pars uitæ: & dum creſcit uita
decreſcit. quotidie ex noſtro corpor particulæ dece-
dunt ex qb9 cõſiſtim9: ut philoſophi tradunt: & me-
morat Alphẽus iuriſcõſult9 titulo de iudiciis: Sĩgulæ
horæ ĩmo momẽta aliquid de nobis prædant & car-
pũt: punctũ ẽ qđ uiuimus: & adhuc pũcto min9. Me
ritoq; ημεροβιοι dici poſſumus: hoc eſt diales: cũ uita
nobis unius uix diecula tributa ſit: & dies noſtri ut
inquit Iob ſicut umbra prætereãt. Vitæ ſumma bre-
uis ſpẽ nos uetat inchoare lõgam: ut inquit ueriſſime
Flaccus. Nos tamen ĩ lõgum ſpes noſtras cogitatio
neſq; ptendimus. Inquit unus anno quinquageſimo

ædificabo:honores gerã·fundos emã. ę Ait alius ſexageſimo feriatus ociabor & mihi uiuã. Ait & tertius Senex referam me in ruſticum ſeceſſum: ibiq; in conſilio habebo agricolationis cõſultiſſimos: qui me docebunt in quicuncem arbuſta diſpõere populos uitibus maritare:arbores īſitiõe frugiferas efficere: agrũ paſtinare:terram pullam ac tenerã quæ optima eſt: a carioſa diſcerniculo quodã internoſcere. Libet exclamare cum Lucretio. O ſtultas hominũ mẽtes:o pectora cæca. Libet ridere cum Democrito: cui negocia mortaliũ oĩa ridicula uidebant. Quid tibi de futuro polliceris? Quid ꝓpagas uota ĩ ſeculum:cum mĩme cœptum habeas de ãno? Neſcis hominẽ bullã eſſe qui ſcis an adiiciant hodiernæ craſtina ſummæ tẽpora dii ſup.i? Nimis:hoc eſt:uñ habes exploratum te ad ueſperã eẽ uicturų? Nã ut ĩquit ueriſſime Lucianus a tenuiſſimo filo pẽdemus oẽs:q; citius dicto dirumpit:

Catonium prouerbium eſt:inter os & offam. quo admonemur ne ſpes noſtras ĩ longum protrahamus cum inter os & cibum iam paratum multa interuenir poſſint offendicula:& quoniam prouerbia tractam9 non pigebit prouerbialiter fabulari.

Græcus eſt uerſus παροιμιώδης. ideſt ꝓuerbialis idem ſignificans:qđ hoc noſtrum inter os & offam πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου latine dici poteſt.multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra. Dicitur autem hæc paroimia ex tali cauſa

Anceus Neptuni filius:cum uineã ſereret:impera

uit nequis familiarium eã ingrederetur neq́s attinge-
ret:iterdixitq́ꝫ pene ueſtigiis ſeruuloꝝ: ex quib9 un9
aſſeueranter:haud quaquam inquit domin9 muſtum
guſtabit.nec fructũ carpet ex ea uinea:quam tantope
cuſtodit. Vbi autẽ uuæ ematuruerũt. exultans Ance
us muſtum ex illis pſſum poculo indit. Mox ſeruum
illum acceſſi iubet:qui negauerat ei fas eẽ fructus ui
neaticos muſtumq́ꝫ guſtare. Iãq́ꝫ poculum ori admo
turus. Eſto inquit memor uerbi: qđ iãdudum dixiſti.
& ille fidenter uerſum antedictum rettulit inquiens.
Multa cadunt inter calicem ſupremaq́ꝫ labra. Ecce
tibi fabulus alter id horæ eoq́ꝫ momento exanima-
t9 repente ingrediens:nunciat aprum fulmineum for
midãdæ uaſtitudinis uineam populari:& cuncta ſub
uertere. Tunc anceus abiecto ſtatim poculo: quod ĩ
manibus habebat in aprum cõcitatus fertur: ab eoq́ꝫ
peremptus:muſtũ uineti:prout famulus prædixerat
guſtare non potuit. Vnde ortum hoc prouerbium.

A Alii tradunt hãc paroimiã ductã eẽ ex Antinoi in
fortunio. fuit autẽ hic Antinous unus ex procis Pene
lopes. qui abſente Vlyſſe in ipſius aula indulgebant
gẽio:& luxurioſa cõuiuia pcolẽtes prãdioꝝ cœnarũ
q́ꝫ gurgitib9 Vlyſſea patrimõia helluabantur. Verũ
cum poſt diuturnã pegrinationẽ Vlyſſes clãculo ſub
mẽdici habitu domũ reueniſſet μνηστῆρας.i. procoſ
comeſabũdos morte mulctatcs iuſtis pœnis affecit
inter quos Antinous calicẽ aureũ tenẽs: iãq́ꝫ illi labra
admouẽs corruit moribũdus ſagita ab Vlyſſe in gut

ture lætaliter ictus: Calixque e manib9 excuſſus eſt ut canit Homer9.xxii.odyſſeæ. & ita ex eo guſtarẽ nõ potuit. Quidã narant ꝙ chalcantẽ uites ſerentẽ auõ gur neſcio quis uicinus præteriẽs dixit errarẽ: nõ enim ei fas eſſe nouum uinũ indeguſtare: & cætera conſi militer. ex hoc prouerbio græco: quacũq; de cauſa inſtituto. ductũ eſt adagium apud latinos alterum minime triuiale minimeq; protritum quod eſt inter manũ & mentum: Idem pollẽs quod inter os: & offam. A

Quid igitur nos homunculi: & ut ait Lucretius homuli cũ ſimus animæ ſalillũ: ut ĩquit Plautus quid ĩlinita cõcupiſcimus? quid ſpes nr̃as in ſpacia lõgiturna diffundimus: quid ſæcula diſponimus: cum poſſit homo ex offa quã manu tenet nõ ueſci. ex poculo quod labris admouet: nõ bibere. Deniq; cũ poſſit tã repẽte deficere quã bulla ſubito euaneſcit.

De andragora dixit epigrãmatiſta: Lot9 nobiſcũ eſt: hilaris cœnauit: & idem inuentus mane eſt mortuus Andragoras. De Cor. Senectiõe ait Seneca ꝙ cũ hilaris cœnaſſet: Angina præcipiti arreptus cõpreſſo arctatis faucibus ſpiritu ante lucẽ deceſſit: oñditq; uetiſſimũ ẽẽ illud Hippocratis pronoſticon. quo maximus medicoꝝ ſignat ſynachen: ſic enĩ græce dicitur Angina: quæ uulgo ſquinãtia homini mortifera eſſe eãq; ociſſime ſtrãgulare: quæ intrinſecus graſſatur nullo ĩ guttur foriſecus exiſtente ueſtigio: & quia ex emplis homines maxime ducũtur: ſuntq; ad fidem faciendã potentiſſima. Agitedũ exemplis oſtendam9: B

q̃ nihili ſum9: & ꝙ hō bulla ē: & ſi quid bulla fragili9.
A Repentina morte obiere Cæſares duo dum matutino calciantur ſani ac tempeſtiui. A. Pompeius in capitolio cum deos ſalutaſſet. Legatus rhodiorum per orata in ſenatu Romano cauſa in limine curiæ protinus expirauit: Iulius medicus dum iungit ſpecillū: qđ medici inſtrumentum eſt per oculum tradens. L. ualla dum mulſi potiōem haurit. Ap. Saufeius dū ſorbet ouum. Repentino oēs fato occubuere. Anacreon poeta acīo uuæ paſſæ: Fabius ſenator ī lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus. Quoſdam craſſior ſaliua ſuffocat: ut illud ſerio dici poſſe uideatur Ambulat :: & ſubito funus mirantur amici.

Iam ſatis opinor conſtat ac liquet: hoīem bullā eē. en agedū deinceps diſcutiamus: quātomagis ſenex bulla ſit. Qđ quidē īcōfeſſo eſt; &. n. ſenis anima in labris primoribus habitat. Senex uiuit mortuus inter uiuos. Senex eſt & nō eſt: Senile corpus putridum ē ædificiū: ī quo oīs iūctura diducitur: & dū alia fulcitur alia diſcinditur. Senilis ætas nō deſcendit ſed cadit.

Verſiculus ille prouerbii uice celebratur. Non eſt uiuere ſed ualere uita, quo ſignificatur: uitam non eſſe in homine uitalem: niſi proſpera ualitudine perfruatur: proinde ſenex minime dicendus eſt uiuere: cum minime ualeat; cum ſenectus ipſa ſit morbus: ut inquit noſter comicus: Quod ex apollodoro decenter trāſtulit: ſcribente. Το γηρασ ἐςὶν αυτο νόσημα. Ariſtoteles libro. y. de generatione animalium: Rec

te inquit dixeris ſenectutẽ morbũ eſſe naturalẽ. a Se
neca eleganter ſenectus dicitur morbus inſanabilis.
Muſæ grecorũ canũt ουκ εςι ὑγειασ κριττον ουδὲν
ενβιω ὑγεια καὶ νουσ ταθλατω βιω δυω nihil eſt in uita
melius ſanitate: Sanitas & mens duo uitæ bona. utro
que hoc bono caret ſenex cum infirmus ſit & delirus.
& quãuis Plautinus pater dicat in trinũmo ſapientiæ
ætas condimentum eſt: tamen magna ex parte deli-
rant ſenes. Vnde & ſenilis ſtulticia Deliratio appella
ri ſolet: hinc quoq; græco prouerbio dicitur. δυσ παι A
δεσ οι γεροντεσ id eſt bis pueri ſenes: quoniã uidelicet
repueraſcere creduntur: & in priſtinam redire puerili-
tatem. idq; Plautum dicerẽ uidemus in mercatore: his
uerbis: ſenex cum exemplo eſt: iam nec ſentit nec ſa-
pit aiunt ſolere eum repueraſcere. ſubſcribit huic ſen-
tentiæ Ariſtoteles ſcribens in ſecundo politicorum: B
ut corporis ſic etiam mentis eſſe ſenectutem. Quam
autem ſanitas procul ſit a contubernio ſenum: quam
morboſa ſit ſenectus quis ignorat? Circũſilit agmine
facto morborũ oẽ genus (ut ĩquit ſatyrographus) ĩ ſe
necta habeſcunt ſenſus: præmoritur uiſus, audit9 in
ceſſus: torpet palatũ: memoria labat, dentes decidũt:
quæ ſunt ciborũ ac ſermonis ĩſtrumẽta: ſiuntq; edẽtu
li ſenes & balbi. mẽbra torquẽtur. ſiuntq; ſilicerni: qua
ſi ſilices ex dorſi curuitate cernentes. Non ab re fue
rit apud auditores beniuolos minimeq; faſtidioſos
percenſere exemplum Berzelai galaditæ: qui cum
eſſet γερων λιαν ſenex ualde rogatus a rege Daui-

de ut ſecum iret hieroſolyma: eſſetq; regius comes: fert regi ita dixiſſe prout ſcriptũ legimus libro ſecundo βασιλειων ideſt regum ſiue regnorũ. Quot ſunt dies annorum uitæ meæ: ut aſcendam cum rege in Hieruſalem. octogenarius ſum hodie: nunquid uiget ſenſus mei ad diſcernendum ſuaue aut amarum? aut delectare poteſt ſeruum tuum cibus aut potus? uel audire poſſum ultra uocem cantorum atque cantricum: Quare ſeruus tuus ſit oneri domino meo regi?

A Hiſce ſenis Galadiæ uerbis concinit Licinius caluus homo Romanus exactæ ætatis & magno natu ſenex: qui tribunatum militum deprecatus ita uerba fecit ad quirites. Me iam non eundem ſed umbram nomenq;. P. licinii relictũ uidetis. uires corporis effetæ: ſenſus oculorum atq; aurium hebetes. Memoria labat. uigor animi obtuſus.

Merito ſenectus ætas mala ab auctoribus nuncupatur: quam inter cætera morborum genera: ut inqt ueridic9 Hippocrates: & Hippocratem ſequut9 Cor.

A Celſus maxime infeſtant Dyſponea & ſtranguria. hoc eſt ſpiritus & urinæ difficultas. Coryza ideſt grauedo & pituita. Nephrytis & paralyſis: ita græce dicuntur renum dolores: & neruorum reſolutiones. Ad de & cacexiam ideſt malum corporis habitum. Lyenteriam ideſt inteſtinorum lenitatem cæteraq; ſuſi uẽtris mala: quibus ſenes uexantur.

Somnus: ut nemo non nouit, curarum: abolitor uirium ſtabilimentum eſt membrorumq; laſſeſcen-

tiū refocillatio atq; fultura: & ut græci dicunt. ὕπνος τέρψις κε ἄλλης τοσ σωτηρία. ſomnus corporis ſalus exiſtit: hoc quoq; bono caret ſenectus: quā torquent nocturnæ uigiliæ: quas inter mala uniuerſi corporis numerat Plinius noſter. hic illud nō tā poeticū quā ueridicum oraculum: Somno iam deteriore ſenectus.

Galenus libro ſecundo περὶ τροφῶν. i. de alimentis ſcribit ſe cum grandior natu foret inſomnia uexante θριδάκων. id eſt lactucas eſitaſſe cōciliādi ſomni cauſa: idq; ſibi unicū Alexipharmacon ἀγρυπνιῶν i. medicamentū uigiliarū depulſorium extitiſſe. quibus infeſtabatur. Sumebat autē id olus ī fine cœnæ. ſic enī lactuca ſomni eſt conciliatrix. & ob id cœnas auorū clauſiſſe traditur cum eſſet eſca nouiſſima: quod & Maronianum carmen teſtatur: grataq; nobilium requies lactuca ciborum. nunc uero dapes inchoat in acetariis: & cœnæ principium fit: quia cibi facit appetentiam: & a ſtomacho faſtidium aufert. A

Quin etiam uerſus græcus ſenectutē ita infamat. χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώποις βάρος ſenect9 inqt onus eſt hominib9 oppido quā graue & ingeſtabile. hinc plautina anus: Tantū inquit hoc eſt oneris qd fero. quid oneris? Annos. lxxx. & quatuor.

Ad hæc iuuenis cito mori pōt: Senex diu uiuere nō pōt. quāquā nihil ī uita hominis pōt eē diu. Quid enī nō mō ē o ſenex ānoſe & polychronie ſi recorderis? Mō puer fuiſti ſub pædagogo: mō adoleſcētior ſub grāmatico manū ferulæ ſubduxiſti: mō iuuenis

diſciplinã ſceuolaꝝ diſcere cepiſti. Modo uir eãdem profiteri. Modo ſenex deſiſti uelle. Modo deſiſti poſſe. incredibilis eſt uitæ humanæ rapiditas.

A Meta uiuendi eſt: ut phyſici autumãt: Annus ſeptuageſimus: quando ſcilicet eptas decadi copulatur: hoc idẽ ſenſit Pſalmographus ſcribens: Anni hominis ſeptuaginta: ſi autẽ in potentatibus octoginta. ſupra autem. κοποσ και πονοσ ideſt labor & dolor

B Plato finẽ uitæ legitimũ annum octuageſimũ primũ eſſe exiſtimauit: habuitq; legitimũ: ſiquidem illo ipſo anno uita deceſſit natali ſuo extinctus. ideoq; magi defuncto Platoni: perinde ac deo ĩmolauerunt q̃ annũ unum atq; octuageſimum ſine ulla deductione impleuiſſet: conſumaſſetq; numerum perfectiſſimum: quem nouem nouies multiplicata componũt.

C M. Varro longiſſimũ ſpatiũ ſeneſcendorũ hominum centum ãnos eſſe tradit: Vnde & ſeculũ a ſene dici ſpatiũ centũ annoꝝ: cui ſentẽtiæ ſubſcribit aſtipulaturq; Caius iuriſcõſultus: qui titulo de uſu fructu ſic refert: placuit cẽtum annis tuendos eſſe municipes: quia is finis uitæ longæui hominis eſt.

Doctiſſimi mathematicoꝝ: ut beroſus: & petoſyris & necepſos ãnos homini ad uiuendũ datos: plus
D minus centum uiginti ex ſyderali ſcientia iudicarunt: quot Argatoniũ Gaditanum uixiſſe accepimus: qui annos octoginta regnauit cũ. xl. regnare cœpiſſet.

Illud quoq; accepimus moſen: qui uulgo moyſes nominatur: Solum dei familiarẽ: Vt iudeorũ libri lo-

quuntur. c.xxv. annos uixiſſe: qui cum quereretur q̄ iuuenis interiret reſponſum ei ferunt ab incerto nomine hominem neminem plus eſſe uicturum.

Prudens prætereo quæ conditores canonicarum A
ſcripturarum tradiderunt: primigenios homines longe uiuaciores diuturnioreſq; fuiſſe finemq; humanæ uitæ præſcriptum pluribus annorum ſæculis tráſcédiſſe: Nā q̄ ſi credimus Plinio anni illi fuere lunares menſtruo ſpacio terminati. Vt non mirum ſit quoſdam ꝑdi milia annorum uixiſſe: ſed nos credamus uera eſſe: quæ in inſtrumento ueteri fide hiſtorica traduntur. Quæ Diuus Auguſtinus aſtruere conatur.

Quid poſteritas ipſa commiſit? quid nepotes peccauerūt? quid nos deliquimus? ut tantillo ſpacio tā arctis cancellis uita noſtra ĩcluderet? Cur nos quoq; ſicuti tritaui illi primordiales: mille annorum nō uiuim9 & uita diuturniore nō fruimur? Sed hæc cū non ſint opis inſtituti: tráſeunter attigiſſe ſat eſt.

Ergo agedum homo impleat annos ſeptuaginta quæ eſt meta uiuēdi: octogeſimū primum excedat: q̄ eſt lōgiſſimus Platōi uitæ terminus. fiat ſæcularis: & cētum annos reliquat a tergo. uiuat argathonii ānos uiuat & moſaycos cētū uigintiquinq;: quos ex diuino reſpōſo nefas eſt excedere: fiat triſeclis neſtor: ut anni dextra cōputādi ſint. Viuat ætatē Tithoni: de quo eſt græcū puerbiū. τιθωνου γηρασ idest tithoni ſenectus: nonne tñ hic ſenex macrobius & polichronius bulla erit: & nihil ſūt dies eius? Nōne friuola eſt hæc ætas?

& quã quadrupedes aliquot uolucreſq; tranſcendãt:
Audite q̃ſo Heſiodũ canentẽ. εννεα τοι ζωει γενεασ λακερυζα κορωνη. ανδρων ἡβωτων. ελαφοσ δε τετρακορωνοσ. τρισ δε λαφουσ κοραξ γηρασκεται. i. garrula cornix nouẽ hoīum uiuit ætates: Ceruus aũt quatuor
A cornicũ: Coruus uero triũ ceruorũ ætate ſeneſcit. Heſiodicam hãc ſnīam Plinius noſter elegãtius: breui9; puri9 explicauit hiſce uerbis. Heſiodus cornici nouẽ nr̃as attribuit ætates: Quadruplũ eius ceruis: Id triplicatũ coruis. Plutarch9 in libro περι των εκλελοιποτων χρηστηριων. i. de oraculis quæ defecerunt ſubtiliter & ſcite diſſerit ſuper hoc heſiodi carmine qd ſit γενεα
B & quot annos complectatur: quam noſtri ætatẽ iterp̃tantur: quam quidam unius quidã plurimum quidã pauciorũ annoꝝ eſſe definiunt.

Cũ igitur corui ſint omnibus diuturniores: cum cornices & cerui ſint nobis uiuaciores: d̃ quibus ſunt græca ꝓuerbia υπερ τασ κορωνασ βεβιωκασ. υπερ τασ ελαφους ideſt ultra cornices ultra ceruos uixit: merito theophraſtus ille ĩ familia peripathetica elegãtiſſim9 cui ex diuinitate loquendi ĩdutum nomen: moriens accuſaſſe naturã dr̃. q; ceruis & cornicibus uitam diuturnam: quoꝝ id nihil intereſſet: hominibus quorum maxime interfuiſſet: tã exiguã uitã dediſſet: quorũ ſi ætas potuiſſet ẽẽ longinquior futurum fuiſſe ut oĩbus ꝑfectis ætatibus oĩum doctrĩa hoĩum uita erudiret.

Cæterum credamus hæc eſſe fabuloſa: aſſentiamurq; Ariſtoteli & Ariſtotelico Alberto magno ſcri-

bentibus hominē uiuere plus tpis quā reliqua animalia oīa excepto elephāte.tñ homo bulla eſt:& eo magis ſenex:cuius uitæ tanta rapiditas eſt:tam inenarrabilis uelocitas:ut prius trāſacta ſit quā inſpecta: ut dū uiuere non ſperamus: Iam uixiſſe cum ſuſpitio reſpiciamus:qua in reputatione ſubit illud ridiculum:& qdam de ætate gloriantur:& annos numerant iā amiſſos, Vnde non ineleganter mileſius ſapiens dicenti cuidam.lx.annos habeo:hos inquit dicit.lx.te habere quos non habes.& enim præteriti dies non magis in noſtro mancipatu ſunt quam futuri.

Præterea quemadmodum ex amphora:ſic ex uita qđ ſinceriſſimum eſt primo effluit:quod turbidum ſeculentumqͅ in imo ſubſidit.

Septē homini ætates a numero erraticaꝝ ſtellarū Philoſophi diligētiores aſſignāt:& Hippocrates medicus in ſeptē gradus ætatū diſtribuit uitæ unius cuiuſqͅ finem.prima ætas lunarē ſequitur ptātem : tunc enim ſecundū uegetalē alentēqͅ uiuimus facultatem. Secunda mercurialē:qñ litterarū cytharæqͅ : & palæſtræ ſimiliūqͅ ludoꝝ ſtudium exercemus: Tertia uenerIam:quando turgent genitalia:& ad genituram incitamur.Q uartam ſolarem : tunc enim regnat uigor ætatiſqͅ perfectio properat ætaſque media. Quinta Marti ancillatur : in qua opes & uictorias concupiſcimus.Sexta Iouiale ſidus aſſectatur: quæ prudentiam & uitam actiuam ciuileqͅ deſiderat. Septima uero quæ fæculenta eſt ætas & frigida Saturnum habet A

ducē:in qua a generatione deſiſtimus:quæ uitæ meta nouiſſima eſt. Sunt autē hæc curricula ſeptena tam breui ſpacio terminata ut hō cū ad metam ſeptimam puenerit:in primo adhuc ſtadio eſſe ſe credāt: ut pri9 curſum peregat:quam ad curſuram ſuccinctus acceſſerit. Deniq; ut prius mori ſe ſentiat:quā uiuere ichoauerit:audite quo rē deducā: Si annus ille uetus eſt annus quē magnū:uel potius maximum uocant: quo eadē poſitio cæli ſiderūq; curſus exiſtit:qui hoꝝ quos nos uocamus annoꝝ milia aliquot cōplectit̃ nemo: nemo quātū uis ānoſus & ſenex dimidiatū uitæ menſem uixiſſe exiſtimabit̃: & ita nullus annus nullus mēſis in æuo hominis:uel diuturno numerabitur.

Quidā olī ex numero philoſophorū librū condidit:quo docebat quēadmodū hoīes nō ſeneſcerēt: & iuuēta ppetua iugiter fruerētur. uellē nobis aliquid ex eo medicamēto ꝓpinari:quo nullū foret precioſius ſi uſquā reperiret̃. Sed cū nuſquā repiat̃:nihil illo fabuloſi9. Meritoq; Galēus ī libro περι του μαρασμου .i. de tabe Philoſophum illum tāti mūeris ꝓmiſſorē:ut ridiculum nugatoriumq; deridet:atq; ſubſanat:q de hōibus nō ſeneſcēdis diſciplinā ꝓfeſſus tū ipſe cōſenuerit ſimilis a Democrito promiſſa uanitas de corporibus hominum reuiuiſcendis qui nō reuixit ipſe.

Ergo hō cum bulla ſit eoq; magis ſenex immortalia ne ſperemus:cū nihil ſit mortalitate noſtra mortalius. ne ſpiremus ſuperbiam cum nihil ſit noſtra fragilitatē fragilius. Singulos dies ſingulas uitas pute

mus.euntes cubitũ dicamus uixi.& quẽ dederat curſum fortuna peregi:ille enim beatus degit:cui licet in diem dixiſſe uixi.quiſquis dixit uixi: quotidie ad lucrum ſurgit.Sit mens noſtra haud quaquã de craſtĩo ſollicita: nam qui pendet ex craſtino pdit hodiernũ. Tu quãcunq; deus tibi fortunauerit horam:Grata ſume manu.nec dulcia differ ĩ ãnum: Viue memor quã ſis æui breuis. Deniq; ſimus memores illius oraculi ſamigerati:quod ĩquit. γνῶθι σεαυτόν cognoſcere ipſm. Quod quã late pateat quã multiformiter interpretetur anno proximo ſcite opinor copioſeq; diſſerui. Itaq; cludamus prouerbialem hãc:q; homo bulla eſt:diſputationem cũ Plinio dicẽtes. Is demum profecto uitã æqua lãce penſitabit:qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit.ſed iã tẽpeſtiuum ẽ: ut exequamur reliqua propoſiti:& prouerbia prout cœpimus moraſi ſucculentaq; explanatione penſitemus. Vos ut cepiſtis attendite: ſuccinctior enim breuiorq; in ſingulis deinceps ero.ut ſiquid nauſeæ ex primi prolyxitate collegiſtis:id reliquorum breuitate diſcutiam.

Paroimia græcorum eſt γονυ κνήμης ἔγγιον.ideſt genu crure ꝓpius eſt.dicitur autẽ de his qui ſe ipſos magis quã amicos diligunt:cui cõſimile eſt illud apd noſtros uetus uerbum: omnes ſibi eſſe melius malle quã alteri.& illud:egomet ſum proximus mihi.cõſimilis quoq; eſt illa prouerbialis plautina ſententia: tunica pallio propior eſt.

Narrãt græci quẽdam cum uideret fratrẽ:& frater

num hoc eſt fratris filium bello oppreſſos periclitari:
ꝓtexiſſe ex duobus fratrē:dixiſſeqꝫ hoc prouerbium
γονυ κνημησ εγγιον.i.genu crure eſt propinquius:tã
quã frater potius iuuandus fuerit:quã fratris fili9:cui9
proximitas & gradus eſt actior.Docemur autē hoc
A adagio:ut in nobis ſit caritas ordinata: ſicuti eccleſia
ſtica documenta præcipiunt: ne ordine præpoſtero
poſteriores prioribus anteponamus.In plurimis aũt
ut inquit ſcitiſſime Origenes in cãtici omeliis charitas
inordinata conſpicitur.Qui quod ĩ primo loco dili
gere debēt:diligunt in ſecundo.Quod in ſecũdo dili
gunt ĩ primo.& quod oportet amare quarto amant
tertio.& rurſus tertiũ in quarto:& ſic in pleriſqꝫ ordo
eſt in amore præpoſter9:atqꝫ cõfuſus.Vnde fit ut ali
quando pallium tunica.& crus genu ſit propius.

Lex naturæ depoſcit:ut ſecundum nos diligamus
parētes dei filios:mox domeſticos noſtros: ꝓpior ē
colligatio ĩteriorqꝫ ſocietas cũ ciuib9 quã cũ externis
hinc illud exēplũ dignũ memoratu.Alcamenes athe
nienſis & Agoracritus parius in ſcalpendo marmore
ſignifices clariſſimi:phidiæqꝫ diſcipuli inter ſe ambo
certauere in ſigno ueneris faciēdo:uicitqꝫ alcamenes
ſuffragiis atheniēſiũ:quã cõtra pegrinũ ciui ſuo ſuffra
gati ſunt ueluti cõcinentes: Tunica pallio ꝓpior eſt:
nec tunicæ nec palli ueram rationem habeamus.

Natura rerũ parens induit nobis ĩoleuitqꝫ in ipſis
ſtati principiis quibus nati ſumus: amorem noſti &
charitatē ita prorſus:ut nihil quicquã eſſet chari9 pē

ſiuſqꝫ nobis quã noſmet ipſi: ut quiſqꝫ in ſe ipſo ſuiſqꝫ reb9 ꝓuerbiũ comprobet. γονυ κρωνησ εγγιον genu crure proximius.

Interdum tamẽ uſu uenit: ut nimio noſtri amore & ut græci dicunt philautia peccemus: quæ ueluti occæcatos reddit: & a recta ſemita trãſuerſos trudit: ut uitia noſtra excuſare malimus quã excutere: ut dum illud pertinaciter aſſerimus Tunica pallio ꝓpior eſt: nec tunicæ nec pallii ueram rationem habeamus.

Ex hac nimirum philautia fit: ut unuſquiſqꝫ ſe primum eius artis: quam profitetur artificem iactitet: ut ſeſe inter ſummi ſubſellii uiros oſtentet: in ſecundis tertiiſqꝫ conſiſtere erubeſcens. hoc agitedum exemplis illuſtribus nec inuulgatis oſtendatur.

A Xerxes ille potentiſſimus perſaꝝ rex (qui uti oẽs nouere) maria inambulabat: terras nauigabat: cuius copiis militaribus flumina non ſuffecere: cuius claſſibus anguſta fuerunt maria: qui multitudine ſagittarũ cælũ obũbrabat: idicto bello terribiliter græcos iuaſit. Sed ſicut itroit9 in græciã fuit formidãdus: Ita exitus erubeſcẽdus. ſiquidẽ nauali apud ſalaminã prælio ꝓfligatus fugitiuo ſimilis e græcia turpiter aufugit. xerxes

Græci poſt partam inclytam uictoriã: & prædam hoſtilem diſpartitã ad iſthmum nauigauere: daturi præcipuum præmium græcoꝝ meritiſſimo: qui ĩ hoc bello præclariſſime rẽ geſſiſſet. Itaqꝫ iuſſi duces ſunt ſuã quiſqꝫ ſentẽtiam ſcriptam deferre in arã neptuni: quẽnã ex oĩbus primũ: & quẽ ſecundum iudicarent.

BIBLIOTECA NAZ. ROMANA VITTORIO E.

A Ecce tibi philautia:ecce tunica pallio ꝓpior. Q uiſq;
ſe primū ſcripſit ſeſe illum qui præſtantiſſimus oīum:
extitiſſet exiſtimās:Secundas uero partes ferme oēs
dedere themiſtocli:ex quo is primus recte iudicatus
eſt:qui cæterorum iudicio ſecundus habebatur.

Cōſimilis philautia: & nimius ſui amor apparuit
ī illis quoq; laudatiſſimis artificibus:qui uenientes in
certamē:fecerūt ex ære amzonas:quæ cum intemplo
epheſiæ dianæ dicarent:placuit eligi ꝓbatiſſimam ip
ſoꝝ artificū qui præſentes erāt iudicio:Q uiſq; ſuā pri
mā iudicauit:cū oēs ſecūdam a ſua amazonem Poly
cleti iudicaſſent.Itaq; illa cunctis prælata eſt:& prima
merito habita:quæ oīum iudicio ſecūdas obtinebat:
Iccirco illi caſtigatione cenſoria digni uident : qui ſe
ipſos maxime amāt,qui græco uocabulo φιλαυτοι.i.
ſui amatores appellantur. Sit equidem in beneficiis
dandis tunica pallio propior:ſit & genu crure proxi-
mius:ut ſcilicet in amicum magis quā ignotum bene
ficiſſimus:ut domeſticum:ut neceſſarium:ut familiarē
extrariis anteponamus:ut noſtris priuſquā alienis opi
tulemur.hæc eſt ordinata charitas:hic ordo diligendi
Sed ſæpe multa interueniunt propter quæ magis pe-
regrinus quam ciuis:extrarius quā domeſticus ſit fo-
uendus ſubleuanduſq;.Q d niſi feceris male audies:ī
famiaq; pulſaberis.Apud maiores hoc obſeruatū eſt:
ut in opera dāda officioq; faciūdo hoſpites cognatis
affinibuſq; anteponerentur eſſentq; potiores.

Et ſane Romani quorum exemplis latina micat hi

Digitized by Google

ſtoria:tãtope alienigenas fouerũt:ut pegrini Romæ regnauerint:ut claudia gens ex ſabinis ĩ patricios co optata ſit ut Portii tuſculo: eorum cani camerio in ſe natum aſciti ſint:ut Cor. Balbus maior: hõ externus & in extremo oceano genitus. hoc eſt gaditanus ad A faſtigium conſulat9 aſpirauit: deniq; ut iuridicũ magi ſtratum romæ eſſe uoluerint: qui ius diceret peculiari ter pegrinis. uñ & pegrinus ptor nuncupatus.

Itaq; decet uirũ prudẽtẽ ſolerter cuncta perpẽdeř & puerbii memiſſe: Quatenus res : ratioq; pmiſerit. Alioqui ſi dixeris: tũica pallio ppior ẽ: ita retaxari po teris. Nec palliũ: nec tunica quid ſit: ſatis probe noſti.

Ariſtoteles in. ix. Aethicoꝶ meminit huiuſce pro uerbii græci. γουυ κρημησ εγγιον memorat & illa. ισο τησ φιλοτισ. ideſt æqualitas amicitia: & μια ψυχο aĩa una. & φιλων παντα κοινα amicorum omnia commu nia. oſtendens hæc uniuerſa competere ad eum qui maxime ſibi eſt amicus. & q; ſe ipſum maxime ama re oportet. Quod totum diſcerniculo Philoſophi co diiudicat: & philoſophica grauitate perpẽdit: hoc modo. Bonum ĩquit uirũ oportet. φιλαυτον ειναι. i. ſui eſſe amatorem. Nam & ſibi ipſe & cæteris prode rit agendo honeſta. prauum autem non oportet : nã q; & ſibi nocebit : & propinquis affectus prauos ſe ctando. Demus ergo operam ut boni ſimus: ut & nobis & cæteris pdeſſe poſſim9: ut φιλαυτοι ideſt no ſtrimet amatores cũ laude dicamur. Deniq; ut poſſi m9 decenter dicere & cõducẽter. γουυ κρημησ εγγιον

genu crure ꝓpinquius: & tunica pallio propior eſt.

A Paroimia apud Græcos iclyta eſt. νόμος καὶ χώρα idest lex & Regio: qua ſignificatur ꝙ non oib9 unus eſt uiuendi mos: non lex non cultus: Sed ſingulas nationes propriis uti legibus: & ſingulis gentibus ſuos eſſe ritus peculiariaq̃ inſtituta, unde ius ciuile uocat̃ iure conſultis ius proprium cuiuſq̃ ciuitatis: quæ & iura municipalia dicuntur: ueꝝ cum uarietas abſtergeat aurium faſtidium: ſitq̃: ut camenæ græcæ canũt: omnium iucũdiſſima: hac utemur uarias capitulatim memorantes priſcarum nationum leges & ritus.

Gordioꝝ populoꝝ lex eſt: ut regẽ eligãt eũ q̃ ſit ipſorum pinguiſſimus habitiſſimuſq̃. Vbi ſtrigoſus & macer đ regno nõ cogitat. Syrracei Regẽ faciũt proceriſſimũ grãdiſſimũq̃. Vbi pomilionibus & pygmeis nulla aſpirãdi ad regiũ faſtigiũ ſpes. Carthaginenſes imperatorẽ cligũt non ſecundum nobilitatem ſed ſecundũ uirtutẽ. Vbi ſtẽmata imagineſq̃ fumoſæ nil proſunt nobili ignauo & inerti. Idẽ pueros patricios ingenuoſq̃ Saturno ĩmolant: uñ fit ut apud illos malis celebs eẽ quã maritus: orbus quã pater: hanc legẽ tetram: & inhumanæ crudelitatis plenã ſignat Silius his uerſibus: Mos fuit in populis quos cõdidit aduena Dido Poſcere cæde deos ueniam: ac flagrantib9 aris infandum dictu paruos imponere natos.

Perſæ Inter uina magnis de rebus conſultãt: quas firmiores putant quã quæ in ſobrietate tractant̃: Vbi hydropotæ ideſt aquæ potores ut mali conſiliatores

ydropote

exploduntur. Vbi conſiliariis abſtemiis:& inuiniis nõ eſt locus. Item reges ut deos uenerantur:ea adoratione quæ προσκυνησισ uocatur. Apud eoſdẽ filius ante quinquenium in conſpectum patris non uenit more probatiſſimo: ſiquidem decedens inter educationẽ ætate illa iſantili:nullum uel minimũ affert patris mœrorem triſticiáq;. Conſimilis quoq; gallorum mos: q ſuos liberos niſi cum adoleuiſſent palam ad ſe adire non patiebantur: filiũq; in puerili ætate in publico in conſpectu patris aſſiſtere turpe ducebant. Apud eoſdem pro uictimis homines imolabantur.

Apud pthos plures uxores uni uiro maritentur. & cũ cõmodius ſit ut una duobus nupta ſit:quã ut uni duæ nubãt: illi p inumeras coniuges uolutantur inſtar gallinaceo℞ ſalaciſſimi:neq; ſalacitate nimia ſatiſcẽtes. Quibus herba illa theophraſti habenda foret. Cui9 tactu auctor ille grauis tradidit ſeptuageſimo cõcubitu durare libidinem.

Apd̃ eoſdẽ lex erat. ut filias:ſorores:matres quoq; ipſas in matrimonium ducẽ liceret. & quæ apud nos infanda ſunt coniugia:apud illos legitima habebantur. quod totum ut barbaricũ ac deteſtabile prorſuſq; ferinum ſic ſugillat & execratur Lentulus apud Lucanum. Num barbara uobis ẽ ignota uẽus: quæ ritu cæca ferarum Polluit innumeris leges & fœdera tædæ coniugibus: thalamiq; patent ſecreta nephandi inter mille nurus: epulis ueſana meroque Regia non ullis exceptos legibus horret Cõcubitus tot fœmineis cõ

plexibus unũ: Non laſſat nox tota marem: iacuere ſorores in fratrum thalamis ſacrataq; pignora matris.

A Magi quoq; qui Philoſophi ſunt perſarũ ex ritu diræ ſupſtitionis naſcũtur ex infando matris filiiq; concubitu. Quod & Catullus oſtendit illo uerſu: Nã magus ex matre & gnato gignatur oportet: Si uera eſt perſarum impia religio. apud eoſdẽ fas nõ eſt expuere ĩ mare: lauare corpus ĩ flumine: & meiere ĩ amnicas aquas: naturã eã talibus uſibus uiolari exiſtimantes.

Trauſi: qui ſũt thraciæ populi habẽt luctuoſa puerpia: funera lætabũda. nãq; edito puero: propinqui eũ circunſidentes cõploratione ꝓſequunt: recenſentes quaſcũq; neceſſe eſt illi: q; uitam ingreſſus ſit: perpeti humanas calamitates: eũ uero qui fato fũctus deceſſerit p luſum læticiãq; ſepeliunt referẽtes quot malis ſit liberatus tãquam mors eripiat homines a malis nõ a bonis. Res hæc in ædibus bentiuolorũ in ambulacro uiridarii graphice depicta ẽ Monocromateo genere picturæ: cui ſubſcriptum legitur noſtrum hoc monoſtichon: Hi uitæ ærũnas deflẽt: hi funera plaudunt.

B

C Maſſagetæ ĩ uiã ĩ ꝓpatulo ſine pudore cõcumbũt tãquã cynicorũ dogmata ꝓbẽt: & cratetis ſectẽt exẽplũ: q ĩ porticu ĩ loco celebri. corã luce clariſſima cum uxore hipparche cõcubuit: quos zeno iniecto palliaſtro a circũſtãtis coronæ obtutu defendit protexitq;.

Alani creophagi ſunt hoc eſt carnibus alunt pane non ueſcẽtes: a dogmate pythagorico deuii penituſq; abhorrentes.

Ichthiophagi ſolis piſcibus uictitant:unde & nomen:tãquã illorum ſectam æmulentur:quorũ uita piſculenta eſt:eſu carnium interdicto.

Galactopotæ lacte nutriunt:qđ & nomẽ oſtẽdit.

Aegyptiorũ mos iſte conuiualis memoratur:ex ligno ſimulacrum mortui factũ longitudine cubitali ſimillimũ uero circunfert unus in conuiuio:oſtendẽſq; id ſingulis coepulonum ait:tu in hunc intuẽs ede:bibe:lude talis poſt mortem futurus. Quẽ ritum ſignat & Silius canens:ægyptia tellus corpora & a menſis exanguem haud ſeparat umbram.

Iidem ægyptii ſed & æthiopes:& colchi circuncidunt genitalia:qđ nũc ꝑpe peculiariter iudæi obſeruãt:q octauo die cultro petrino ex moſaica lege pueros circuncidunt.Iidem quolibet die ſaturni:hoc eſt ſingulis ſabbatis feriati ociantur. Quod illudit Seneca oſtendens ſeptimam uitæ partẽ perdere iudæũ cui ut iquit Satyrographus ſeptima quæq; fuit lux ignaua:& partem uitæ non attigit ullam.

Germanorum uita oĩs antiquitus in uenationib9 conſiſtebat:omnes inſtrumento uenatorio inſtructi feras ueſtigabant:ita duriciei corporis firmitudiniq; ſtudentes. Quod genus exercitationis ut uirile maxime probat Plato libro.vii.de legibus.

Poſſem exempla hoc genus prope infinita congerere.ſed occurrendum eſt ſatietati:cum ſatis ſuperq; cõſtet ex antedictis uerũ eſſe prouerbium:quod ait: νόμος καὶ χώρα.lex & natio.ex quo illđ quoq; cõmo

adagiũ
lex et nat

Ichthiop
galactop
A

A nemur plus in hominibus pollere leges & rit9 quã uĩ ſideralẽ:qua mathematicis cuncta cõfieri eſt perſuaſiſſimũ. Nec.n.nulla poſitura ſtellaꝝ & radiatio eſſe pt: quæ oẽs iudæos ĩpellat ad circũciſiõem octaua die faciendã:ubicunq; naſcantur. nec poſſibile eſt oẽs eundem habere horoſcopũ eandemq; geniturã:ſed ex ꝑſcripto legis hoc fieri certum eſt. Sic & Chriſtiani tincti fiunt hoc eſt baptizati non ex ſidere natalitio: ſed ex dogmatis noſtri inſtituto.

Nec apud pthos: ac pſas Maguſſei:ſic.n. appellãtur inceſta matrimonia ineuntes:habent oẽs in natiuitate Venerẽ in domo Saturni cum ſaturno coniunctã:quæ radiatione martis maleuola aſpiciat. nec germani oẽs hñt horoſcopũ in q̃rta pte leonis:nec oriente canicula naſcũtur :quib9 ſideribus horoſcopantibus ex ſideralis ſcientiæ placitis uenatores ꝑducunt.

Apud getulos lex eſt a mulieribus agros coli:Domos ædificari:oĩa odoramenta unguentaq; aſpnantibus:ueſtes quoq; infectu coloris ꝑcioſas faſtidientibus. e cõtrario uiri hiſce oibus oblectãtur cũ ſint tñ bellicoſiſſimi. nec tñ dicẽdum eſt fœminas oẽs getuloꝝ in Capricorno aut Aquario male affectã uenerem habuiſſe:nec uiros omnis in Ariete una cum marte uenere conſtituta natos eẽ: Quod fortes ſimul & delicatos efficere uiros chaldeorum ſiue Matematicorum decreta conclamant.

Cætera de genere hoc adeo ſunt multa loquacem delaſſare ualent fabium. Sat nobis ſit ſummatim iſta

libaſſe.nec in huc diuertiſſe fuerit alienum pp inuulgatã aſſertionẽ:qua traditum ẽ:oĩa q̃ agunt homĩes & minutiſſima quæq; fieri ui ſiderali fatiq; decreto. Nos poteſtati ſtellarum multa immo maxima tribuimus. Non inficiamur terrena cæleſtibus ancillari : eſſeq; ipſius fati neceſſitati obnoxios mortales . q̃d & mox paulo planius liquebit. Sed & libertatẽ arbitrii A & conſuetudinẽ plurimum pollere ĩ hõibus alacriter aſſerimus:id quod præter cæteros ſentit Apollonius Tyaneus : qui ait apud Philoſtratum homines naturæ legiq; ſeruire. Alioqui ſi homines nihil ſua ſponte nihil arbitratu ſuo faciãt ſed ducẽtibus ſtellis & aurigãtibus:nõ plane homines non λογικὰ ζῶα idest rationalia animalia:ſed ludicra quædã præſtigiatorum & ridenda neruis mobilia eſſe uidebuntur.

Ex hoc eodẽ prouerbio: q̃d ẽ γνόμοσ κάι χώρα lex & natio admonemur: pulchrum eſſe multas terras peragraſ̃:multarum nationum leges & mores ĩſpicere. Pars ſapientiæ nõ minima eſt nouiſſe gentes multiiugas & gentium ritus. Sic poetæ heroas illos ſingulari præditos ſapientia fuiſſe declarant : qui peregrinatores extitiſſent multaq; loca erroribus diuturnis peragraſſent. ſic ille ingeniorum fons Homerus Vlyſſem præconio uirtutis extollit : qui mores hominum multorum nouit & urbes. Ex hac laude cenſendus eſt Protonotarius meus Bentiuolus:qui ſuſcepta hieroſolymaria peregrinatione : uoluit præſens oculis comtemplari loca religioſiſſima : quæ aurib9

lite cõgruẽs dicẽre pluris eſt oculat9 teſtis un9 quã auriti decẽ. Duce religione ĩtrauit maria magnas terras obeũtia & pẽitiſſimas iudeæ gẽtes acceſſit. Hieroſolyma quẽ iudeæ umblicũ tradũt ĩtroiuit: ubi tẽplũ illud Solomõis famigeratũ: & cætera monumentis hiſtoricoꝝ loca celebrata pſpexit: Syon aſcendit: q̃ arx uel ſpecula ĩterpretatur: ubi ſepulchrũ Domini ſanctitudinis & uenerationis plenũ uenerabundus ſalutauit: & ſane ſacram ſcripturã lucidius is ĩtuebitur (ut inquit Diuus Hieronymus) qui iudeã oculis cõtemplatus eſt. Sicut græcoꝝ hiſtorias magis ĩtelligũt qui uiderint athenas. Laudabile ẽ fuiſſe hieroſolymis: & ſi laudabilius eſt hieroſolymis bñ uixiſſe. Cõmo nefacit nos frugiferꝝ hoc ꝓuerbium γνόμοσ καὶ χῶρα ut ex cõtemplatione uariarũ nationũ & moꝝ: quæ laudabilia ſunt & ſancta æmulabũdi ſectemur: quæ culpabilia & obſcena factu uitabundi repudiemus.

Paroimia græcoꝝ eſt τρῦγονοσ λαληςερὸσ turture loquacior: quæ de loquutuleis: & blacteronibus atq; in uerba prouectis hominibus dicitur: quoniam turtures nõ ſolũ ore: ſed ẽt poſterioribus membris reſonare ac obſtrepere credũtur. Docemur hoc ꝓuerbio ſalubriter & ſcite ne ſimus futiles: & immodici loquutores: ne os noſtrũ ſcateat uerbis lapſantibus ne loquacitatis neuo deuẽuſtemur: cui cõſimile eſt alterum illud. το δωδωναῖον χαλκεῖον lebes dodoneus cuius meminit menãder. Fuit eni dodone lebes æneus ſupra columnam in ſublimi poſitus: puer autem & ip-

Google

ſe ex ære fabrefactus in altera cominus colomna cō ſtitutus flagellum æreum tenens flante uento lebetē æneum perſæpe circūactus percutiebat: & ita diu lebes ille reſonabat: Vnde adagium hoc ortum eſt de garrulis & nimium diu tinnientibus. Quod ne de nobis merito dicatur etiam atq; etiam cauendum eſt Natura nos tacita quadam inſtitutione formauit ad parciloquiū: quæ duas homini aures dedit: os unum, ut plura uidelicet audiret quam loqueretur. in multiloquio ut inquit Solomon in prouerbiis peccatum non deerit. Contra ſermoni parci multis de cauſis ſalutare eſt: ut inquit prudentiſſime Plinius. Multi impendio loquaciores ſæpenumero uoces effutiunt: q̄ mox per iugula reuertūtur. & ſæpe lubricum linguæ trahitur ad pœnam: quāuis iureſconſulti nō trahēdū eſſe præcipiant ad legem Iuliam maieſtatis: ut inquit ille neſcit uox miſſa reuerti. & ſimul emiſſum uolat irreuocabile uerbum.

Hic laudatus Xenocrates ille Platōicus: qui cō maledico quorundā ſermoni taciturnus intereſſet: uno ex his querēte cur ſolus taceret: ſcitiſſime reſpondit quia dixiſſe me īquit aliquādo pœnituit: tacuiſſe nunquā. Græci dicunt ψυθιρον ανδρα εκβαλλετησ οικιασ. i. hominē loquacem ex ædibus tuis explodito. cui concinit ſymbolum illud pythagoræ hirundinē in domo non ſuſcipiendā: quod ſignificat garulos & uerboſos homines ſub eodem tecto non habendos. hic ē ille Pythagoras prim⁹ philoſophiæ nuncupator q

L

loquacitatem improbans diſcipulos elinguabat: nihil

A hil eos prius docens q̃ tacere. Vbi autem erant ſilen
tio eruditi: & ἐχεμυθίαν id eſt taciturnitatem bene didi
cerant: tunc uerba facere & quæ opinarentur expro-
mere poteſtas erat: ſed hoc erat primũ ſapientiæ ru-
dimentum meditari cõdiſcere. loquitari dediſcerẽ: nec
oẽs pari tẽpore elingues. ſed alius plus alius minus ta
cebat. loquaciores in quinquẽnium uelut exilio uocis
puniebantur. bonum eſt auditores optimi non nun-
quã pythagoriſſare & ἐχεμυθίαν pythagoricã pdiſce-
re: idq̧ facere. quod meliſſium mecenatem factitaſſe
accipimus: qui ſilentium triennio ſibi imperauit.

In ſacris priſcorũ ethnicorũ: hoc eſt gẽtiliũ ſilentiũ
tãquã ſalutare pcipitur: ĩ quibus notiſſimum eſt illud
uerbũ: fauete linguis: quo ſilẽtium ĩperatur: ut rite per
agi poſſit ſacrũ nulla uoce mala obſtrepẽte. alterum
eſt ſacrificale uerbũ minus uulgo notum ĩ eãdẽ ſnĩam
paſcito linguã hoc ẽ coerceto cõtineto taceto. Nãq̧
ut ſcitiſſime refert hieronymus & in decretis canoni-
cis. Di. v. de cõſecratiõe repetitũ ẽ: uerborũ multitudi
ne nõ flectit̃ deus: qui nõ tã uerbis quã corde ẽ adorã
dus. hinc in cerimonia Romanorũ diua angerona di
gito ad os admoto ſilẽtium denũciabat. huc quoq̧ p
tinet Arpocrates ægyptiacæ religionis deus: qui figu
rabat̃ ore obſignato uocẽ pmẽs: digitoq̧ ſilẽtiũ ſua
dẽs. Cum igit̃ ſilentium ſalutarẽ ſit: garrulitas ſtulta &
detrimẽtoſa caueamus ne de nobis puerbia duo me
rito dicãtur: τρυγόνος λαλίστερος. i. turture loquacior

Digitized by Google

& λαλοῦντῶν χαλκείον. Do doæ9 lebes. Ne ſimiles ſi mus mulierculis: q̃ lingulacæ ſunt & largiloquæ: de q̃bus dictum eſt: nullam inuentã eſſe mutam in omni ſæculo. & cum nihil æque fœminas ornet ac ſilẽtium q̃d græce dr̃ σιγῆ κοσμο φερει ταισ σνναιξι. Fœmĩæ noſtri ſæculi: hec ornamenta nõ norunt: cultum hunc repudiãt. & ſchola Pythagoræ obturata gymnaſium loquacitatis aperuerũt ubi ſine doctore dociles: ĩmo ubi omnes magiſtræ ſunt: tam ueteranæ quam tyrũculæ. Vbi tot piter pelues & tintinabula dicas pulſari. & enim ut ĩquit ueriſſime Plautus ſupellex muliebris eſt clamor.

Nos uero decet meminiſſe: quẽadmodum natura uallũ dẽtiũ oppoſuit petulãtiæ uerbo℞ cohercendæ. Q̃d Homer9 appellat ἑρκοσ ὀδοντων, ut ita uerba: q̃ uolãtia poetæ appellãt detractis pĩnis intra ſepimẽtũ hoc cohiberẽtur. bñ. n. exiſtimatũ eſt orationẽ non in ore naſci debere: ſed in pectore: linguãq; quibuſdã quaſi uinclis ſuffrenãdam. Nam ut inquit Heſiodus. γλωσσησ τοι θησαυροσ εν ανθρωποισιν αριστοσ. i. optimus eſt homini linguæ theſaurus.

Ennius ĩ homĩe graphico abſolutoq; laudat in primis liguæ parſimoniã illo uerſu: Secũda loquens ĩ tẽpore cõmodus & uerbo℞ uir paucorũ Oratio flacco datũ eſt uaticiniũ: Garulus hunc qñ cõſumet cũq; : loquaces: ſi ſapiat: uitet. Nos ergo ne garulorũ garulitate conficiamur uitemus loquaces. & ipſi procul ſimus a Terſita homerico: quem ἀμετροεπῆ. i. ſine fine uer

ba ſundentē Maximus poetaꝶ eē ſcribit. Tacēdum ſemꝑ ē ut oli dixit Maro noſter niſi cū aūt tacitur nitas ſit obſutura aut oratio profutura. Græci canunt κρειττον σιωπαν η λαλειν απρεπει. & ουδεν σιωπης εςι χρησιμωτερον. ideſt melius ē tacere quā loq indecora: nihil ſilentio eſt utilius.

Ego adeo ꝓuerbiū hoc cauendū cēſeo: turture loquacior: ut ſuadeā potius illud alterū τεττιξ ακανθινοσ i. cicada acāthina: & illđ βατραχοσ σεριφιοσ ideſt rana

A ſeriphia: quod de mutis dicitur & taciturnis. ſiquidē mutas eē ferūt minimeq; canoras acāthinas cicadas & item ranas in ſeripho inſula obmuteſcētes progigni. Malim equidē dici ut eſt ī alio græcorū ꝓuerbio κωφοτεροσ κιχλισ. ideſt taciturnior turdo. quā turture loquacior: ſed cū uirtus ſit quædam: ut græci dicūt μετριοτησ. i. mediocritas noli tamen ita ſeruare ſilētium

B ut ſilentio pereā: id quod amyclis ferūt cōtigiſſe. Vnde ſcite lucilius. mihi neceſſe eſt loqui: nam ſcio amyclas tacēdo periiſſe. Scitū quoq; eſt illud. Caput ſine līgua pedaria ſentētia eſt: & ut inquit Flaccus. Cū uitāt ſtulti uitia ī cōtraria currunt. Ego ī me cupio probari illud Oratianum. Dii bn̄ fecerūt inopis me qđq; puſilli finxerunt animi raro & ꝑ pauca loquētis. Lingua quæ animi interpres eſt: ut ait Lucretius animi ſenſa expromat nō ineptias. Occurrat hoc ī loco fortaſſis auditor carus & ſolers: inquiens. quid tu magiſter: qui tantopere probas laconiſmon: & laudas linguæ parſimoniā tam linguax es & largiloquus: cur

quod in aliis carpis: id in te inſigniter oſtentas?

Audi auditor bone: loquacitatem futilē & inſcitam taxamus: multiloquium carpimus: in quo nulla ſubiecta ſentētia eſt: nec ſcientia. Sed ſi orator ex prōptuario litterario erudita depromit: idq́ꝫ lōga facit oratiōe non tā loquax quā facūd9 eſt habendus: nec illa tā loquētia exiſtimāda quā eloquētia. Ciceronis oratio (ut ꝓximo utar argumēto) ea dicit̃ eſſe optīa: quæ ē lōgiſſima. quid ita? Quia eloquentiſſim9. eruditiſſimus elegātiſſimus eſt. hæc aūt fandi copia: & dapſilis dicēdi ubertas cum in cæteris Tullianis uoluminibus elucet, tum in orationibus eſt eminētiſſima: de quibus dicere poſſumus id qđ de Platonis oratione phauorinus dicere ſolebat: ſi ex Cicerōis orationib9 uerbū aliquod demas mutesue: æq́ꝫ id cōmodiſſime facias de elegātia tamen detraxeris. Nō ſunt lōga quib9 nihil eſt qđ demere poſſis. & ſicut arbores nihil ꝑinde ac proceritas atq́ꝫ altitudo cōmendat: ita Ciceronianas orōnes nihil magis quā copia atq́ꝫ ubertas exornat: quaꝝ uirtutes multiiugæ ſigillatī quotidiāis lectionibus explicabūtur: & ſole clarius apparebit, ꝙ prouerbiū τρυγόνοσ λάλησεροσ Turture loquacior. nō cadit in Ciceronem: nec in alterum quempiam; qui fluento eruditæ ac lepidæ oratiōis iundet. ſed ī eos: qui cū loqui neſciant: tacere nō poſſunt: qui futili garulitate diffluētes ea loquitantur: atq́ꝫ deblacterant: in quibus nec pes nec caput appareat. De quibus dici poteſt tertiū quoꝙ illud freqūes apud græcos adagium. γρᾶφυ νελοσ

ideſt anicularũ deliramenta & nugæ. Quod uitium
procul abſore dictis noſtris ſcriptiſq; promittimus:
Quod ut in præſentia re magis quam uerbo præſtẽ:
cõpendioſiora percurrã. & quantum ad hoc prouerbi
um pertinet uerbum non amplius addam.

Prouerbium eſt Platonicũ ανάγκη ουδὲ θεοὶ μάχον
ται. ideſt aduerſus neceſſitatem nec dii quidem pu
gnant: quo ſignificatur neceſſitati nihil reſiſtere: ac re
luctari poſſe. Apud Liuiũ ait. L. lentulus parcatur ne
ceſſitati: quã ne dii quidẽ ſuperãt: Apud eundẽ inquit
meſſius uolſus: neceſſitate: quæ ultimũ ac maximum
telum eſt ſuperiores eſtis. Scite & eleganter a Palla
dio dictum eſt. Neceſſitas feriis caret: Dixit Dionyſi
us neceſſitati etiam dei cedunt: Ioſippus in bello in
quit nihil eſt neceſſitate pugnacius.

In Decretis canonicis. D. prima de conſecratione.
Neceſſitas legẽ non habet. A Valerio maximo: Ne
ceſſitatis leges amariſſimæ: & imperia truculentiſſi
ma optio epitheto nuncupãtur. Plato & plotinus pla
tonicus doctiſſime ſcripſerunt pcas ανάγκη ideſt ne
ceſſitas filialis eſſe: quæ una cum matre fuſum torque
ant: & in cuiuſque generatione conuoluant. hinc pla
tonicus alter non minus nobilis Apuleius noſter De
um inquit ultrix neceſſitas ſemper & ubiq; comita
tur. ille quoq; ter maximus: ut nomine ipſo apparet:
Trimegiſtus docet quemadmodum ειμαρμένη. ideſt
fatum & neceſſitas ambæ ſibi inuicem indiuiduo con
nexæ ſunt glutio. quarum prior ειμαρμένη rerũ oĩum

parit initia. Neceſſitas uero cogit ad effectum.

Verũ cum philoſophãdum ſit iuxta Neoptolemũ
ennianũ paucis: Iam a ſublimioribus ad humiliora: a
philoſophicis ad hiſtorica tranſiliamus: quæ oppido
iucundiora ſunt. Et cum multa ſint ueteꝝ mẽoriaꝝ do
cumenta quibus manifeſtiſſime demonſtrať neceſſi
tatẽ eſſe ineluctabilẽ inuincibilem qꝫ: erimus in pñtia
cõtenti hoc uno exemplo: qđ præ manibus eſt: quod
ab re. quã molior haud q̃quam eſt alienum: & αναγκη
de qua loquor accõmodatiſſimum

Attaginus Thebanus cõuiuo magnifice lauteqꝫ
appato Hardoniũ ducẽ pſaꝝ: & cum eo honoratiſſi
mos pſas numero quinquaginta: totidemqꝫ Theba-
nos inuitauit. eoſqꝫ in menſa alternos perſam & the-
banũ diſcumbere iuſſit. Aderat & huic cõuiuio ther-
ſander orchomenius claritudine natalium inſignis:
ſecũdum cœnã cum libero patri pentarẽt: & poculis
indulgerent pſa ille: qui iuxta therſandrum recumbe-
bat hoĩem ut fit in conuiuali hilaritate interrogat cu-
iatis eſſet. Ille reſpondet ſe orchomenium eſſe. Tum
perſa quoniam inquit tu mihi menſæ conſors & con- Conpranſor
pranſor es effectus: uolo tibi ſententiæ meæ relinque-
re monumentum: ut ipſe quoque præſcius huius rei
queas tibi conſulere. cernis hos perſas cum mardo-
nio acceptos in conuiuio opipare ac magnificenter:
& copias quæ in caſtris noſtris relictæ ſunt: Horum
omnium paruo poſt tempore pauciſſimos cernes ſu-
perſtites: & interloquendum lachrymas ubertim effu

dit. Tunc therſander ea oratione attonitus ad pſam inquit. non ne Mardonio hæc expedit dicere & his perſis: qui ſecundum eum ſunt ĩ exiſtimatiõe: ille autem ſubiecit uerbum dignum memoratu. O hoſpes inquit: quicquid ex deo fieri oportet: id homini ineuitabile eſt. Nam ne credibilia quidem dicentibus credere quiſquam uult. hoc permulti perſarum ſcimus: & tamen Mardonium ſequimur illigati neceſſitate. hæc perſa therſandro orchomenio denarrauit ueridicus prorſus uates. Si quidem mox paulo apud plateas prælio iuſto uicti: & magna occidione occiſi euidenter oſtenderunt neceſſitatem eſſe ineffugibilem: & illud eſſe uerissimũ: quod uelut ex oraculo cecinit cleãtes: Ducunt uolentẽ fata nolẽtẽ trahunt.

Ex hac neceſſitatis lege: quæ impotẽtiſſima eſt factum eſt ut ego nõ Apuleiũ ꝑut uolebam deſtinaueráq; : ſed. M. Tulliũ de quo nihil penitus cogitaram: cogar publice ꝓfiteri. cur hoc: dicã ſi potero. Dederã cõmentarios meos Apuleianos Benedicto bibliopole primi nominis eidemq; chalcographo: hoc eſt impreſſori elegãtiſſimo iã pridẽ imprimendos: ut opus abſolutũ. hoc maxime tẽpore: quo ſtudiorũ culturam auſpicamur in publicum exiret ac promulgaret: idq; ſe factuꝝ ĩpreſſor ipſe receperat. iamq; res bene ſuccedebat: cũ ecce penuria chartæ (quis crederet) op9 hæſit inchoatũ. &. n. proxima æſtate: quã torrentiſſimam perpeſſi ſumus ſiccitate tanta laboratum eſt: ut chartarii officinatores chartas glutino percurrere: &

cõſequenter pagere nequiuerint. Itaq̃ hæc ciuitas: q̃ alioqui chartã finitimis populis affatim ſolet ſubmini ſtrare inopiam chartæ ſenſit cuius uſu conſtat imor talitas hoīum. Nec hoc cuipiã mirũ uideatᷣ cũ Tibe rio pricipe ſterilitatẽ chartæ Romana quoq̃ ciuitas ſenſerit: factumq̃ ſitrei tã neceſſariæ inopia: ut e Se natu darentur arbitri chartæ diſpenſandæ. alias in tu multu uita erat. Ergo igitur cum Apuleius a carceri bus ad metas impreſſorias progredi nequiuerit ex animi noſtri ſententia: feci iuxta uetus uerbum illud: ut quimus aiunt: quãdo ut uolumus nõ licet & iuxta illud alterum. Si non poteſt fieri quod uis: id uelis qđ poſſis. Dedi manus ανάγκη idest neceſſitati. cui ue lis nolis parendum eſt: quam ne deus quidem ſupat. Verum memor ueteris prouerbii: quod ait gladiato rem in arena capere conſilium: nec illius ſententiæ oblitus: qua aiunt conſilium ſub manu naſci debere: eueſtigio me ipſum conſului neſcio an bonum conſi liarium: conſilioq̃ domeſtico uſus ſtatim cenſui nihil fieri poſſe cõgruẽtius: nihilq̃ auditoribus utilius: quã ut maximo Poetarũ maximus oratorũ copularetur. Itaq̃ Lucio Apuleio: quem neceſſitas uetat. M. Tul lium ſubdidi ſuccedaneũ. quod ſane bono conſilio factum uideri poteſt: ut ſcilicet duo columina doctri narum alter Poetarum inclytiſſimus: alter oratorum deus: ambo extra omnem ingenii aleam poſiti iun ctiirent: lunctiq̃ enarrarẽt. & me hercules ĩ utroq̃ omnes fandi uirtutes eluceſcunt: de quorum laudi

bus melius ē ad præſens tacere quã pauca dicere : cũ
ad laudãdũ ꝓ merito. Virgilium & Tulliũ: Virgilio
& Tullio laudatorib9 op9 ſit. ꝑterea ĩ libro Orationũ
mearum extãt utriuſqꝫ ſcriptoris luculẽta præconia.

Cæterum ne parthis mendacior ut dicitur inueni
ar : neue dicar ut eſt in ueteri græcorum prouerbio
κρητιζειν hoc ē cretas mendaces imitari: tantiſper ora
tiones Ciceronis enodabimus: donec impreſſor apu
leianis interpretamẽtis extremã manum impoſuerit.
Imponetur autem continuo poſt ſolemnia domini
natalicia: chriſtianorũqꝫ ſaturnalia, tũc fidẽ exoluam
tunc nomen expunguã : & quod iam diu promiſi re
ipſa præſtabo. erit autem hæc procraſtinatio ſcholaſti
cis oppido quã conducibilis. Namqꝫ interea aliquot
Ciceronis orationes explicabuntur a nobis ea diligẽ
tia: eaqꝫ oĩfaria eruditione: ut ianua laxiſſime reſera
ta reliquis deinceps orõnibus oĩbus uideri poſſit : ut
qui uel pauciſſimas audierit. cæteras ſine interprete
citraqꝫ doctorem adire ipſe & per ſe intelligere queat
haud ſane difficulter. Anno autem a ſalute domini
Milleſimo quĩgẽteſimo quẽ iubileũ nominitant: pin
de ac auſpicatiſſimo & memorando anno Apuleium
fauſte ac feliciter initiabimus. Et quoniam iubilei fa
cta eſt mẽtio: nõ fuerit ab re pauca quædã ad iubileũ
ꝑtinẽtia hoc potiſſimũ loco explicare: Vos ut cœpi
ſtis quæſo libẽtibus animis & auribus auſcultate.

A Iubileus res eſt & dictio iudeoꝝ : apud quos quĩ
quageſimus quilibet annus erat ſacro ſanctus. Nam

Digitized by Google

ut in leuitico ſcriptum legimꝰ: Deus moſi qui cum fa
miliariter loquebat̃: præcepit ut ānū quīq̄geſimum
ſāctificaret: eoq̧ remiſſio daret̃ cūctis iudeæ habita
toribus· Itaq̧ oīs uenditio redibat ad dominum: om
nis poſſeſſio ad priſtinum poſſeſſorē. creditores a de
bito relaxabātur. ſerui libertate donabant̃. & ob iubi
lei ſanctificationē agri erāt feriati. ex hoc inditū eſt iu
bileo nomē. Q̄d līgua hebraica ut docet Ioſephus ī
libris antiquitatum: ſignificat libertatem. Quidam in
ter quos eſt Nicolaus de lira tradunt hebraico uoca
bulo buccinā iobel nūcupari: Vnde iubile; nomen in
clinatum ſit: propterea ꝙ buccino tubæ & clangore:
menſe ſeptimo iubileus denunciabatur. Petronius ar
biter iubileum annum remiſſiuum ſignificate auctor
eſt. Item eo pentateuchi libro: qui inſcribitur numeri:
Iubileus interpretatur annus remiſſionis. Sicut ergo
apud iudeos iubileo remiſſio dabatur rerum corpo-
raliū: ſic nunc apud chriſtianos indulgetur remiſſio:
uel ut utar uocabulo Cypriani: Remiſſa peccatorum
atq̧ noxarum. legitimus autem iubileus eſt quinqua
geſimo quoq̧ anno. qua ī re ſubit admirari iudaicam
inſtitutionem: quæ ex contemplatu numeri ſeptena-
rii: qui numerus eſt perfectiſſimus: iubileum obſer-
uandum præcepiſſe uideri poteſt. Septem enim an-
norū ebdomades: hoc eſt anni ſepties ſepteni confici
unt climatera uitæ humanæ periculoſum: ut merito
poſt numerū potentiſſimum eūdemq̧ in hominibus
efficacem: De quo in libello Septem ſapiētum copio

ſe diſerui:ſubſequaẽ annus iubileus plenus bonoꝝ. & beatitatis:quẽ cũcti mortales fauſtũ fortunatumq̃ ac fœlicẽ ominãtur & optãt:quo cupimus animis cor poribuſq̃ defecatis mundi puriq̃ & perinde fœlices reliquum æuum poſſe traducere.

Sicut ergo priſci:quorum inſtitutionibus uita noſtra formatur:Calendis Ianuarii principio anni auſpicabantur ſuas quiſq̃ artes: & litibus ſuper ſedebant: & dulcia guſtabãt:ut fœlici auſpicio totus annus iret dulcis & fortunatus.ita nos anno iubilei: hoc eſt anno libertatis:anno remiſſionis:anno ſanctificatiõis: anno optatiſſimo:ad quem mortaliũ uota ſuſpirant: auſpicabimur una cũ noſtris cõmẽtariis Aſinum Apuleianum uere aureum:uere bracteatum: ut aureo fœliciq̃ auſpicatu:uita noſtra fœliciter & fortunate progrediatur:ut poſſim deinceps cõmentando: legẽdo: ſcribendo prodeſſe nepotibus: poſteritatiq̃ conſulere.& ut nos ingenii monumentis uixiſſe teſtemur.

Epilogus.

Habetis uiri clariſſimi ſententias populares non populari opinor trutina examinatas a nobis.ſed morali potius & litterata ſtatera ppenſa.Habetis puerbia quoq̃ uſurpatio minime ludicra uideri debet cum his ſcateãt uolumĩa Philoſophoꝝ:cũ his nõ abſtineant ſanctarũ legũ cõditores. Deniq̃ cũ ſcriptores oẽ genus puerbiis pinde ac cõdimentis libros ſuos referciant:quoꝝ hodierna explicatio & ſi iã quadam tenus lectionibus noſtris accõmodata eſt:nunc maxi

me adglutinetur & cohærenter adhæreſcat.

Vulgares ſententiæ ſunt puerbia. Vulgares ſcriptores ſunt Virgilius & Cicero. Quid enim magis in ore uulgi eſt: quid uſu populari magis detritũ? Docti indoctiq; urbani & ruſtici: opifices omnes: pueri mulierculæ Virgilium Ciceronemq; nouere. nihil uulgare magis. uterq; quotidie excutitur: quotidie comprobatur. & cum ex illo puerbiali uerbo: quot capita tot ſententiæ fiãt: ut ſcriptor qui uni placet: alteri diſpliceat. quod unus & alter probant: pluſculi improbent: in Virgilio Ciceroneq; probando conſpirant omnes tam amuſoteri quam litterati. Nec tam pedibus quã animis uadunt in eandem ſententiam laudationis: Iamq; utrique ſibi hoc laudis prope peculiariter uendicauerunt: ut appellatione Oratoris. M. Tullius. Appellatione poetæ Virgilius ſignificentur: quorum duorum uirtus non indiga ullius præconii amplius eſt: Tanta claritas ſuperfluit. Prouerbiorũ doctrina ſeria eſt & frugifera ut docuimus: & medulla ſuccoſior. Marõis. &. M. Tullii doctrina quã ſeria quã frugifera ſit & medulla ſuccoſa: qui neſcit: nihil prorſus ſcit: qui ignorat: nihil non ignorat: qui duo ſcriptores quanto magis leguntur: tanto magis legendi ſunt: quorum lectio pueris neceſſaria: iuuenibus utilis: ſenibus periucunda. deniq; illi ſe profeciſſe ſciant. quibus Cicero & Virgilius ualde placuerint: qui haud dubie oſtendunt uerum eſſe prouerbium illud. πολλοι μαθηται κριττονες διδασκαλων. Multi di-

ſcipuli meliores præceptoribus. Nã q̄ maro: & Cice
ro longe doctiores doctoribus ſuis fuerint: nemo un
quã homo dubitauit: cũ doctrina illorũ: & nõia ĩ uul
gus ignota ſint: aut p̄ diſcipulos cognita: Grãmatici
tradunt Sironem epicureũ fuiſſe Virgilii p̄ceptorẽ.
nõ ne hic inglorius ignobiliſq; eſt: cum diſcipulus ſit
glorioſiſſimus inclytiſſimuſq;? M. Tullius pinde ac
gratus diſcipulus hanc gratiam ſuis magiſtris repen
dit: q̄ eos laudabiliter celebrat: & honorifica nuncu
A patione pcenſet. In tantum diſſimilis iſtis: qui præce
ptores ſuos non ſolum parentis loco non habent: ut
p̄cipitur: ſed eos clanculo in angulis uellicant: conui
ciiſq; pſcindunt ac obtrectant. Ita gloriã indiſpici ſpe
rantes: ſi doctoribus derogauerint: ueræ prorſus lau
dis expertes. nam qui obtrectatione præceptoris fa
mã aucupatur. infamiã inuenit: & in omni proborum
cœtu exibilatur: exploditur ut improbus: formidatur
ut uipera: fitq; odium publicũ: non ſecus quã qui parẽ
tibus maledixerit. &. n. p̄ceptor animorũ parẽs ac for
mator eſt: quẽ niſi oĩ uerbo℞ honore pſequamur: ni
ſi ubiq; loco℞: ubiq; hoĩum honorifica mentione di
laudemus: impii: nefarii: ſcelerati meremur nuncupa
ri. Quanto magis ingenue & ſancte & officioſe agit
M. Tullius noſter: qui nominatim magiſtros ſuos ce
lebrat: uidelicet in arte oratoria Menippum ſtratoni
cenſem tota aſia illis temporibus diſertiſſimum: &
Dionyſium magnetem: Xenoclem adramytenum.
Cũ primis uero memorat Apollonium Molonem

rhodiũ clariſſimũ tũc dicẽdi magiſtrum: in dialectica Diodorũ ſtoicũ: In philoſophia Philonem & Antiochum: quos omnis fama obſcura recondidiſſet: & uetuſtas oblitteraſſet: niſi diſcipuli gratiſſimi monumẽta illorum noīa perire non ſinerent. Qui fuit tãto maior doctoribus: quãto maius ē dare lumẽ quã accipeř & ſane fuit neceſſariũ: ut diſcipuli meliores magiſtris exiſterent: alioqui ingenuæ diſciplinæ oẽs iam decoxiſſent: iã ad nihilum artes fere oẽs rediiſſẽt: quas cernimus ad ſummũ faſtigiũ pueniſſe: dum proficientibus ingeniis prouerbium hoc quottidie comprobať πολλοι μαθηταὶ κρείττονεσ διδασκάλων multi diſcipuli meliores præceptoribus. Ego quantum ad me attinet connixus ſum pro uiribus dies noctes icudẽ hãc litterariam tũdendo: ne pceptore meo Frãciſco puteolano hoīe ut tunc tempora ferebant: eloquentiſſimo eruditiſſimoq; deterior: neue minor exiſterem. An id aſſecutus ſim alioꝝ ſit iudicium. in hoc haud dubie laudandus: q; auſus ſum: q; uolui: q; ualui decertare cum illo: ea uidelicet contẽtione: q̃ honeſtiſſima ē. In qua uincere & uinci p æque pulchrũ atq; magnificũ eſt. nã ut inquit ille in magnis & uoluiſſe ſat eſt. Ad hoc pulcherrimum certamen uos omnis prouoco: ut ita mecum decertetis: ſicut ego feci cum magiſtro meo Franciſco puteolano: quẽ honoris & amoris cã nomino: quem omnimodis laudibus celebro: qui litteras litteratas ſenio pene intermortuas & ſitu ſqualẽtes: ad lucẽ nitorẽq; cũprimis reuocauit. cui accep

tũ refero quicquid eſt in me doctrinarũ. eam illi mer
cedem liberaliter rependens: quam mandraytus tha
leti pulcherrimam perſoluit. & ſane ex ludo præce-
ptoris mei tãquã ex equo troiano innumeri bene litte-
rati exiliere: qui ad ſerias mox doctrinas & quæſtuo
ſiora ſtudia ſeſe laudabiliter contulerunt. Ego uero
ſectam doctoris (nec penitet) fauorabiliter ſectat9
ſum: & una mecum decus meum Minus Roſcius:
quo mihi homo nemo amicior eſt: quem nobilium
erudítiſſimum: eruditorum nobiliſſimum appellare
merito conſueui: qui in hac politiori litteratura tan-
tum profecit: tamque eſt emunctus & terſus: ut meũ
eſſe condiſcipulum: ſymmyſten: conſectaneum poſ-
ſis agnoſcere. Cæterum ut domum repedamus: cu-
pio & opto a uobis in hac pugna litteraria ſuperari:
in qua diſcipuli uictoria ad gloriam redundat magi-
ſtri ſuperari. & enim laus eſt præceptoris diſcipuli ꝑ
fectus: Ita mecum contendite: ut Virgilius: & . M.
Tullius cum ſuis præceptoribus contenderunt: quos
pulcherrimo in certamine uictos plauſibiliter præ-
terierunt. Planiſſime oſtendentes ueriſſimum eſſe
hoc prouerbiũ. πολλοι μαθηται κριττονεσ διδασκα-
λων multi diſcipuli præceptorib9 meliores. Pulcherri
ma poſſeſſio homini doctrina eſt: ut muſæ Græ-
corũ teſtantur: canentes καλλιςον εςιν κτ μαται δια
βρ οτοισ compotes uos huiuſce tam precioſæ poſ
A ſeſſionis facient. M. Cicero: & Virgilius Eloquen-
tia in hæreditate mortalibus relicta. Quorum uolu

mina ſunt prato ſimillima. Nam ſicuti in eodem pra-
to bos herbam quærit: canis leporem: ciconia lacer-
tam: uillica fungos: uirguncula flores. Ita grammati-
cus: Poeta: Orator: philoſophaſter. ſuis quiſque ſtu-
diis aptiſſimã colligent ex Ciceronis Maroniſq; pe-
noribus. Quorum pabulum eſt citra faſtidium. eoq;
ingenia maxime puerilia ac iuuenilia ſunt ſaginanda.
& cum alios dulcia: alios ſalſa: alios auſtera: alios ſub
amara delectent. Ciceroniana fercula & Maroniana
mire faciunt ad palatum omnium & ſtomachũ. Nos
uero inſtar archimagiri pulmẽtaria Ciceronis & Ma
ronis per ſe eſculenta cõdimentis quoq; noſtris eſcu
lentiora facere tẽtabimus. & cum ſimilido faſtidii mẽ
ſit: ea cõditurarũ uarietate cõdiemus: ut ſuccũ ſcitiſſimi
ſaporis lõgeq; noto diſſimilẽ: guſtãtib9 uobis edulia
Tulliana & Maroniana habere uideantur.

Q ď reliquũ eſt uobis gratias ago & habeo multi
iugas: qui me audiuiſtis non ut pharmacopolã. Sed
auſcultaſtis diligenter & libenter: ut oratorẽ. & ut ora
tio prouerbialis a ꝓuerbio ĩchoata prouerbio quoq;
terminetur. uellẽ: ut adagiũ eſt græcorũ ἀντιπελαργεῖν
ideſt gratiã rependere poſſe. qď illi uſurpant de his
qui gratiã beniuole reponũt. πελαργοὶ ενὶ .i. ciconiæ
ſeneſcẽtes parentes educare: eoſq; ſenio laſſceſcẽtes
ac alarum remigio defectos ſubleuare humeris: ac
ſuccollare dicuntur. Vnde ciconia auis pia uocatur.
& Antipelargoſis remuneratio retributioque benefi
ciorum nominatur, indeq; ortum eſt prouerbiũ hoc.

ἀντι πελαργεῖν: quod beneficium retribuere & gratiá referre ſignificat: Cuius enarratio in calce orationis hodiernæ ſit uobis pro gratiarum actione: & huiuſce officii ſcholaſtici remuneratione.

Orationis prouerbialis. FINIS.

Ad Venerabilem & eruditum Sigiſmũdum Goſſingerum Eccleſiæ Vuratiſlauienſis Canonicum Philippi Beroaldi bononienſis Epiſtola.

Sciti elegãtiſq; cõuiuatoris ẽ nõ tã appatu ferculoꝝ iſtruerẽ: quã lepiditate fabulatoꝝ hilarare cõuiuiũ. Quæſtiões autẽ cõuiuales ẽẽ debẽt neq; nodoſæ neq; auſteræ: ſed iucũdã & inuitabiles ſuper rebus ad cõmunem uſum uitæ pertinentib9 cum quadam facilitatis illecebra. Quibus ingenia cõuiuaꝝ uenuſtiora fiant: Et quodam quaſi incitabulo foueantur: quod ſane genus ueteres adeo ꝓbarunt: ut de cõuiualibus quæſtionibus Ariſtoteles: Et Plutarchus & Apuleius noſter uolumina conſcripſerint: ut Aſellius ſabinus dialogum feſtiuiſſimum condiderit in quo Boleti & ficedulæ & oſtreæ & turdi ſup pricipatu Ganæ certamen inducitur. Ex hoc genere ludicrarum quæſtionum nimirum illa tua eſt Sigiſmũde mi amabiliſſime quam mihi diſſoluendam propoſuiſti. Scribis enim ad me in epiſtola eloquenter eleganterq; conſcripta ortam eſſe apud te iter coepu

lones atq; cōpranſores tuos: Ludicram. & uere con-
uiualem diſputationē: uidelicet quis fœdior nequior
ue ſit habēdꝰ meretricarius: an Aleator: an temulētꝰ.
quid deniq; ex his tribus uitiis ſit culpatiſſimum. Cō-
ſulis me. adhibes preces ut libello tibi explicē: quid ſu
per hac te ſentiam: Et tāquā honorarius arbiter cōtro
uerſiam hāc ipſe diiudicē. Ego qui libentiſſime morē
gero id genus hominibus quibus dare beneficium
eſt accipere: ſumpto calamo hanc ioculatoriā diſpu-
tationem explicaui ſtilo declamatorio: planeq; ſcho
laſtico. Jta enim credidi rem planius lucidius maniſe
ſtius liquere poſſe ſi hoc charactere explicaretur. Cæ
terum quia ſocraticum eſt & academicum nihil affir-
mare: ego nihil decerno ut dogmatiſtes: uerum ut
opinator. Jd opinor & probo qđ in ultimo poſitū le-
ges. Sic uarro: ſic cæteri in extremo collocāt qđ maxi
me probant. Et cū ſuum cuiq; iudicium ſua ſententia
ſit: ſequatur unuſquiſq; qđ maxime ꝓbabile exiſtima
bit. Ego uero quicquid ideſt libelli tibi nuncupatim
Dono dicoq; Sigiſmunde Goſſinger ōn minꝰ erudi
tiōe & nobilitate quā religione mōſtrabilis: qui ut elo
quentiæ cultum: ſine qua homo totus incultus: ca-
peres: ut ingenuas diſciplinas haurires: ut barbariem
exueres: ueniſti non pridem in italiam: fuiſti: Romæ
aliquot annos uigilātiſſimus Romanæ academiæ cul
tor. Vbi eloquentia latialis nata educataque eſt: un
de tu ſuffarcinatus auro & argēto hoc eſt eloquio &
doctrina ī patriā remigraſti nō ſolum Canonicatu di

Digitized by Google

gniſſimis ſed & epiſcopatu. Vbi ſtudia humanitatis repaſtinás indies cultior doctior honoratior exiſtis. Gaudeo q̄d cōmentarios meos cūprimis probas: & quæcūq; ex incude nr̄a litteratoria formata cauſaque circūferuntur: habes continēter in manibus. Quæ cū tu cum pleriq; oēs tui ſimiles probēt. idq; mihi p epi-ſtolas quotidie ſignificent: facile adducor ut credam non eſſe inuenuſtiſſima: & ut græce dicit̄ amuſotara: quæ tantorum uiroꝶ iudicio cōprobantur: Nec enim credibile eſt tam multos aut aſſentari: aut falli. Itaq; mihi blādior & hoc inuitamēto illectus cōmentarios Apuleianos ſubciſiuis temporibus procudo. Texitur opus ſane luculēter: & intra duos ad ſummum ſeſqui menſes abſoluti edolati impreſſi in publicum progre dientur. Quoꝶ tu quoq; fies particeps: Interim acci-pe libellū hunc: quē expetiſti: Ioculatoria diſputatiōe feſtiuū: lepidula eruditione inuitabilē: declamatorio ſtilo contextū quē ſuadeo aut ſuper cœnam legas: aut poſt cœnam: ſic enim opinor faciet ad ſtomachū. Cū matutino & ſobrio ſeria atq; auſtera cōueniant: quicquid ídeſt læt9 cape: & libellū hilaritudinis plenū hilari fronte ſuſcipito. Vale: & amicitiam cole.

Argumentum.

Pater qui tres filios hēbat unū ſcortatorē: alterum Aleatorem: tertium Ebrioſum: moriens in teſtemento ita ſcripſit. Ex filiis meis turpior uitioſiorq; ex hæres eſto. poſt. mortem patris cō tendunt fratres quis nam̄ exhæredatus eſſe dicatur.

res agitur apud iudices per quandam quaſi Anticate goriā hoc eſt mutuam accuſationem:quam quidā cō certatiuā nūcupant:in pleriſq; controuerſiis priſci de clamatores uti cōſueuerunt ꝑſona aduocati propter aliquā ipſius quā cauſam dicit deformitatē & uitii tur pitudinē.Hic quāquā perſonæ fratrū inhoneſtæ ſint & turpes,ut illis ꝓ ſe loqui nefas eſſe debuerit: Ego ta men exiſtimaui totam cauſam planius explicari & ue hemētius agi poſſe:ſi ipſi ſemet mutuis criminationi bus pulſarent:quā ſi ꝑ aduocatum res ageret:primas partes Ebrioſo dedi:ut contra duos unus dicat : ut mox unus a duobus retaxetur:Conditio huiuſce cau ſæ illa eſt:ut pro ſua quiſq; ſalute ſollicitus nihil de ꝓ ximo cogitet.Lector attende.Letaberis.

Ebrioſus contra Scortatorem & Aleatorem.

n On ignoro Iudices quanto onere cauſa no ſtra prematur.Ex hoc parentis elogio. Pro pter quod fit ut ſordes noſtræ inuulgentur:ut probra noſtra in propatulo conſpiciantur. Et quod maxime cauendum fuerat ut accuſatione mutua frater iuehi cogatur in fratres.Sed qui ſemel labe uitioſitatis infectus ſequeſtrato pudore frontem perfricuit : qui famæ contemptor eſt:non tam infamiam ueretur quam famem timet: Creditq; prouerbio græco cla mitanti miſerrimuum eſſe fame mori:& quod para ſitus ille plautinus dixit : putat eſſe ueriſſimum : mi ſerrimus eſt:qui cum eſſe cupit quod edat non ha bet. Proinde iudices ne ego eſuritione tabeſcam:ſi

exhæredatus a patre ſentẽtia ueſtra pronũcier: ne inter médicos ſedens manum ad ſtipem porrigere cogar: agam hodierno die cauſam meã aduerſus duos fratres: & potentiſſimis argumentis demonſtrabo uel alterutrum uel utrumq; nimirum eſſe quẽ pater exhæredatum eſſe uoluerit. Quanuis mihi ſatis ſuperq; eſſe debuiſſet ad exhæredationẽ effugiendã uos edocuiſſe alterum ex fratribus eſſe quã me ſordidiorẽ perditiorẽ que: Verum ut res magis colliqueſcat ſeparatim atq; diuiſim utrunq; inceſſere mihi in animo eſt: ut poſt explicatas unius ſordes: alterius quoq; maculoſam uitam inſectanter inuadam: Quamquam non me pterit quã ſanctũ ſit nomẽ fraternitatis: quã arcta fratrũ coniunctio: quã frater diligendus ut pote quaſi fere alter dictus: Sed mihi nõ tam fraternitas hoc tẽpore colenda eſt quã mendicitas cauenda. Verũ ẽ pfecto illud uerbũ uetus: omnes ſibi melius eſſe malle quam alteri: quiſque ſibi proxim9 eſt. & tunica pallio ppior. Cæterũ ne lõgiore quã par ſit exordio uos morer: Iam controuerſiam ipſam ex teſtamento paterno deriuatam quæſo diſpicite. Iubet pater eum ex nobis exhæredatũ eſſe qui ſit uitioſior. Quis non intelligit quis nõ uidet ſiue uerba ſiue uoluntatem ſcriptoris intueri libeat ſcortatorem deſignari: quo uitioſior nullus exiſtit: Teſtamentum potentiſſimũ eſt: Vltima defuncti uoluntas rata eſſe debet. hæc nobis ſpectanda eſt. ad hanc perinde ac ſcopon ſnĩa ueſtra dirigenda. Ait pater uitioſor ex filiis exhæres eſtõ. Scio me bi-

bacē eſſe & uini cupidiſſimū. Sed hoc ſi uitiū eſt lō
ge ꝓfecto minus eſt q̄ fraterna ſcortatio labeſq; me
retricaria. Nā ut priꝰ cū amatore meritricis agā: qd
pōt fœdiꝰ eſſe: quid uicioſius: quā amoꝛ meretriculæ
turpiſſimo torqueri & inſanire? inter ſcorta non tam
degere quā deliteſcere? Vbi patrimōii famæq; diſpē
diū fiat: ubi ex libero ſeruus euadas: ſiſq; ſeruituti in
digniſſimæ mancipatus. oīs ſeruitus hōi īgenuo & li
beraliter educato ītolerāda ē: ille uero ultroneā ſubit
ſeruitutē: & eā quidē īdigniſſimā q meretriciis pedi
cis īplicat: cui mulier impat: cui leges īpōit pſcribit iu
bet: qui nihil īpanti negare pōt: nihil audet recuſare.
poſcit: dādū ē: uocat: ueniēdū. eiicit: abeūdū. mīat: ex
timeſcēdū. Duo ante oīa ſunt: quæ mortales magni
pendunt fama & opes. Q uid. n. per deos īmortales
mortalibus contingere poteſt illuſtrius quā nominis
ſplēdor quā fama quā gloria? Cuius cā tot erumnæ:
tot ſudores: tot uigiliæ ultro ſubeuntur ac tolerātur:
ut nō īmerito cecinerit Valerius Flaccus: tu ſola ani
mos mentemq; peruris gloria: Vt ueriſſimū ſit illud
Solomonis meliꝰ eſt nomē bonum quā diuitiæ mul
tæ. præterea quid utilius: quid dulcius: quid beatius
quā opulentum patrimonium? quā diuitiæ luculētæ?
Quarum cauſa impiger extremos currit mercator
ad indos: propter quas uita mortalium facta ē labo
rioſa: & irrequieta. ſunt pleriq; qui mortem potiorem
quā egeſtatē putēt: quibus intolerabilis uideatur nu
da illa uita & omnibus quibuſcunq; antea habunda

uerint deſtituta. Apud nabatheos qui opes imminuit publice mulctatur: qui auget honore afficitur. Quas tã græci quã barbari cũ tertiũ locũ bonorũ tenere de beant: primo tamen in loco collocant: ut auctor eſt Plato. Atqui utriuſq; huiuſce boni iacturã facit me

A retricarius: Namq; amationes meretriciæ grande fe runt una cum damno dedecus: infamiam afferunt opes auferunt. Male conſulit & rei & famæ mulieta rius amator. Quibus homini detractis nihil plane erit illo deſpectius: nihil notatius. Itaque amator de ſpectiſſimus notatiſſimuſq; eſt habendus: qui ſcor to honeſtũ officium poſtponens: qui ĩ gurguſtio de liteſcens aſſiduis pulſatur ĩfamiis patrimonii deco ctor: & mendicitatis infamiſſimæ coagulum. Bonã de perdere famã rem patris oblimare malum eſt ubicũ que ut inquit ſatyrographꝰ. Amator ut plautinus ſer uus feſtiuiter enarrat. bona ſua ꝑ ſtercore habet: fo ras iubet ferri: domi quicquid habet perdit: q̃n quidẽ ipſe perditus eſt. Meretrices ut dicuntur ita profecto ſunt procaces. nullus eſt finis poſcendi: nullus dan di: ut amatoris libido rediuiua reſurgit eſtq; inexple bilis: ſic meretricis eſt inexaturabilis procacitas. Et cum hodie aliquid dederis: hodie quoq; aliud dan dum eſt. Et cum ſcorti precium unus ſit panis ſi So lomoni credimus Argentariam ſalutem ab Amaſio quotidianam depoſcit: Exenteratq; quotidianis icti bus marſupium. Meretrix tantiſper blanditur dum illud qđ rapiat uidet: Amator quã diu habet qđ det

tā diu illi Arrident edes meretriciæ & patent fores Vbi deſpoliatus inopia argētaria laborat:foras extruditur. Nō ne comedia humanæ uitæ ſpeculū eſt? atqui apud comicos poetas tota ē meretricarii amoris inſectatio. Adoleſcentes in ſcortis male audiunt patres filios:a turpi amore meretricis auocare:abducere. Auellere omnibus uiribus neruiſque contendunt. Vt id nobis documento ſit uitandas eſſe meretricum illecebras. fugitandas ſuauiationes poſcinūmias. Quaꝝ uafricias:laqueos:illicia:blandiciaſque uiſcatas enumerare quis poſſit? In mercatore Plautinus pater Charinū filiū uiſco muliebri implicatiſſimum caſtigatione clamoſa & obiurgatorio ſōno ad bonam frugem reuocare contendit. Tanquā nihil pæcꝫ diſpēdioſum rei ſit & moribus ac amor. In truculento ſeruus meretricem ego inquit item eē reor mare ut eſt:quod des deuorat:nunquā abūdat. In aſinaria ait adoloſeēs deſpoliatus & excluſus Mare non eſt mare. Vos eſtis mare acerrimum. In ceſtellaria:meretrix fortunati eſt oppidi ſimillima. non poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis uiris. In ſticho qui poteſt mulieres uitare uitet. Apud declamatores inducuntur patres qui elogio teſtantur exhæredatos a ſe filios ꝑpterea qđ meretrices amauerint. In decalogo legis dominica ꝑcepta decē dei digito conſcripta cōtinentur. Quibus recte uiuendi formula præſcribitur homines ad ſanctitudinem inſtituūtur:inter q̄ illud ē memoratiſſimū. nō mœcchaberis

Quo uerbo non ſolum interdicitur nobis adulterſū
cum alienis uxoribus: ſed & ois fornicatio: quippe
in canonicis ſcripturis: ut docet diuus Auguſtinus:
& in Decretis. xxxii. quæſtiōe quarta proditū eſt: no
mine mæchiæ oīs fornicatio omniſque illicitus cōcu
bitus ſignificatur: Si quæ a pōtificibus decreta ſunt
ſeruari debent: quāto magis quæ a Deo tu qui ſcerta
tor & meretricii amplexus aſſector es nō ne uides te
facere contra diuinum interdictum? Sed qui præce
pit non mœchādum. Idem in eodē decalogo haud
quaque præcepit non bibendum. Ad hæc amor for
mæ rationis obliuio eſt inſaniæ proximus. Turbat
conſilia. Altos & generoſos ſpiritus frangit. A ma-
gnis cogitationibus ad humillimas retrahit: queru-
los: iracondos: temerarios: dure imperioſos: Seruili
ter blandos: omnibus inutiles ipſi nouiſſime amori
facit. Nam cum fruendi cupiditate inſatiabili fla-
grat plura tempora ſuſpitionibus: lachrimis: con-
queſtionibus perdit: Odium ſui facit: & ipſe nouiſſi
me odium eſt. Hæc luculenta diui hieronymi per
oratio quem non meretricariorum atq amatorum
rubore ſuffundat? Quis amaſius talia audiens non
repente ſe damnet: ueluti fœda uitioſitate maculo
ſum? Quis uenerius miles: non hæc inſemetipſo re-
cognoſcens ingemiſcat. nāque amorē amatoreque
quæ cūcta hæc uitia ſectari ſolent: Cura: ægritudo
inſomnia: erumna. Ineptia: ſtultitia: & temeritas in
cogitantia: cupiditas petulantia: auditas: Deſidia

inopia:contumelia & diſpendiū. Amor carnificinā cōmentus eſt. Amor amara dat:mores hominum moros & moroſos facit. Amatoris animus clauo cu pidinis fixus apud ædes meretricias retinetur. Viuit que in alieō corpore:adeo ut plautinū illud dicere me ritiſſimo poſſit. Vbi ſum ibi non ſum: Vbi non ſum ibi eſt animus. Quid nō ne in uulgari maledicto con uitioq; quotidiano eſt nomen ſcortatoris? non ne in confeſſo eſt: Amorem furorem eſſe: & meretrices fa moſos? ſectari autem rem furibundā nō ne furerē eſt? Sectari rem infamē non ne infamiæ proximum atque confine? Ad hæc:amator ſæpe crudeli feritate graſſa tur ac furit ob riualitatis ſuſpitionem. meretricum enim non eſt unū inſeruire amantem: ſed fouere con plures. Et ex multiplicibus racemis ſibi facere uinde miam. Hinc bella iniuriæ:ſuſpitiones in militia ama toria. hinc marius hellade percuſſa ſe præcipitat. hinc amator non ſolum miſer & erumnoſus: uerum etiam turpiſſimus criminoſiſſimuſque cenſetur. Quan to me magis iudices excutio: tanto plura ſuccurrunt ad taxandam meretricarii fratris fœditatem. Et in pri mis illud apoſtoli Pauli. qui euidenter oſtendit ui cium fornicationis inter reliqua eſſe ſpurciſſimum: qui corinthios inſtituens ita proclamat: Fugite forni cationem. omne enim peccatum quodcunq; fecerit homo: extra corpus eſt. qui autem fornicatur: in cor pus ſuum peccat. Adde quod qui cupit bibere non erubeſcit id palam profiteri. Et manum in ꝓpatulo

Porrigere ad poculũ. qui uero deſiderio rei ueneriæ detinetur: furtim id agit & clanculũ. Cum cupiditatis erubeſcẽdæ depudeſcat. non credis id mihi? Audi nobiliſſimum philoſophorum Ariſtotelem in problematis ita diſquirentem. Cur homines rem agere ueneriã cupientes confiteri ſe id cupere maxime pudet: bibendi autem aut edendi deſiderio cum teneãtur: confiteri non pudet? Poſſem infinita prope congerere: ſed adhibendus eſt modus: quẽ in rebus omnibus utiliſſimum perhibent. Igitur o frater: Cum in ſcortis male audias: ſcito hoc eſſe omni probro probroſius: oĩ turpitudĩe turpi9. In tantũ ut nullus ignoret ſcortari & ĩ meretricario cœnobio ſe & ſua nequiter ꝓfligare: id dici & eẽ ꝓſtremiſſimũ uitioꝝ: qđ nec ipſe opinor frater ĩficiaris. Cũ ĩproboꝝ mos ſit non ĩprobitatẽ occulere: ſed ex ipſa uitioſitate gloriari: Verum hæc de ſcortatore ac meretricario dixiſſe ſatis ſuperq; ſit. Tranſeamus agedum ad aleatorẽ. quẽ non minus fœda uitii labe maculoſum eſſe confirmo adeo ut multa quæ in illum dicta ſunt: in hunc peræque retorqueri poſſint. Et alia pleraq; quæ dũ a nobis ꝑpenduntur: quæſo diligenter attendite.

Alea res damnoſa eſt ac turpis: furtorũ ac rapinæ conciliatrix: malarum cogitationum parens: hominis interioris carnificina: uirtutum atq; omnis honeſtæ meditationis expultrix. Irarum maledictorumq; in deos homineſque ſuſcitabulum. Cui qui mancipati ſunt. ſemper angore torquentur: ſemper triſtitia

do illorum uultus innubilat: ſemper deſperanter ſem per furenter omnia agentes conſpiciuntur. Nimirũ id uitium eſt quod ſcriptores omnes proſcindunt in famant criminantur. Quod a legum conditoribus male mulctatur. Ariſtoteles inclytiſſimus philoſophorum quarto æthicorum uolumine aleatores in famat. Illiberales eſſe & ſordido lucro uerſari ſcribẽs Apud iuriſcõſultos titulus eſt de Aleatoribus. Quo animaduerſio conſtituitur in eos quoq; qui ludere cõpellunt. Senatus conſultũ uetus pecuniam ludere interdicit. Quin etiam. M. Tullius auctor eſt: lenticulã. M. Antonii colluſorem lege de alea eſſe condẽ natum. Qui hominem nequiſſimum ob id uocat Antonium: q in foro atq; in propatulo alea luderet. Oratius quoq; aleam legibus interdictam tanquam rem improbã oſtendit illo uerſiculo. Seu malis uetita legibus alea. Non ne inter catulliana maledicta ſunt Aleones quoq;? ſic enim priſci aleatores nominitabant. Non ne confeſſum aleatorum in ludo talario turpiſſimum eſſe dixit Arpinas orator? Non ne alea pernox? non ne animoſus aleator ſatyrico dẽte per ſtringitur? Quiſquis inuentor aleæ extitiſti (tecum enim mihi res eſt) non rem uoluptariam ut uulgo creditur. ſed peſtiferam ac detrimentoſam es commẽ tus: quæ multos ad mendicitatem redactos. furaces. graſſatores. ſacrilegos fieri coegit. Et quoniam non eſt nobis hæc Oratio habenda apud imperitos iudices; neq; in conuentu ruſticano liberius pau-

lo de ſtudiis humanitatis ac litteris interioribus di ſputabo. Nec non ex ſecretariis platonicis eruta in uulgabo. Plato philoſophorũ deus refert in phædro fuiſſe dæmonẽ neſcio quẽ ex uetuſtiſſimis diis ægy

A ptiorũ: cui dicata ſit ibis auis illa ægypti peculiaris: Non aũt ciconia ut uulgo creditur: quæ roſtri adun citate p aluũ ſeſe pluens clyſteris uſum demonſtraſſe mortalibus proditur: Dæmonẽ aũt hunc theuth: ſiue theutatẽ primũ inueniſſe Geometriam: Aſtrono miã: Arithmeticã: & litteras: eundẽ talorũ aleæq̃ rep torẽ extitiſſe: Dignũ ego ampliſſimo pconio Theu tatem iudico iudices quatenus litteras & diſciplinas ingenuas inuenit. Quod uero talarium ludũ aleáq̃ primus oſtenderit fœda ſuggillatione notandũ cen ſeo: adeo ut mala bonis cõparata ppondcrent: Nec minus uicioſitatis ſit in aleæ cõmento quã bonitatis in litterarũ inuẽtiõe. Herodotus græcus: Liuius quẽ M. Tulius patrem hiſtoriæ noncupat auctor ẽ Ly dos primos aleæ teſſerarumq̃ ludum: & cætera ge nera luſoria pterquã talaria excogitaſſe: Cæterũ ſiue theuh ut memorat Plato: ſiue lydi ut autumat He rodotus inuenere inſtrumẽta luſoria: Vtiq̃ medius fidius tradidere mortalibus inuentũ pernitioſiſſimũ: Cuius comites ſunt fraus: piuriũ: Impoſtura: mendi citas: Et ex mendicitate mala mens malus animus. Et conſequenter ad ſcelera facinoroſiſſima audẽda pcliuitas. piget cõmemorare quã multi hoc uitio te terrio ad icitas egeſtatẽq̃ redacti ſibi & ſuis fuerunt

dehoneſtamẽto: Quãmulti dum furtificas ob aleam manus habẽt: carnificis laqueo ſtrangulati mortem oppetiere ignominioſiſſimã. Ad hoc aleatores publi ca pulſantur infamia. Et quia diſſerimus apud aures eruditas: eruditioniſq; ſitiẽtes: non erit abſonũ ſi ab illa orandi lege rhetorica paulũ deuius excurram ex curſione plauſibili: Idq; ex declamatoria inſtitutione & ritu. Inter cæteras nationes ſtudioſiſſimi teſſerariæ luſionis aleatoreſq; maximi Germãi fuiſſe ꝓduntur Aleam inter ſeria exercẽtes: tãtã lucrandi perdẽdi ue temeritate ut cũ omnia defecerunt extremo ac nouiſ ſimo iactu de libertate ac de corpore contendãt: uic tus uoluntariam ſeruitutem ſubit: Et quamuis iunior quãuis robuſtior foret: alligari ſe patiebatur ac uẽdi. Ea erat ut ĩquit Cor. tacitus ĩ re praua peruicatia. ipſi fidem uocant: inſitum hodieq; eſt germanis ſtudiũ aleæ animoſioris: In qua fidem colluſori ſeruant: Et pecuniam perditam perinde ac mutuaticam uicto ri cum fide repreſentant. Dirum prorſus illud eſt ſy dus natalitium: quo progenerantur aleatores: quo homines fiunt rei prauæ ac calamitoſæ mancipati. Quicunq; in nona parte libræ habuerit horoſcopũ is erit ſi Firmico materno credimus aleator popula ri natione perſpicuus. Vtinã poſſent e uita ĩ totũ ab dicari tolliq; teſſeræ & chartulæ luſoriæ ſicuti iã pri dẽ tali ſublati ſunt: Et luſio talaria abdicata. Video pleroſque omnes ex uobis contracta fronte muſſan tes qđ talos talariũque ludum dixerim. exoleuiſſe: no A

lite ob id ad murmurare: uera locutus ſum iudices: nullus eſt error in uerbo: ſed uulgus errore ꝓmiſcuo implicatur exiſtimans talos eſſe inſtrumenta luſorias quibus quotidie paſſim luditur. Cum teſſeræ illæ ſint nominandæ non tali. Et uti totã rem planius noritis
A ſcitote talos fuiſſe quaternos in ludo talario: ex talis quadrupedũ factos: qui in poſterioribus tãtũ pedib9 eē produnt Ariſtoteli: Plinio: cæteriſq; phyſicarũ diſciplinarũ cõſultiſſimis: græci talos aſtragalos uocãt. Vnde & Aſtragalizontes dicti talis ludentes. In luſiõe talaria quatuor tali efficiunt iactũ feliciſſimum: quẽ ueneriũ nuncupãt. Et a poetis uenus uocitatᷓ. In ludo uero teſſerario tres tãtum teſſeræ ſũt: quæ ex ſex lateribus æquali latitudine planiciarum quadratæ cõſiunt: græci cubos appellãt qđ & noſtri: ut. M. Varro Gellius: Macrobius: Victruuius tradiderunt. Inde cybeuticos dictus aleator. Teſſerarius ludus nũc ubique gentiũ: ubiq; locoꝝ in uſu quottidiano frequẽtiſſimus eſt: tres teſſeræ ſiue cubi: quos taxillos docti indoctiq; falſo nominitãt: in alueolum iaciuntᷓ: ſic enĩ tabula aleatoria nuncupatur. Cum talis q̃tuor ĩ ludo talario antiquitus uterentur. Hinc ſcite apud epigrãmatiſtã teſſeræ numero taloꝝ impares ſeſe eſſe profitẽtur. Vtinã ergo ut domum repedem9: utinã teſſerarius ludus: & oĩs alea damnoſa ac præceps abdicari poſſet & tolli. Vtinam aleatores: quoꝝ uita & ars ludus ẽ: exterminari atq; ĩterdici ne res quæ uoluptatis cauſa ut aiunt repta ẽ ĩ mæſtitudinẽ: luctum: egeſtatẽ

mortales impingeret. Dic quæſo aleator non erube
ſcis:uel ſi erubeſcere nõ noſti nõ ne palleſcis? nõne in
gemiſcis? quoties audis te aleatorẽ nomine ꝓbroſiſ
ſimo uocitari:quoties digito prætereũtiũ ob inſigne
uitiũ demonſtraris? Equidẽ malo uinolent9 dici quã
Aleator quã ſcortator: malo illo liquore mulceri qui
lætificat deos & homines:ſine quo lætícia eſſe in cõ
uĩis nõ poteſt. Vnde & læticiæ bacchus dator a cele
berrimis auctoribus dictus. qđ ſi uitiũ eſt ut iſti uo
lunt profecto eſt ignoſcibile:neq; ullis legibus inter
dictũ. Quinimo platonicæ leges: quibus nullæ ſan
ctiores:uinolentiam & pocula largiora permittunt:
perinde ac fomitem quẽdam ingenii uirtutiſq; incita
bulum. Aſclepiades nobiliſſimus medicorum uini uti
litatem æquari uix deoꝶ potẽtia poſſe pronunciauit.
Vinũ eloquẽtes facit:& ut ĩquit Oratius flaccus:Fœ
cundi calices quẽ non fecere diſertũ? Cui ſubſcribit
poeta alter lepidiſſimus ſcribens poſſũ nil ego ſobri
us:bibenti ſuccurrũt mihi quindecĩ poetæ:Et cũ alea
atq; fornicatio plenæ ſint ãxitudinis & curæ:Contra
uinũ triſtitiã diſcutit & nubila humãi aĩ ſerenat. Eſtq;
remedium curarum:quæ anxiferæ ſunt & edaces pre
ſentiſſimum:qđ lyricus poeta cõmodiſſimo epithe
to dixit obliuioſum. Vitã beatã nulla res alia magis
efficit:quã animi ſecuritas mẽtiſque trãquillitas:Hãc
nobis uinum parit:ſomno accõmodatum & ſecurita
tibus. Hoc certe fuit nepẽthes illud quod homerica
Helena thelemacho ꝓpinauit obliuionẽ triſticiæ ue

niãqꝫ afferẽs. Quod utiqꝫ oĩbus mortalibꝰ ſoret ꝓpi
nãdũ: Vñ & nepẽthes ab effectu nũcupatũ. Quod
eo triſticia & luctus oĩs aboleat. merito Bacchũ ob
A tã ſuaue inuẽtũ deũ ſingit antiquitas: Merito in cælo
eſt uindemiator collocatus. merito Bacchus ipſe li-
ber pater nominatus nõ tã ob licẽtiã linguæ neqꝫ ob
libertatẽ boetiis datã: quã q̇d liberat ſeruitio curarũ
animũ. Et ut morbis quibuſdã. Ita triſtitiæ medet. ꝓ
inde ſãctiſſimꝰ & uitioꝝ obiurgator ſeueriſſimꝰ Se
neca percipe nõ dubitat liberaliores potiões eẽ hau-
riẽdas & aliqñ uſqꝫ ad ebrietatẽ ueniẽdũ. Ad hæc nõ
ne maximi heroũ: regum: philoſophorũ ebrioſi atqꝫ
bibaces fuiſſe mẽorãtur? Quoꝝ exẽplis illuſtribus
B ebrietas ipã hõeſtat. Et uitiũ ebrietatis ſi mõ id uitiũ
eſt: fit imitabile. Herculẽ iter heroas famigeratũ quo
nihil illuſtrius: ebriũ & caſſabũdũ fuiſſe accepimus
ideoqꝫ ſciphum illius poculũ eſſe ut liberi patris can
tharum: ob hoc fictores Herculem cum poculo figu
rant. Alexãder magnus: quo nihil maius: uini auidiſſi
mus fuit ad temulantiãqꝫ ꝓcliuior. Cato quoqꝫ qui
exẽplar uirtutũ & norma ẽ ut q̇ ſapiens dictus: ita re
uera fuit: uino indulſit: ebrietatiſqꝫ hilaritate demul-
ctus interdũ eſt cuius olim ebrii uelatum caput cum
quidam quibus obuius fuerat retexiſſent: erubuerũt
Nimirum quia ebrietas quoque in Catone uiſa eſt
uenerabilis. Ergo igitur cum uiri tam clari tam ma-
gni: tã ſancti uino indulſerint cũ uinolẽti frequenter
extiterint: cur pudeat me & dici & eſſe temulentum?

Cur in me ſit criminoſum quod nõ ſolũ excuſatur ex
emplis ueꝝ etiã defenditur. Denique cur mihi dãno
ſum ſit iudices ſi id facio quod Hercules: quod Ale
xãder: quod Cato factitauerũt? Quorum auctoritas
tanta eſt ut ebrietatem honeſtam magis efficere poſ
ſint. quã ipſi ex ebrietate turpes fieri.

Habetis: perorationẽ meã in duos fratres alterũ
fornicariũ alterũ aleatorẽ. Quorũ alterutrum ueſtra
pronunciatiõe dãnari neceſſe eſt: ſi nouiſſimam defũ
cti teſtatoris uolũtatẽ tueri uultus q̃ animis ueſtris
nihil debet eſſe ſacratius. quãto enĩ uinolentia mi
nor ſit uitioſitas fornicatione uel alea: uel utroque
ſcitis. Et ſi ſcio uos ſcirẽ. Quo circa ꝑnuntiate iudices
queſo uel ĩ hunc uel illũ. ut ego ſentẽtia ueſtra abſolu
tus poſſim paternis bõis ꝑfrui comiter atque hilariter
ut ĩdulgẽs uino execuſabilis ſim exẽplo Herculis Ale
xãdri & Catõis quos uitæ duces hr̃e nõ ſolum uenia:
ſed etiam laude dignum eſt. Dixi.

Scortatoris & Aleatoris recriminatio aduerſus.
Ebrioſum.

ESopi fabulatoris elegãtiſſimi apologus iudi
ces narrat: homĩes duas mãticas haberẽ. Alterã
anteriorẽ alterã poſteriorẽ. in priore aliena uitia mit
ti. in ea quæ a tergo eſt: noſtra occultari: quo apolo
go ſciẽter & feſtiuiter ſignificat mortales obſeruare A
papulas alienas in ꝓpriis ulceribus incurioſos. i alie
nis peccatis noſcẽdis oculatos eẽ: in ſuis talpas. Ne
minẽ uidere quid mãticæ in tergo ſit. Hoc cum in ple

Digitized by Google

riſque aliis:tum hodierno die in fratre cognouim9:q
in negocio ſuo hebetior:In alieno acutior feſtucã in
oculis noſtris aſpiciẽs trabẽ nõ uidet ĩ ſuis:qui copio
ſe & elegãter ĩ meretricarios aleatoreſq; ꝑorãs ebrie
tatẽ:cui obnoxi9 ipſe ẽ: nõ ſolum dixit eẽ ignoſcibi
lẽ:ueꝝ ẽt ſi diis placet q̃ſi expetibilẽ:atque dignã lau
de ẽ conatus aſſerẽ. Nos uero iudices nihil uerucas
noſtras cõuelãtes ſimpliciter ĩgenueque fatemur ma
lum eẽ ſcortari. Et forum aleatorium calefacere. Sed
mai9 malum temulentiã eſſe contẽdimus:Idque eui
dentib9 argumẽtis planum faciem9. Vos q̃ſum9 ut
ſicut attente fratrẽ audiuiſtis:in fratres inuehentem:
Ita lubẽtib9 animis nos audiatis fratrem retaxantes:
ut ſi quam ille uoluptatẽ maledicendo cepit:eãdẽ ma
le audiẽdo penit9 amittat:qui cum dixerit qđ uolue
rit:nõ iniquum eſt ſi audiet qđ noluerit. Veſtrum erit
officium iudices cã utrinque ꝑorata collatiõe uicioꝝ
de quib9 agit̃:ſcã ſolerterque ꝑpẽſa:ferre ſñiam. Hõ
ut hic ordiamur ex aĩo & corꝑe cõpact9 nihil hẽt pẽ
ſius cariuſque quã ſemetipſum. Vñ fit ut animi ac cor
poris incolumitatem diligentiſſime cuſtodiat: Et ea
cum primis appetat: q̃ greci τα πρωτα φύσεως latini
prima naturæ ſiue primigenia appellant: in quibus
numerantur ualetudo:ſenſus integri:& omnium par
tium conſeruatio;quib9 nõ pauci ſummum hominis
bonum metiunt̃. Et cum uitæ ars prudentia ſit:quæ
inter bona animi potiſſimum elucet eã ꝑcipue inco
lumem ſeruare debem9 ut uiuendi ratione cõſtem9;

Hæc igitur animi & corporis ſcolumitas cum ſit reꝝ oĩum ꝑcioſiſſima. Cum bona animi & corpis ſint maxima bonoꝝ:qs nõ uidet id uicium longe mai9 eẽ habendum:quo maiora & plura hoĩs bona ꝑfligãtur? Atqui cuncta hæc ebrietate cõcutiunt:& uini crapula hebeteſcunt. Temulentia mentem obnubilat. Corporis ualitudinem ꝑfligat:nec nõ eſt rei ſamæq̃ diſpendium. Vetus uerbum eſt ſapientiam uino obumbrari. Quod uigorem animi impedit ad procinctum tendentibus. qua in re ſubit admirari priſcorum diligentiam:qui ſignificatiſſimo uocabulo uinum temetum appellauere. Ex eo quod teneat mentem ac tentet. Vnde & temulentia ebrietas nominata. Quid per deos fœdius:quid turpius eẽ poteſt:quã quod homo extra hominem extraq̃ humanum intellectum ꝑ uinolentiam collocetur? ſemet ipſum ignoret: nec plus ſapiat quã bim9 puer aut anniculus? Vini calentis aſpergine ſanitas mentis expugnatur:fitq̃ rerum omnium obliuio morſq̃ memoriæ. Non eſt temulẽti animus in ſua poteſtate merſus uino & ebrietate deuictus:quod neq̃ fornicario accidit neque aleatori. Et ut eleganter diffinit. Seneca grauiſſimus uinorum cenſor nihil aliud eſt ebrietas quã iſania uolũtaria:nõ ne hoc probrum omni probro maius eſt hominem ultronea inſania oblectari? Cuius peculiare bonum eſt ſapere & ſanitate mentis perfrui. Adiice ex uino uertigies capitis:tecta mobilia:gradum errabundum. Nam ut ait ſcitiſſime Plautus luctator do-

loſus eſt uinũ:pedes captat primulum : merito dixit
A Androcipes ſapientia clarus:ſicut uenenũ eſt homi-
ni cicuta:Ita & cicutæ uinum:intelligi uolens ueneni
uenenum eſſe uinũ. Q uã multi morbi atq; egritudi
nes ex uini intemperantia proueniant quis ignorat:
Cum hinc ulcera oculorum:neruorum reſolutio tre-
mulæ manus:Cũ hinc cauſones id eſt febres æſtuã
tes:Cum hinc pedes ulceroſi ac podagrici :aliaq; in
numera morborũ genera proueniãt:unde merito di
ci põt:ebrietatem pœna premit comes.ꝑterea quod
nõ minus turpe eſt uino fetent ora nimio. & graue o
lẽtia hanelitus inficitur. Vis uidere quã noxia ac pe-
ſtifera res corporibus ſit uinũ:ubi quiſpiam egrotat:
ſtatim ex preſcripto medicorũ:uini potu ĩterdicitur.
Tãquã id fomẽtum incẽtiuũq; morbi ſit. Ad hæc rei
ſuæ male conſuluit homo ebrioſus : dum uina pre-
cioſa cũ diſpendio patrimonii undiq; conquirit:dum
uinũ pluriſquã aurũ facit: Idq; iucũdius quã ſolẽitue-
tur. Videmus quotidie multos:nec enim in re notiſ-
ſima exẽplis opus eſt:ad inopiã egeſtatẽq; redactos
ebrietate ſumptoſa. Tanto labore & impendio con-
ſtat quod mentẽ mutet:ac furorem gignat. Et ira ſæ-
pe cauſa eſt:ut patrimonia & opes decoquantur . ut
uacantes potibus cõſumãtur:ſicut. Salomoni plane
credi conuenit. Q uãta autẽ labes infamiæ:quantum
dehoneſtamentum ſubſequatur id uitium homo ne-
mo non neſcit. Cũ opprobratio ebrietatis inter cæte
ra conuitia ſit maledicentiſſima : cũ quotidianũ hoc

naledictum tāquā maximū in altercationibus audia
ur: Achilles homericus nō ,pbrum ullum fœdius inue
iit: quo ,pſcīderet Agamēnonē illum regē regū: quā
ıt οἰνοβαρής hoc eſt uino p̄ſſus atq; uinolētus appel
areť: Oli diui Auguſtini mater: cū ab ancilla p amaru
ētā inſultationē merobibula uocareť tā fœdū: tā eru
›eſcēdum id maledictū eē cognouit: ut cōfeſtim dam
ıata ebrietatis fœditate ad ſobrietatē ſeſe cōtulerit. bi
›eritq; deīceps uinū aquatiſſimum dilutiſſimumq;:
Excutite iudices iudicia mortalium: Interrogate paſſ
im oēs: Audietis homīem ferme neminē eſſe: qui nō
cortator & aleator a cōuitiatoribus compellari ma
it quā temulentus: adeo cunctis inoleuit ītellect9 rei
œdiſſimæ ſpurciſſimiq; conuitii. Adde quot rixas:
quot cædes: quot facīora pœnitēda: fecerūt hoīes ui
ıo inflāmati: & bacchi hyrſo pcuſſi. Nam uinū ut li
›ris eſdræ teſtatum eſt ſeducit mentem: & uinolenti
umunt gladios: qui cum e uino emerſerint & ſurrexe
int: non meminerunt quæ geſſerunt: ille Alexander
nagnus cuius paulo ante o frater exemplo gloriaba
is: non ne clytum chariſſimum ſibi ac fideliſſimum
nter epulas transfodit? Non amicos in temulentia
plures interemit? cuius exemplum ſcriptores nō ideo
eferunt: ut non ad ebrietatē inuitēt prout tu opina
is: ſed ut ab ebrietatis deterreāt. Cogita quas clades
ediderit publica ebrietate: hæc gētes bellicoſas hoſti
ous tradidit: hæc cōtumaciſſimos & iugum recuſan
tes in alienum redegit arbitriū: hæc inuictos acie me

ro domuit:Sic Syracuſæ in manũ marcelli ditionẽq;
Romanoꝝ puenerunt. Sic maſſagetæ a perſis profli
gantur: & uino merſi capiũtur. Q̃d igitur iudices ui-
tiũ fœdi9 ꝓbroſius: deterius: eẽ pōtẽ quam ebrietas?
qua ſanitas mẽtis cõcutitur: ualitudo corporis ꝓfliga
tur: patrimõia atterũtur: fama pulſatẽ: quã rixæ: cedes:
ĩfanda facinora: nec nõ urbiũ excidia ſubſequuntur.

A Stoicoꝝ dogma: quo callide magis quã uere traditẽ:
ἴσα τὰ ἁμαρτήματα εἶναι idest peccata paria eſſe: quot
die refellit uita: ſenſus cõis impugnat: uicia nr̃a redar
guũt: quæ haud dubie ĩparia & aliud alio maius eẽ ne
mo nõ cernit. hoc ẽt cæcis liquet ebrietatis labẽ tãto
quã ſcortatus & aleæ eſſe fædiorẽ: quãto plura p̃cio-
ſioraq; ſunt illa: q̃ p temulentiam amittimus quã quæ
p aleã ſcortationemq; deperdimus. Verum audi fra-
ter quo rem deducamus. ſint cætera omnia inter nos
paria: uel ſi ita mauis: ſint in nobis duobus flagitio-
ſiora: ſit fornicatio: ſit alea: uitioſitas fœdior quã temu
lẽtia: ſit tua melior quam noſtra conditio: uicas tu ex
reliquis partibus. Vnum tamen nobis concedas ue
lis nolis neceſſe eſt mẽtem ebrioſi concuti: ingenium
obnubilari: ſenſus omnis fieri lapſabundos: & homi-
nem exire ex hominis poteſtate: quo conceſſo uicto
res ſumus: cum huic uel ſoli uitio par ſit nihil: & ni-
hil ſecundum: finge: excogita: comminiſcere quod
lubet nunquã tamen impetrabis quin nobis conſtet
mens & animus: quæ in te ebrietas concutit atq; de-
mentat. Dementia autem mentis & in ſanitate aĩ gli

cente homo hominis nomen amittit: & nihil fere diſ
ſert a brutis animantib9 ex quo fit omnium deterri-
mus fœdiſſimuſq;. Quod autem frater uinum p̃co
nio laudis extulit & ex ea ſententia Aſclepiadis uix
deorum potentia æquari poſſe pronunciauit uolſel-
lis pugnat non gladio cum neq; nos inuiti iudices
bibamus: neque uinum culpemus: ſed uinolentiam:
Scimus duos eſſe liquores corporibus humanis gra
tiſſimos intus uini foris olei: ſcimus nihil uiribus
corporis eſſe utilius uino ſi modus adſit: ſcimus uino
ſtomachum recreari: appetentiam ciborum inuitari:
triſtitiæ curam hebetari: algorem expelli ſomnum cõ
ciliari: ſed ſi modice: uel potius intra modum hauriat
uit ergo ſup uacanea illa in uini laude excurſio quod
nullus infamat: Verũ eni uero ebrietas qua de agit:
ebrius qui culpatur: qua excuſatione excuſabilis fieri
pt: q̃ deféſiõe defendit an auctoritate platõis te ipſũ
ntabere: quẽ ueluti temulẽtiæ ſuaſorẽ ac magiſtrum
citaſti: falſo: ſcito.n. bõe frater lege platonica ebrie
taté iſtã turpiſſimã: q̃ labefacere & i minuere hoium
mentes ſolet: cuius reatum hodie tu ſuſtines: minime
laudari: ſed liberaliorẽ paulo iucũdioremq; uini iuita-
tionẽ: q̃ſi eret ſub quibuſdã q̃ſi magr̃is cõuiuio℞ ſobri
s ñ iprobari: imo ut ſcias dcreta platõica nõ a te ſtat
ſed a nobis: itellige quãtope ab illo culpetur ebrietas
decernit diuin9 phs pueris me℞ aquæ potũ: uinoq; in
terdicto uetat ignẽ igne icitari. idẽ iubet ſponſum &
ſpõſam dare opã liberis & abſtemios eẽ ut cõceptus

ſiat ſolidus & quiet9:cũ ebrii tanquã mẽtecapti ad generationẽ ſint inutiles:qppe cũ ueriſimile ſit ex temulẽus fœt9 tã mẽbris quã morib9 tortuoſos ꝓgenerari. Quod Herculẽ bibacẽ:Alexãdrum temulẽtũ Catonẽ uino hilarari ſolitũ:teq; illorũ imitatorẽ eſſe gloriabundus memoraſti: dic quæſo o frater placent ne tibi tãti uiri pro acehetypo & exẽplari qđ ſeq̃ris? Age dũ imitare illos totos: & ſicut uicii aſſectator uideri uis:ſic imitator eſto uirtutũ.ꝑge ꝑ illorũ cuncta ueſtigia:effinge nobis ac redde monſtrorũ profligatione Herculẽ:rex magnitudine Alexãdrũ: morum ſanctitudine Catonẽ:Tunc in te tam ignoſcibilis erit ebrietas quã fuit in illis:Tũc neo tibi negociũ faceſſet:Tũc nobiſcum tibi nulla erit controuerſia de paterna hæreditate:Cedemus ultro bonis:eris tu extra omnẽ iudicii aleam ſequeſtratus.Nos duo inter nos diſceptabimus: uter ex nobis ſit exhæres pronunciandus. te in tuto:te in uado ſalutis collocato. Sed quæ eſt iſta peruerſitas improbitas:iniquitas:uelle magnis heroibus uicioſitate eſſe conſimilem: uirtutibus uero longe diſſimilẽ? uelle ſequi fugienda: fugere ſequenda? uelle mala imitari:bona non aſpicere? placet tibi in Catone ebrietas? placeat & grauitas:frugalitas: integritas:doctrina:mores:cæteræque uirtutes omnes:q̃rum dictus eſt norma:auctor exemplar. Scito tamẽ magnos illos uiros non uino ingenium mentemq;: ut tu:quotidianis ebrietatibus ingurgitaſſe. Nec enĩ in pectoribus magnis ullum eſſe poteſt honeſtorum

turpium conſortium. Sed ꝓ fomento laborum quos dies noctesq; exanclabant ſeſe interdū largiorib9 po culis inuitaſſe: Quorū labecula uirtutibus obumbra tur. Ad quos cū tu nulla ex pte laudabili aſpires : de fine illoꝝ exemplis tua ꝓbra fulcirē: Quorum uirtutes non aſſequeris: Deſine illos iactitare qui abſte hoc in iudicio nominati faciunt cām tuam fædiorem: turpio rem: deteriorem: quā ſi nuſquā nominaſſes. Demira mur o frater te in hac nominatione ſilēter pteriſſe Ti berium Cæſarem: cuius ut pote maximi Romanorū imperatoris exemplo cā tua roborari potuiſſet: q pp nimiam uini auiditatē: pro Tiberio Claudio Neroro ne: Biberius Caldius mero uocabatur : qui piſonem uerbis Romæ pfectum fecit: qd biduo continuo dua buſq; noctibus p potationē apud ſe ipſum continuaſ ſet. Atqui exempla uicioſorum quāuis illuſtria magis officiunt uinolentiæ reo quā patrocinantur. Quod ſi iudices in uiciis defendendis atq; excuſandis ualeat auctoritas principum: nos quoq; maximi imperato res excuſant. Namq; memoriæ ꝓditū eſt Cæſarem Auguſtum: qui uiuus habitus eſt diuus: quo nihil ma ius: melius ue terris: fuiſſe aleæ cupidiſſimū: & diebus feſtis: ꝓfeſtiſq; luſiſſe: Claudiū quoq; imperatorem d arte aleæ librum compoſuiſſe : cuius ſtudioſiſſimus adeo fuit ut ſolitus ſit ēt ī geſtatorio ludere : Meretri carios uero extitiſſe tam multos : ut Salomon quo nil ſapientius: greges concubinarum prope innume rabilium habuiſſe prodatur: ut Cæſarem dictatorem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

omnium mulierꝶ uirum dictitauerint . Sed nobis ui
tia noſtra diluere exemplis principalibus non eſt ĩ ani
mo:nec libet ea defenſione:que haud dubiæ poten-
tiſſima eſt:uti:ut dicamus nihil eſſe in rerum natura
tã neceſſarium:tãq; expetibilem quã uenereũ cõcubi-
tum: Quo ex terris ſublato cuncta animãtiũ genera
citiſſime deficiãt atq; ĩtermorianť neceſſe ẽ. excedat
age dum:ut Senecæ uerbis utar:rebus humanis ue-
nus: orbis iacebit ſqualido turpis ſitu. Tolle ex com-
merito mortalium meretricias amationes: cuncta ui-
debis miſceri ꝑturbariq; libidinibus inceſtis. nõ iuuat
ĩn iudicio corã uobis iudices allegare aleã illicẽ eſſe ui
tæ uoluptariæ atq; aĩorum oblectamẽtum qua ocioſi
mortales æſtiuorum dierum æſtus torrentiſſimos fal-
lunt: qua a cibo a mẽſa ſalubriter utunť. cum id horæ
ex ꝓcepto maximorꝶ medicorꝶ oĩs aĩ corporiſq; agi-
tatio ſit inutilis. Sed nobis nihil proſint hæc admini-
cula iudices ad cauſam noſtrã roborãdam : imo ſim
pliciter & ingenue ꝓfitemur nos eẽ criminoſos : nos
uitioſos : ſed criminoſiorẽ: ſed uitioſiorem eſſe fratrẽ
indubitanter aſſerimus:idq; uidemur argumentis ſa
tis probabilibus hactenus demõſtraſſe. Verum ut uo
bis iudices hoc magis liqueat:ut fæditas tanti uicii fi-
at manifeſtior:deniq; ut ſcrupulus nullus mentibus
ueſtris inhæreat:quin uinolentum:fornicatio & luſo-
re fædiorem uitioſioremq; iudicetis : libet hoc potiſſi
mum ĩ loco rhetoricari. Et quoniã aduerſari9 per exẽ
pla ſentẽtiaſq; nobilium ſcriptorꝶ expatiatus eſt: nos

[q]uoq; exéplis nos dictis philoſophorũ oratorũ eccle
[s]iaſticorum:edocéter explicabimus ebrietatem fuiſſe
[ſ]emper apud priſcos deteſtabilé:proſciſſamq; conui
[u]iis ab optimis quibuſq; peride ac inſigniter pernicio
[ſ]am. Erunt hæc non iucunda cognitu:nec inutilia re
[l]atu:nec eruditis auribus aſpernãda:uos modo ut at
[t]ente pterita audiuiſtis ita attéte ac libentibus aĩs reli
[q]ua auditote. Lacedæmõii illi frugaliſſimi: & lycurgi
[l]egibus bñ inſtituti cũ ab ebrietate perinde ac re fædi A
[ſſ]ima iuuẽtuté abducere uellẽt:hũc moré obſeruabant
[u]t in feſtiuitate ſeruos qui ilotæ uocãtur largo mero in
[in]gurgitatos in conuiuia iuuenũ deduci iuberent:ut illi
[ſ]pectãtes ebrioꝝ turpitudiné ebrietaté ueluti rem fæ
[d]am ac deformé phorreſcerant. Plato:Ariſtoteles:Eu
[ſ]ebius:& maxius medicoꝝ Galenus:dilaudãt legem
[C]hathaginẽſium:qua dum militant & caſtrẽſib9 reb9
[i]ncumbũt uinum nullus guſtare pmittit:ſed oẽs toto
[m]ilitiæ tẽpe aquã bibunt:tanquã uino ad ferẽdũ labo
[r]ẽ hoíes remolleſcãt. Cæſar auctoꝛ ẽ Sueuos germa
[n]iæ populos uinũ ad ſe oío iportari non finere:qd ea
[r]e ſubneruari corpa arbitrãtur. cheremõ ſtoic9 narrat
[p]riſcos ægypti ſacerdotes carnibus & uino ſem p ab
[ſ]tinuiſſe:ex eo tempe quo cepiſſent diuio cultui opa
[d]ri:ut ſenſus tenuitate forent uegetiores. Ioſeph9:Phi
lo:Euſebius:Hierõymus pdiderunt Eſſeos in iudæa
abſtemios fuiſſe & iuinios quottidianũq; ieiuniũ uer
tiſſe i naturã apud Romãos atq; oĩ i latio femiæ æta
té abſtemiã egiſſe:hoc ẽ uino abſtinuiſſe memorãt.

Quod ſtulla inuenta eſſet uinũ bibens: morte mulcta
batur. Vt auctor eſt Dionyſius ĩ libris antiquitatũ. ex
nr̃is quoq; celeberrimi ſcriptores ſcripſere uxorem
Egnatii qđ uinum bibiſſet ex dolio interfectã fuſte a
marito. eũq; cædis a Romulo abſolutum: Fabius pic
tor in ãnalibus ſuis tradidit matronã qđ loculos ĩ qui
bus erãt claues uinariæ cellæ reſignauiſſet: a ſuis ĩedia
mori coactã. Cn. Domitius iudex mulierẽ dote mul
ctauit: qđ uinũ bibiſſet uiro inſciente. ob hoc propin
qui ut ĩquit. M. Cato & repetit Tertullianus ĩ Apolo
getico oſculũ feminis dare ſoliti erant: ut ſpiritu indi-
carent̃: an uinũ olerent: & me dius fidius uſu uini im
modico ianua uirtutis claudit̃: uitiis aperitur. Apollo
niũs Tyaneus: quo nil ſanctius nil diuinius inter ho-
mines: fuit hydropota hoc ẽ aquæ potor uinũ tãquã
ingenii peſtem reformidãs. Diuꝰ Hieronymus præ-
cipit uirgini chriſtianæ: uinũ tãquã uenenũ eſſe fugiẽ
dũ: idem clericis uino prope ĩterdicit: qui ſcribẽs ad
Nepotianũ nunquã inquit uinũ redoleas: ne audias
illud philoſophi: hoc non eſt oſculũ porrigere: ſed ui-
num propinare. M. Tullius inter pleraq; alia probro
ſa: quæ piſoni obiectat: id quoq; maximo probro dat
ꝙ uinolentus ore fætido teterrimam popinã inhalaſ-
ſet. Quid multa? deus in leuitico ad Arrõ archiie rea
hoc eſt pontificem uinum inquit & omne qđ inebria
re poteſt nõ bibetis: tu & filii tui qñ ĩtrabitis taberna
culũ teſtimonii ne moriamini: quin etiam dei cõſecta
neus electionis uas: & ſcripturaꝝ ſanctarum armariũ

apoſtolus Paulus uinolentiam damnans epiſtola ad Timotheum præcipit epiſcopum ſobrium eſſe debere:minimeq; uinolentum.hinc in decretis canonicis eſt illud memoratiſſimum: Vinolentum ſacerdotem & apoſtolus damnat & uetus lex ꝓhibet. Sacerdotes qui miniſtrãt in templo dei prohibentur uinum bibere & ſiceram:ne crapula & ebrietate corda eorum prægrauentur.Sicera autem hebreo ſermone oĩs ꝑpo A
tio nuncupatur: qua quis inebriari poteſt: Quicquid inebriat ſtatum mentis euertit. Ante diluuium hoĩes erant ſicci ſobrii inuinii nullo uini uſu nulla cultura uinearum:poſt diluuium ut ſacris litteris proditum eſt primus Noe plantauit uineam:bibenſq; uinum illico inebriatus eſt.Itaq; nec uinum ſuo pepercit auctori. In pentateucho quoq; legimus ebrietatẽ inceſti cauſam fuiſſe: Cum patrem lotopeam filiæ inebriaſſent: moxq; ex ebreitate ad inceſtum concubitum infandumq; illexiſſent.Ex illo tempore mortales uini feruor:ex feruore ebrietas ex ebrietate inuerecundia:iceſtum:furor inuaſit:Tunc temulentia uariis motibus B
mentes hoĩum concutere cepit:Ita ut alii fierent rixoſi & furentes:alii iocoſi & loquaces alii ſomnolẽti alii lachrimabundi.Et.n.uinũ eandẽ uim hẽt quam bilis atra uariam ſcilicet & multiformem: ſup qua re nobile eſt ꝓblema nobiliſſimi philoſophorũ Ariſtotelis: Vnde uidetur Oratius flaccus illud mutuatus.O nata mecum conſule manlio: ſeu tu quærelas ſiue geris iocos:ſeu rixas:& inſanos amores :ſeu facilem pia te

A ſta ſomnũ: Dionyſi9 qui uulgo Bacchus quem ethnici ſcriptores uini repertorem perhibent: cornutus figuratur: non tam ꝙ boues cornigeros iugo copulauerit: ut Diodorus credidit quam quod ex uini feruore temulenti ad temeritatem procliuiter erigantur fiantq; impetuoſi: & quaſi cornupetæ. Tunc pauper ſumit cornua. Tunc humilitatis oblitus erigitur in tumorem. Quod uero bacchum inter deos relatum & uindemiatorem inter ſidera collocatum iactãticulus frater glorioſa ꝑdicatiõe narrauit: nihil ſane id ad cauſam ipſius fulciendam proficit. Aut ſi cõmenta poetica pro argumentis ualent: ualeat & illud: Quod Venus noſtra clariſſimum ſibi in cælo ſidus uendicauit: quod Venus inter cælicolas dominatur: cuius natura cuncta generantur in terris: Quã almã quã diuum hominumq; uoluptatẽ celeberrimi conditores appel

B lant. Ad hæc Anacharſis ille: qui apud ſocordiſſimos ſcythas ſapiens natus eſt: prodidit uitem uuas tris ferre primã uoluptatis: ſecundam ebrietatis: tertiam contumeliarum. Eſopus fabulator conſimile quiddam dixiſſe traditur. Celebre eſt illud ſapiẽtis uiri: ſiue is eſopus: ſiue anacharſis: ſiue alius quiſpiã fuerit: dictum ſuper mẽſam: prima inquit cratera ad ſitim pertinet: ſecũda ad hilaritatem: tertia ad uoluptatem quarta ad inſaniam: ſi quartum poculum potores reddit ĩſanos: quid quater quaterna: quid quater dena pocula efficient? non ne ſupra omnem furorem: ſupra omnem inſaniam reddent inſaniſſimos? Atqui conſtat uino

lentos homines quanto plus biberint tanto plus ſitiũt Et ex bibendi conſuetudine augeri auiditatem. Vt merito hoc genus homines ad perdenda uina geniti eſſe uideantur. Nouellius mediolanenſis tribus congiis e potis uno impetu tricongius cognominari nõ erubuit: gloriam ſcilicet ex uitio fœdiſſimo captans: & cum omne uitium tanto criminoſius ſit quanto maior eſt ille qui peccat: qua nota: quo probro uellicandus: proſcindenduſque eſt Bonoſus Romanus imperator? Quem miramur a fratre præteritum eſſe in mentione uinolentorum. Qui bibit quantum hominum nemo: De quo Aurelianus dicere ſolebat non ut uiuat natus eſt ſed ut bibat: qui quantum bibendo turpiter ingeſſerat: tantum meiendo turpius egerebat: qui ſuperatus a Probo cum uitam laqueo finiens ſe penſilem feciſſet iocus innotuit. Amphorã pẽdere non hominem. Proclamat Solomõ luxurioſa res uinum: & tumultuoſa ebrietas: quicũq; his delectať nõ erit ſapiẽs. Idẽ interdicit ne ſimus in cõuiuio potatorũ. Subriſimus paulo ante iudices audientes fratrem incontinentes atque intemperantes appellãtem eos: qui aphrodiſia colũt indulgentq; rebus ueneriis: citãtẽq; Ariſtotelis teſtimoniũ ex ꝓblematis: tãquã Ariſtoteles ſolos ακολαστοὺς καὶ αρατευσ.i. intemperãtes & incontinẽtes homines uenerios mulierioſq; appellãdos eẽ cẽſeat. Agedum recita quæſo bone frater totũ Ariſtotelicum problema: uidebis te quoq; eodẽ loco habẽdum eadẽ ſugillatione: notan A

dum:eiſdem uocabulis nominãdum eſſe.Et.n.ut res
tota iudices colliqueſcat:ſcribit inclytiſſimus philoſo
phorum:quíque eſſe hoíum ſenſus ꝑ quos uoluptas
queratur: omnemq; ex his ímodicã uoluptatẽ turpẽ
A atq; íprobã exiſtimari.ſed.n.inquit quæ nimia ex gu
ſtu & tactu ẽ:ea uoluptas omnium reꝝ fœdiſſima eſt:
eoſq; maxime qui duabus iſtis belluinis uoluptatib9
ſe dediderunt incontinentes appellare ſolemus: tan
quã í pecudum ferorumq; animalium numero habea
tur quiſquis eſt his ferinis uoluptatib9deuinct9.Cũ
cæteræ ex tribus aliis ſenſibus prouenientes hominũ
eſſe tantum propriæ uideantur.Hæc ſunt Ariſtoteli
ca: hæc ex promptuario philoſophico deprompta:
Vbi non minus uoluptas guſtatus: qua haud dubie
potus quoq; continetur:q̃ uoluptas tactus concubi
tuſq; taxat̃.Quã autẽ ridiculũ ſit id alteri opprobare
qd in te ſtatim retorqueri poſſit nullus ignorat. Verũ
ante quam digrediamur ab huiuſce fœdiſſime uitio
ſitatis inſectatione: ſubiiciemus opera ebrietatis
utentes non noſtris uerbis ſed plinianis: quæ in
ore in pectore omnium habenda ſunt:dignaq; quæ
ubiq; non ibi tantum memorentur: ad caſtigandam
hanc inexplebilem bibendi auiditatem. Audite ergo
Plinium in temulentiæ uitia ſic perorantem. Tunc
auidi matronam oculi licentur. Tunc animi ſecreta
proferuntur. Alii teſtamenta ſua nuncupant. Alii
mortifera loquuntur: redituraſq; per iugulum uoces
non continent:quam multis ita ĩteremptis. Vulgoq;

ueritas iā attributa uino eſt: interea ut optime cadat
ſolem orientem non uident: ac minus diu uiuūt. Hic
pallor & genæ pendulæ: oculorum ulcera. Tremulæ
manus effundentes plana uaſa & quæ ſit pœna præ-
ſens: furiales ſomni & inquies nocturna. premiumq̃
ſummum ebrietatis libido portentoſa: ac iucundum
nefas. poſtera die ex ore halit9 fœtidi: ac fere re℞ om
nium obliuio: morſq̃ memoriæ: Rapere ſe ita uitam
prædicant cum priorē diem quotidie pdant: illi uero
& uenientem. Hæc pliniana in temulentos peroratio
hæc caſtigatio cenſoria tā ſeuera tam luculenta: tā ue
ra: quem non reuocet ab ebrietate ad ſobrietatem? a
meracis potionibus ad dilutiſſimas aquatiſſimaſq̃?
a uinaria cœna ad prandium caninum? Quis hæc au
diens. Quis hæc legens nō repente temulentiā fugi-
at ac execretur: perinde quaſi uitiorū omnium fœdiſſi
mam ſpurciſſimam: defamatiſſimam? Quis iudex ea
auctoritate: ea ſapientia præditus: qua uos eſtis: non
e ueſtigio pronunciet contra ebrioſum cōtraq̃ ebrie
tatem? Sed iam tempus eſt canere receptui: ne dū ui
cē talionis implodimus: dum fraternam taxationē re
taxamus: dum mutua flagitii exprobatione par pari
referre ſtudemus: īmodici atq̃ immoderati fuiſſe ui-
deamur. Adnotaſſe uos iudices iā dudum credimus
aliquanta nos: quæ obiectauerit frater irrefutata irre-
percuſſaq̃ quaſi diſſimulanter præteriſſe. Ita eſt iudi-
ces: nec īficias imus. Nā eius tantum eſt: qui ſe impec
cabilem & ut græci dicunt αναμαρτητον oſtendere

uelit: pbra & criminationes ois ſingilatī diluere atq; refellere. Nos uero noſtras noxas: nr̄a flagitia neque inficiamur ut iſontes: neq; excuſamus ut multi neq; iactamus ut frater. Fædū & turpe eſt ludere & fornicari. Erubeſcendum nomen eſt meretricarii & aleatoris. Crimē utriuſq; noſtrum īfame: detrimētoſum: re phēſibile ēe nō negamus: atq; etiā ultro profitemur: ſed uitioſitatē fraternā noſtræ uitioſitati: noſtriſq; flagitiis aſſerimus eſſe antepōnēdā. Diximus ex ebrietate nō ſolum famā & opes labefactari: quod ī nobis potiſſimū carpſit frater: ſed mētē animum ſenſus oēs cōcuti: mutari: perturbari euidentiſſime docuimus. Qua fæditate nil fædius: quo uitio nil uitioſius eē aut dici poteſt. Oſtendimus quantas clades exitia funera mortalibus ebrietas intulerit. Catalogo quoq; quaſi quodam p exēpla: per auctoritates: per dicta nobilium conditorum decurrimus indicātes quemadmodum temulenta omnibus ſæculis ſupra omnem uitioſitatē dānata conſciſſa infamata ē: Quod ſupereſt ueſtræ prudentiæ ē iudices: ueſtræq; grauitatis diligēter crimina noſtra pēſitare: & uelut in libelli collocata ppendere: & quem ex nobis tribus turpiorem fædioremq; iudicaueritis: in illum pronunciare.

Nihil. n. ueremur: quin ſecūdū nos pnuncietis: quin uobis: qui ſapiētiſſimi eſtis: idē uideat̄: qđ tot ſcriptoribus celeberrimis uiſum ē. Qđ rationes ſuadēt: exēpla corroborant: ſenſus cōis affirmat. Itaq; cāusā noſtrā iudices fidei ueſtræ prudentiæq; cōmittimus: &

ſi apte cognoſcitis:ſicut pfecto noſtis ebrietatem lõ- ge fædiore eē atq; uitioſiorem: exhæredate q̃ſumus frēm:& nos iudicio uro liberar̃:Sententiis abſoluite: et hæreditate pr̃na bñficio uro perfruamur. Diximus.

FINIS.

Ad Clariſſimum Ioannē Vartimbergēſem ſcholaſticū Boemū Philippi Beroaldi bononiēſis epiſtola.

Vlta me amabiliſſime mi Iohānes ut tibi libellum hunc nominati dedicē hortanť & inuitant Tua erga me mihi pſpectiſſima beniuolentia:Mirus ſtudioꝝ amor:Genuina probitas:hilaris comitas:Mores defecati:Quæ ſunt uera hominis honeſtamēta. Ad hæc nobilitas familiæ Vertibergenſis apud Boemos honoratiſſimæ:quæ Arcto cognationis nexu copulať cum illuſtriſſimis principibus Roſenſibus:quibus Affinem eſſe & neceſſarium maximus eſt honos:quos ego ſumma reuerentia diligo:quorū beniuolentia cūprimis glorior:hortamētū quoq; non minimū fuit meum illud ſolemne: quo nobilibus ſcholaſticis tranſmōtanis hoc genus libellos nuncupatim dicare cōſueui. Imprimis uero aurem uellit tua illa:qua ī me pliberaliter es uſus munificentia:quā effectū ē:ut cū pceptori diſcipul9 debere conſueuerit:Ego tibi diſcipulo doctor plurimū deber̃ me profitear. Vitiū autē ingratitudinis quā tetrū:quāq; ī

amabile ſit:homo nemo nõ nouit. Sapiẽtis uiri uerbũ eſt:ingratus ne ſis: Perſæ in ingratos ſeueriſſime Animaduertunt. Apud athenienſes aduerſus ingratos actio cõſtituta eſt. Igitur ne malum nomen ſim: Ne ingratum agam:quo in uicio nihil mali non ineſt. Tibi peculiariter dono:dicoque opuſculum hoc quãtulumcunque eſt:& pro argentaria liberalitate chartariam remunerationem rependo ac repono. Quæ tamen talis eſt:ut apud ingenuos uirtutiſq; cultores: qualis es tu:auro gratior eſſe & ſoleat: & debeat: Te rogo ut id quicquid eſt ex chartacea ſupellectile noſtra depromptum hilaro uultu:& obuiis ut aiunt manibus excipias:ut poſt ſanctiores iuris pontificii paginas:poſt ebibitam feriæ lucernæ fuliginem:ſummas in manum libellum hunc non minus uarietate rerum: quã breuitate expetibilem. Philoſophica eſt icude formatus:& ex illius philoſophiæ ſecretariis erutus: quã græci pareneticem:Noſtri præceptiuam appellãt. Titul9 ẽ heptalogos ex græca ſcilicet feſtiuitate: Quod ſi latinam inſcriptionem mauis: ſeptem ſapientes inſcribito. Sed quid nugis hiſce meis lenocinor: cum tu libellos id genus libentiſſime lectites: ſine, ſine lecturias:cum mei nominis meæq; quantulacunq; eſt: eruditionis amator:laudator:admirator ſemper extiteris. Ego uero amicitias proborum: inter quos ipſe ſplendeſcis:ſitienter expeto:diligenter colo:peremniter ſeruo. Vale.

PHILIPPI BEROALDI HEPTALOGOS SIVE SEPTEM SAPIENTES.

m Agnum miraculũ eſt homo Viri ornatiſſi-
mi:Maximũ miraculum eſt ſapiens homo:
qui ad beate uiuendum ſe ipſo contentus ẽ:
qui ſupra fortunam collocatus inſtar liquidi cæli im/
perturbatus defecatuſq; degit:Cuius ſerenitatẽ nul/
la tẽpeſtas obducit:Cui cũ deo uirtute conciliãte co/
gnatio eſt:qui ut celeberrimi conditores dixere: Eſt
mortalis quidam deus:Et cum raritas ipſa conciliet re
bus admirationem: Tam raro hominem ſapientem
uidere contingit ut ſepius mulam peperiſſe arbitretur
Arpinas orator: quam fuiſſe ſapientem Antiquitas
multos quidem multiiugis uirtutibus præcellentes
perdicat:Sed ex his ſeptem tantum ſapientum nomi
ne cenſentur: Adeo ex infinitis milibus mortalium
rari extitere digni tanto cognomine:Nec hi quidem
ipſi qui nominati ſunt ut inquit.M.Tulius ſapientes:
fuerunt:Sed ſimilitudinem quandam gerebat ſpe/
tiemq; ſapientum:Horum ſententiæ quædam catho
licæ circunferuntur:quæ non tã hominũ quã oraculo
rũ ſunt exiſtimandæ.Quid enim aliud eſt oraculum
quã uolũtas ſententiaq; diuina hõims ore enũciata?
Et quos tandem antiſtites ſanctiores inuenire ſibi di
uinitas potuit:quã Solonem:Thalem:Chilonẽ:Re/
liquoſque in ſapientum albo conſcriptos: per quos
humano generi p̄cepta ſaluberrima traderẽtur. Qui

uerborũ pci rerũ ſecũdi bracteata dicta nõ paꝝ mul-
ta ſententialiter ꝓtulere: Quæ breui pi̇cdo cõcluſa la
tiſſimã cõtinẽt explicationẽ:inſtar legũ:qꝛũ ſcriptum
anguſtũ eſt interꝑtatio diffuſã. Ex his ego hodierno
die ſingula ſinguloꝝ apopthegmata delegi:q̃ in hoc
frequẽtiſſimo auditorio cetuq; uiroꝝ celeberrimo ex
plicarem: Quæ iter cetera ſunt illuſtriora & magis fa
migerata:quib9 nihil ſanctius: doctius: cõducibilius
excogitari poſſe cõtenderim. Eccleſiaſtici cõcionato
res multa quidẽ ſalubriter ꝓ pulpitis: ꝓ tribunalibus:
in ꝓpatulo:in delubris religioſiſſimis ꝑcipere cõſue-
uerũt: Sed nihil ẽ in ſermonib9 illorum ꝓlixis clamo
ſiſq; ſeptẽ ſapientũ Ethnicorũ breuibus ſententiis ꝑſe
rẽdũ:ne dicã cõparandum. Quod idẽ uos ubi ꝑora-
uero ſenſuros eſſe nil ambigo: Cunctoſq; in ſniam
meã nõ tã pedibus quã aĩs ituros aſſeuerãter affirmo.
Itaq; dum ſeptena ſeptemuiratus decretã a nobis edi
ſerunť uos q̃ſo diligenter attẽdite. Hodierna hæc ora
tio ad duas metas dirigeť: utilitatẽ & uoluptatẽ. Vti
litas fructũ animis: uoluptas delectationem auribus
ſuppeditabit. Initium aũt hinc auſpicabimur non ex
ſcripto ꝓnũciantes:ſed ꝓut res ſuppetẽt:Ita uerba re
bus accõmodãtes: Male.n.ut decenter ĩquit Aſinius
pollio uerbis eueniat:ſi rem non ſubſecuntur.

Septenarius numerus quem græci modo hebdo-
mada:modo heptada appellant: uirtutibus poteſtati
buſq; ĩnumeris ꝑditus eſſe traditur:de quo nonnulla
carptim libaſſe ab re:quã molior non fuerit alienũ. Et

Illud imprimis:quod is numerus ſeptem in cælo facit A
ſtellas:quas græco uocabulo plāetas uocamus: quaſi
erraticas:Nigidius errones appellat:ſeptem in tauro
uergiliæ.Septem in polo arctico triones ſunt. Septē
circuli circum axis longitudinem.In zodiaco quoque
potentia ſeptenarii potentiſſima. Nanq; ſolſtitium a
bruma:æquinoctium ab æquinoctio fiunt ſeptimis ſi
gnis. Et cum in genituris quattuor ſint mundi cardi
nes ut docet Firmic9 maternus:medium cæli:imū ce
li:ortus horoſcopi & occaſus:Oēs hii ſeptēnario nu
mero & diametrali radiatōe ſeſe uiciſſim cōtuentur.
Quin ēt ſeptimus conſpectus qui fit a ſeptimo zodio
hoc eſt ſigno pleniſſim9 potētiſſimuſq; habet:qui ut
auctor ē Cenſorinus quoſdā iā maturos infantes edu
cit ī lucē:qui græce ἑπτάμηνοι latine ſeptimeſtres ap
pellantur:quia ſeptimo mēſe naſcunt:Ante quē neq;
maſculus ne fœmīa ſalubriter naſci pōt.Ad homines
quoq; gignēdos cōformādoſq; uis numeri ſeptenarii
ptinetur.M. Varro Gellius:Macrobius: Cæterique
clariſſimi cōditores ꝓdidere.Nā cū ī uterum mulieris
genitale ſemen datum eſt:primis ſeptem diebus con
globatur coagulaturq;: fitq; ad capiendam figuram
idoneum:Egreſſus quoq; ex utero materno nume
rus ſeptēnarius ſuſcipit ac comitatur.poſt partum an
uicturus ſit infans ſeptima hora decernit. A ſeptimo
die nomīa infantibus īponuntur:tanquā ſaluti puerili
tunc primum fiendum ſit: ut docet Ariſtoteles in ſe
ptimo de aīalibus:plurimis āte diē ſeptimum ꝑeunti

bus. Poſt ſeptimũ mẽſem fiũt détitiones icipiũtq; dẽtes mãdibulis emergeř poſt annos ſeptẽ primi dẽtes cadũt. Aliis ad cibũ ſolidũ ſubnaſcẽtib9 atq; ſucceda neis: Septĩo quoq; ãno plene abſoluitur ĩtegritas loquẽdi: uñ & ſeptẽ uocales apud græcos in uſũ ſunt licet quinq; ꝑ ſeptẽ latinitas tm̃ uſurpauerit. Annis uero bis ſeptẽnis pueri pubeſcũt. ſitq; initiũ generatõis: qđ & Albertus magnus memorat ĩ octauo de aĩalibus: Annis ter ſeptẽnis gẽitura fit pollẽs atq; robuſta: & ut ĩquit Plinius noſter. Creſcit hõ in lõgitudinẽ: q̃rta annoꝝ hebdomade: ĩ latũ quoq; fit creſcendi modus: quĩta oẽ uiriũ & roboris cõpletur argumẽtũ: In ſeptĩo ãnoꝝ ſeptẽario ut ſaltuatim đcurrã ſũmatim q; delibẽ: prudẽtia & lingua cõſumatur: ut refert Ariſtoteles in ſeptĩo politicoꝝ: & ut ãnotãt eruditi ſeptem ſepties multiplicati faciũt ætatẽ: q̃ ꝓprie ꝑfecta hẽtur & dr̃: Cũ uero decas heptadi iũgitur. ĩ decies ſeptem ãni cõputãtur: qui ſeptuagita ſunt: hæc a phyſicis creditur meta uiuendi. Et hoc uitæ humanæ perfectum ſpaciũ terminatur. Quod ſiquis exceſſerit ab oĩ officio uacu9: ut ĩquit ſcitiſſime Macrobi9: ſoli exercitio ſapientiæ uacat: Et oẽm uſum ſui in ſuadẽdo hẽt: aliorum munerum uacatiõe reuerẽdus. Præterea medici autumãt in hoĩbus uenas uel potius arterias numero moueri ſeptennario: Diſcrimina ẽt ꝑiculoꝝ in morbiſ maiore ui fieri putãt diebus ſeptimis: eoſq; maxĩe obſeruãt: quos κριτικους κρισιμους .i. iudiciales appellãt ꝓpterea ꝙ ut interꝑtatur Cornel. Celſus tunc de

ægris iudicatur. Hippocrates ſeptimũ quenq̃ diẽ ut efficaciſſimum apphendit: liber Galeni eſt de diebus creticis ſiue criticis: quo ſeptimum diẽ diebus oĩbus iudicialibus antecellere tradit potentia & nobilitate Verũ ut dies in morbis ſeptimi maxime criſimi id eſt iudicatorii ſunt: ſiue ut elegantius loquar decretorii: A
Ita per omnem uitam ſeptimus quiſq̃ annus priculoſus: Et uelut criſimos eſt. Quem ſcriptores climacteri cum quaſi ſcalarium ſiue ſcãſilem nominitant. Sed ex his genethliaci difficilimos piculoſiſſimoſq̃ Climacteras duos perdidere: annum ſcilicet unde quinquageſimum: quẽ cõplent anni ſepties ſepteni: & ãnum ſexageſimum tertium: quẽ hebdomades nouẽ cõficiunt: qui ab ægyptiis Androclas dictus eſt: ex eo qđ B
omnem uiri ſubſtantiã frangat atq̃ debilitet: Cuius mentionẽ facit & Firmicus maternus tertio matheſeos. Et olĩ diuus Auguſtus epiſtola quadã gaudium animi teſtatus eſt: q̃ tertium & ſexageſimum annum euaſiſſet cõmunem ſeniorũ oĩum. Præter hæc ſummus modus adoleſcendi humani corporis eſt ſeptẽ pedum. Et quibus inedia mori decretum eſt: ſeptimo demum die moriuntur. Adde q̃ ſeptem fuerũt ſpectacula in orbe terrarum mirãda: q̃ ſeptem curricula ludorum circẽſium ſolemnia: q̃ ſeptem duces ad oppugnãdas thebas profecti: Et ut hæc tã longo repetita principio ad rem noſtram accomodentur: Septem ſapientes græciæ famigerati extitere: quibus nomen iſtud dedit ſuperior ætas: ut Auſonii uerbis utar nec

ſecuta ſuſtulit:quorum nomina ſunt hæc:Solon Atti cus:Chilon lacedæmonius:Cleobolus Lindius Tha les mileſius:Bias priæneus:Pittacus mithileneus:Pe riander Corinthius. Hi non parum multa ſapienter & ſalubriter præcepere publicæ mortaliũ utilitati pro ſpicientes. Ex quorum theſauris totidem aureas ſen tentias:quot ipſi ſunt ſapientes hodierno die prome mus orſi a Solone nomothetã:hoc eſt legum condi tore clariſſimo ſapientiſſimoq;:Cui ut inquit Auſoni us:Fama ſeptem ſapientum palmam dedit.

A Eſt igitur Solonis iſta ſententia:ac ſalutare docu mẽtũ τελοσ ορᾶν μακρου βιου hoc eſt ſpectare uitæ ita beo cunctos terminum:Id Crœſo regi dictũ omnes homines ſibi rictũ putent:iubet Solon ſpectandum eſſe finem uitæ. & ex eo beatos aut miſeros mortales dicẽdos. Tanquam ante ſupremum diem beatus ne mo. dici merito poſſit Sententiæ Solonis ſubſcribit Ouidius illis uerſibus uulgariſſimis: Sed ſcilicet ulti ma ſemper Expectanda dies homini eſt:diciq; bea tus Ante obitum nemo ſupremaq; funera debet. Ita eſt profecto:ut inquit ueriſſime plinius. Alius de alio iudicat dies:ſuprem9 de omnib9: ideoq; nulli credẽ dum eſt:& ſi uerum facere iudicium uolum9 t ac repu diata omni fortunæ ambitione decernere:mortalium nemo dicẽdus eſt felix. Tu qui robore corporis & ua litudine pſperrima te beatũ ducis reſpice uitæ termi nũ:neſcis quid ueſper ſerus uehat. Namq; febricula: uulnuſculũ:uipæ denticulus ulcuſculum poſſunt uel

Digitized by Google

Milōis uires:uel Iunii ualentis lacertos :uel Ruſticel-
li romani Herculis robur ſubneruare:& unius diecu-
læ ſpatio oēm qua prius fidebas fortitudinem depo-
pulari. Qui tãtulo cãu extingui potes : Et ſicut Ana-
creon acino uuæ paſſæ ſtrãgulari:Sicut fabius ſena-
tor in lactis hauſtu uno pilo ſuffocari. Scito nihil fra-
gilius homīe eſſe:nihil imbecillius. Tu qui latifundia
ingentia poſſides:& diuitiaꝝ opulẽtiis ſuffarcinatus
incedis oſtentator inſolẽs:& iactãticulus ſpecta uitæ
exitũ:Scito bona fortunæ mobilia ẽẽ:fluxa:inſtabilia
quæ prout repente dãtur:ſic etiã repente adimuntur
Cogita multos te ipſo longe opulentiores aquã & pa
nẽ emẽdicaſſe:& ut Senecæ uerbis utar locuples es
nũquid Pompeio:cui defuit panis & aqua : qui fame
& ſiti periit. Tu qui fortunæ alumnum imo partum te
eſſe exiſtimas : qui principatu & opibus polles : Cui
ex animi ſententia cuncta proſperrime ſuccedunt:fi-
nem uitæ reſpicito:Cogita quod quiuis beatus uerſa
fortunæ rota ante ueſperam poteſt eſſe miſerrimus
Cogita multos in medio curſu florentium gloriatũ
fuiſſe peſſundatos : Ex ſummo culmine dignitatis
excuſſos:Ex beatis:ut uulgo credebantur:factos repẽ
te miſerrimos. præſto ſunt innumera felicitatis fluxæ
& fortunæ uariãtis exempla. Ex quibus duo:aut ſum
mum tria ad præſens rettuliſſe ſuffecerit.

Dionyſius Syracuſanus gentium quondam ter-
ror regno deuolutus Corinthi ludum litterarium ex-
ercuit:ſeq; eo artificio ſuſtentauit filius Perſe mace-

donũ regis artem ferrariã ob quærendum docuit uiꝫ
A ctum: Verum ne longum faciã Crœſi lydorum re-
gis opulentiſſimi hiſtoriã breuiter ſummatimqꝫ per-
currã: ad hoc negociũ prope peculiariter pertinentẽ.
Solon decẽnali illa peregrinatiõe cum Sardis ad Cre
ſum perueniſſet hoſpitaliter in regiã exceptus eſt: Et
cũ iuſſu Crœſi oẽs theſauri omniſqꝫ regia ſuppellex
eius oculis contemplanda præberentur: Et cum ipſe
rex omni ornatu pretioſiſſimo ſeſe excoluiſſet: ſubli-
miqꝫ in ſolio cultiſſim9 ſediſſet: ferunt interrogatum
Solonẽ ecquod formoſius unquã ſpectaculum uidiſ-
ſet: Reſpondiſſe Gallos gallinaceos: phaſianos: atqꝫ
pauones ſe uidiſſe. naturali enim eos flore & inenar-
rabili formoſitate ueſtiri. Preterea: quod facit ad cau-
ſam: Crœſus Solonem percontatus eſt quem homi-
num beatiſſimum: uel ut quidam tradunt quẽ homi-
nem ſe ipſo beatiorem uidiſſet: Tunc Solõ citra aſſen
tionem omnem Tellum municipem ſuum ſe uidiſſe
reſpondit docens Tellum optimum uiꝝ fuiſſe filioſqꝫ
ac nepotes probatiſſimos: habuiſſe: qui cum itegerri
me ſanctiſſimeqꝫ uixiſſet: & hoc eui qd̃ longiſſimum
mortales degunt feliciter traduxiſſet: pugnãs ſtrenue
pro patria hoſte in fugã uerſo mortem pulcherrimã
oppetierat. Iteꝝ Crœſo ſciſcitãte quemnã ſecundum
a Tello beatiſſimum uidiſſet: Cleobem inquit & Vi-
tonem: qui cum dies feſtus iunonis apud argiuos fo
ret: oporteretqꝫ matrem illoꝝ ad ſolemne ſacrificium
curru uehi: morarenturqꝫ iumenta: tunc ipſi iugum

iubentes: & uicariã boũ opum obeũtes: in fanum matrẽ aduexerũt: oĩbus tantã pietatẽ laude celebrãtib9 Tunc mater p̃cata deũ dicitur: ut illis premium daret ꝓprietate q̃d maximũ hõi dari poſſet a deo. poſt hãc p̃cationem epulati cũ parẽte adoleſcẽtes cum ſomno ſe dediſſent nõ ſunt ãplius excitati inuentiq; ſunt mane mortui: optĩo genere mortis defuncti. Tunc Crœſus ĩdignabũdus cõturbatuſq; adeo ne ĩquit o Solon tibi ꝑ nulla cõtẽnitur noſtra fœlicitas: ut ne priuatis quidẽ uiris nos æquipandos ducas? Et Solõ cuius ingeniũ minĩe erat adulatiõibus accõmodatũ o Crœſe ĩquit calamitoſus eſt hõ: neq; ãte obitũ beatus ẽ dicẽdus: Cũ uiuẽtis felicitas: ut certantis uictoria ĩſtabilis incertaq; ſit: Et oĩs rei oportet ĩſpicere exitum: quo ſit euaſura: quoniam multos deus: quibus fortuna ſubſcripſerat arriſeratq; pauliſper: radicitus euertit. Hæc cum Solon prope diuinitus diſſeruiſſet: dimittitur pro indocto deſpectiſſimoq;: qui bonis preſẽtibus p̃termiſſis iuberet ſpectandum uitæ terminum. Sed quã uera foret Solonis ſententia euentus oſtẽdit. Nãque haud ita multo poſt Crœſus cum Cyro perſarũ rege depugnans p̃lio ſuperatur: capiturq;: atq; ĩcẽdio deſtinatus pyræ flagranti ſuperponitur. Tunc cum mentem ſubijſſet Solonis recordatio dictitanti ex uiuentibus beatũ eſſe neminẽ: Ter ingenti ſonõ exclamauit o Solon: Solon: qui interrogatus quam ciendi ſolonis cauſam haberet ſeriem per omnẽ cuncta Cyro ediſſerit, miſeratur ille uimq; fortunæ uidens cum

ſe quoq; hoiem eẽ noſceret laudat Solonẽ: Creſum in amicis hẽt: quẽ ſecũ iubet reliquum qd eẽt uitæ degere. Ita uiſus eſt Solon eadẽ orõne alteꝝ ſeruaſſe ex regibus: cautiorẽ & prudentiorem alteꝝ reddidiſſe. hæc ex Herodoto. Plutarcho. Laertio. Luciano. Auſonio. M. Tullio cæteris. hinc exiit illud ſatyrici poetæ: Et creſum quẽ uox facunda Solonis: reſpicere extremæ iuſſit ſpatia ultima uitæ. Secũdũ hanc Solonis ſniam uidet dici poſſe beatus clariſſimus iuris conſultorum & legalis doctrinæ theſaurus ſocer meus Vincentius Paleotus: nunquã a me ſine honoris præfatione nominandus qui animi dotibus cultiſſimus diu inter legales profeſſores obtinuit in hoc gymnaſio primatum. Stare aũt in faſtigio: eẽ ſummi ſubſelii uiꝝ quã dulce quã iucũdũ ſit ſciunt illi qui eminẽt: quibus datũ eſt in doctrinaꝝ arce cõſiſtere. idem diuitias bono mõ ptas reliquit luculẽtas: q̃les inter felicitatis munera numerat Plato: & metellus expetiuit: Dom9 uero Iuriſconſulti cũ ſit totius oraculum ciuitatis: Ianua & ueſtibulũ ſoceri mei perinde ac alterius. Mutii ſceuolæ maxima quotidie frequentia conſultorum ac ſummoꝝ hoium ſplendore celebrabatur. prĩcipi aũt placuiſſe cum maxima laus ſit ſummuſq; honos: ſocer meus illuſtriſſimo principi noſtro Io. Bentiuolo adeo carus: adeo iucundus fuit: ut ſine illo cœnare iucunde non poſſet ut edulia omnia ſine illius cõdimentis inſulſa ingratiq; ſaporis eſſe uiderentur. erat. n. fabulator elegantiſſimus: ac fandi dulciſſimus: qui cun-

cta pricipalis mētis nubila dictoꝝ tempeſtiuitate diſcuteret: & facetoſa urbanitate exhilararet: qui merito uir oīum horaꝝ dici poterat: id qđ de Aſinio Pollione feriis locisq; accōmodato dictum eſt. Ad hæc cum omnis beatitas ſine ſobole māca ſit & mutila: ut auctor eſt Ariſtoteles in primo æthicorum: ex hac quoq; pte ſocer meus felix cēſeri poteſt: qui cum ex duabus uxoribus primariis femi is liberos ſex & triginta ſuſceperit: undecim ſuperſtites reliquit: & cum meta uiuendi homini eſſe dicatur annus ſeptuageſimus: cunq; felicitas ſit in felicitate mori ipſa hunc terminum tranſcendens annos impleuit tres & ſeptuaginta: ſenioq; beatiſſimo atq; honoratiſſimo degens nuprime deceſſit alui profluuio: quod gen9 mortis ſane leniſſimū eſt: quo & maximi romānorum imperatores obiere. Acceſſit & hic quoq; cumulus conſumādæ hominis felicitati: ut feretrum ſubierint filii octo pientiſſimi: ut paternum cadauer. in ædem diui Iacobi ad ſepulchrum uſque humeris hora ueſpertina ex ritu priſcorum deportauerint: miniſterio ueſpillonum ac ſandapilariorum laudabiliter fungētes: quod uni Metello macedonico contigiſſe inter rara felicitatis humanæ exempla memoratur: Libuit ex amoris affectu qui potentiſſimus eſt: quo ſocer genero parentis loco eſt: in hoc diuerticulum non minus fauorabiliter quam tempeſtiuiter excurrere: ut quē uiuētem reuerēter colui: pieq; dilexi: eundem defunctum pro uirili pte cōmēdem poſteritati: quāquam uiuit uigetq; fama

doctrinaꝝ:florẽt:atq; ĩ mãibus hñtur conſultiſſima ipſius rñſa. Sed cũ ad mẽtionẽ defunctoꝝ teſtemur: ut inquit Plinus memoriã eoꝝ a nobis nõ ſollicitari: Iam ad ꝓpoſitũ redeamus. Vltra mundanũ Deũ precãtes ut manibus ſoceri tribuat certum ĩ cælo locum ubi beati ſẽpiterno æuo pſruãtur:ut ita ĩter ĩmortales beatiſſime agat:ſicut inter mortales feliciſſime uixit. Ariſtoteles in prĩo Ethicoꝝ Solonis hãc de ſpectando uitæ fine ſnĩam reprobat repcutitq; ut abſurdã qui beatos uiuentes dici debere autumat nõ defunctos: cũ felicitas opatio q̃dã ſit. Solonis & illæ ſententiæ ſũt. Rege cum prius didiceris regi: Rõnem ut ducẽ ſeq̃re. Nolito malis cõgredi. Deos uenerare. pentes reuerere. leges araneaꝝ telis ſimillimas eẽ dicebat. Vt. n. illas infirmiora aĩalia tenere:ualentiora tranſmittere: Ita his humiles & pauperes cõſtrigi: diuites & ꝑpotẽtes nõ alligari. Quidã hoc Anacharſi atribuunt. idem eos: qui apud principem plurimum pollerent eſſent que maxime fauorabiles calculis ratiocinatorũ comparare ſolebat: Nãq; ut illi ĩterdum maximum numerũ interdũ minimum deſignant: ita & illos prout principibus libitũ fuerit: aliquãdo illuſtres & ĩnclytos haberi. Aliquando obſcuros & ignobiles: Quandoq; poſſe totũ: quãdoq; minimum. Cui conſimile Orõtis Artaxerxis generi apophtegma accepimus. Sed iam tempus eſt ut primo curriculo decurſo lacedæmonium curſorem ſpectemus: Quemadmodum celeritate quadã peculiari ad metam feſtinabundus properet.

Laconibus ſp̄ breuiloquiū cordi fuit: q̄d laconi-
ſmon uocant: unde chilon breuiloquus ſic inq̄t γνω A
θι σαυτον. Latine dr̄ noſce te ipſum: ſiue ut interp̄tat̄
diuus Hieronym9 ſcito te ipſum: hoc chilōis p̄ceptū
tā ſalutare eſt: tanq̄ ad cūctos generaliter ptinēs: ut ĩ
tēplo apollinis delphici lr̄is aureis conſecratū merito
fuerit: ut & ipſi deo aſcribat̄: qui conſulenti ad beatitā
tē quo itinere p̄ueniret: ſi te inquit cognoueris. Igno
rantia.n. ſui ut inquit Plato uolumine de legibus ter-
tio p̄niciosa eſt. Plautus in pſeudolo ait in foro uix de
cimus quiſq̄ eſt: qui ipſus ſeſe nouerit adeo pauci ſūt
qui nouerint ſemetipſos. Nos igitur in præſentia fece
rimus operæprecium ſi curioſe trutinabimur atque
diſpiciemus quemadmodum homo ſeipſum noſcat.
Cuius ſententiæ intellectus atq̄ interprætatio latiſſi-
me diffunditur. Et ad res p̄pe ſexcentas appoſita eſt.

Solomon in cantico canticoꝝ ad animam quaſi
ad mulierem ſub cōminatiōe loquens dicit. Niſi co-
gnoueris temetipſam o pulchra inter mulieres. Ad
monetur anima ex Solomonis p̄cepto: ut noſcat ſe
metipſam. ut impleat chilonis oraculū. γνωθι σαυτον
¶ noſce te ipſum. dicitur aūt aīa qui eſt hō uerus: & hōĩ
terior ab eccleſiaſticis ſcriptoribus nūcupatur. Agni
tionem ſui cape ſi intelligit quid ſit: & qualiter mouea
tur: id eſt quid in ſubſtantia: quid in affectibus hēat:
utrum ſit ſanguis ut Zeno credidit: An ſpiritus ut
Hippocrates: utrum ignis ut Hipparchus: an aer ut B
anaximenes: An enthelechia ut Ariſtoteles. An eſſē

Digitized by Google

ἑαυτὸ κινοῦν idest ſe ipſum mouēs ut Plato: Vtrū facta ſit: an oīno a nullo ſit facta: & ſi facta quō facta, utrum per traducem ſeminis corporalis ut origo eius pariter cum origine corporis traducatur: quod ſentit Tertulianus: & idem ſenſiſſe Lactantium autumat Ruffinus: An pfecta extrinſecus ueniens parato iam & formato intra uterū genitalē corpori induatur: Et utrum nuper creata ueniat ī corpus: An prius & olim facta ob aliquam cām ad corpus ſumēdum uenire exiſtimetur: quid credidit Origines Adamantius. Ignoratur enim quæ ſit natura Animi: ut inquit Lucretius: Et auctor eſt Lactantius: nōdum inter philoſophos conuenit quid ſit anima: nec unquam fortaſſe conueniet. Item homo cognoſcit ſemetipſum quando diſquirit an mortalis ſit: & una cum corpore intereat: ut Epicurei perſuaſiſſimū habuerunt: & Sadducei exiſtimabant: Bn immortalis: ut omnium nobilium philoſophorum ſcholæ cōclamant: num aliud poſt mortem corpus aſſumat: quod Pythagoras aſſerit: & pythagorici dogmatis aſſertores affirmant: apud quos palingeneſia id ē regeneratio & metempſicoſis hoc eſt tranſanimato celebrantur. Præterea cognoſcit ſe ipſum homo quando noſcit quæ agenda ſint: quæ cauenda: quid ſibi deſit: quid abundet: quid emendādum ut uituperabile: quid ſeruandū ſit ut laudabile. M. Tullius in prima Thuſculana præceptum īquit Apollinis quo monet ut ſe quiſq; noſcat: non præcipit ut membra noſtra: ſtaturā figuramq; noſcamus:

neq; nos corpora ſumus: ſed cū dicit noſce te hoc dicit noſce animum tuum: Nam corpus quaſi uas eſt animi aut aliquod receptaculum. ab animo tuo quicquid agitur: id agitur a te. Item in epiſtola ad quintum fratrem. illud γνῶθι σεαυτόν: noli putare ad arrogantiam minuendam ſolum eſſe dictum: uerum etiam ut bona noſtra norimus. Item in quinto de finibus bonorum: Iubet nos pytius Apollo noſcere nos metipſos. cognitio autem hæc eſt una: ut uim noſtri corporis animiq; norimus: ſequamurq; eam uitam: quæ rebus ipſis perfruatur. Plato in Charmide præceptum hoc interpretatur noſce te ipſum: id eſt temperate uiue tanquam ſe ipſum cognoſcere temperantia quædam ſit: Et ita homines templum ingredientes ſingulari hac ſententia deus alloquitur: nihil aliud præcipiens. quam uiuere temperanter. Præterea illud γνῶθι σαυτόν illum habet intellectum: ut norit quiſq; quid ſe potiſſimum deceat: quod ad omnem ſexum ad cōditiones omnis hominum referri poteſt. Tu qui princeps es: Cuius nutu cuncta geruntur: noſce te ipſum. Cōgita te eſſe ποιμένα λαῶν hoc eſt paſtorem populorum: cuius tutelæ ſalus ſubditorum cōmiſſa eſt. Noſcito Princeps te eſſe animam ciuitatis illam corpus tuum. Te omni indulgentia fouere oportere ciues tuos & reipublicæ magis quam priuatæ conſulere. Vt gubernatori curſus ſecundus: medico ſalus imperatori uictoria: ſic principi & reipublicæ moderatori beata ciuium uita propoſita eſt: ut opibus

adhortatio in principes et gubernatores

firma copiis locuples uirtute honeſta ſit. Olim legati ſcytharũ Alexãdro magno dixerũt: ſi deus es tribuere mortalibus beneficia debes: non ſua eripere: Sin aũt homo es id quod es ſemper eſſe te cogita. ſtultum eſt eorum meminiſſe ꝓpter quæ tui obliuiſcaris. Tu qui magiſtratus es noſce te ipſum. intellige te gerere perſonã ciuitatis debere: Et iura fidei tuæ eſſe commiſſa. Tu ſcolaſtice qui legũ: qui pontificii iures: qui philoſophiæ: qui medicinæ qui eloquentiæ es candidatus: ſcito te ipſum: noſce te intus & incute ut dicitur: ingenium tuũ ſolerter introſpice: & uide cui diſciplĩæ ſis idoneus. Nã ſcire præcipit oratius: Tu nihil inuita dices

A faciesq; Mineruã id eſt aduerſante & repugnante natura: ut iterpretatur. M. Tullius. Olim Iſocrates ephorũ diſcipulũ a forenſibus cauſis ſubduxit componendis hiſtoriis accõmodatiorem ratus. male enim reſpõdent coacta ingenia, reluctante natura irritus eſt labor. Ideoq; ut monet Seneca: inclinandum eſt eo: quo te uis ingenii refert: hinc probari accepimus Alabãdẽſem apolloniũ: qui cum mercede doceret: tamẽ nõ patiebatur eos quos iudicabat nõ poſſe oratores euadere operam apud ſe perdere. dimittebatq;: & ad quã queq; artem putabat eſſe aptũ: ad eam impellere atq; hortari ſolebat. Scriptor in omni genere doctrinarũ noſcat ſemetipſum & ingenii ſui uires ante ꝑpẽdat: & ut ſalubriter præcipit orati9: quid ferr recuſent quid ualeant humeri diu ſecum uerſet. qua in re dii boni quã multi peccant atq; cecutiunt: qui nec ſe ſatis

noſcunt nec ſua. Tu qui inhias honores: ambis præfe
cturas noſce te: & dic tecū nūquid ſis dignus illis fa
ſcibus: ad quos tam ſitienter anhelas. Recordare id
quod olim dixit Metellus Mario: quem ad conſulatū
feſtinantem & ob id miſſionem flagitantem monuit
ne ſuper fortunam animum gereret. Nō omnia om
nibus cupienda eſſe. debere illi res ſuas placere. Opi
fices: cerdones norint ſemetipſos. meminerint tene
re ſe intra pelliculam. Et ut inquit ille in propria pelle
quieſcere. Sutor ne ſupra crepidam iudicet: ut p̄cepit
Apelles. Quod medicorum eſt ꝓmittant medici: tra
ctent fabrilia fabri. Naturæ noſcat ſemina quiſqꝫ ſuæ.
unuſquiſqꝫ ſua nouerit ire uia: & ut uetus uerbum eſt:
Quam quiſqꝫ nouit artē in hac ſe exerceat. Sulmonē
ſis poeta ī libris de arte huiuſce oraculi ſic meminit:
Fama celebrata ꝑ orbē Littera cognoſci q̄ ſibi quēqꝫ
iubet. Vbi monet iuuenes ut in amatoria palæſtra no
rint ſemetipſos. Nā qui ſibi notus erit ſolus ſapienter
amabit. Satyrographꝰ e cælo deſcēdiſſe ꝓdidit. hoc
γνωθι σαυτον. Quod p̄cipit intimis p̄cordiis eē ſigen
dū & memori ſeruādum pectore: ſiue coniugiū q̄ras:
ſiue cām agas: ſiue ſenator eſſe uelis. Neqꝫ enim lori
cā poſcit Achillis Therſites. quin ēt ſi quid empturus
es noſce te: nec mulū cupias qui piſcis eſt p̄cioſiſſimꝰ:
cum ſit tibi gobio tantum in loculis. buccæ noſcenda
eſt menſura ſuæ ſeruādaqꝫ rebus tam magnis quam
minimis. uerſiculus græcus eſt uice prouerbii cele
bratꝰ. τόγγνωθι σαυτον πασιν εσι χρησιμον ꝙ ſigni

Digitized by Google

ſicat noſce ſe ipſum ubiq; eſſe frugiferũ. Et nullũ me-
hercule põt eſſe pceptũ conducibilius: & quod ĩ uni-
uerſum ad omnia melius accõmodari poſſit quã hoc.
Quod ſi unuſquiſq; ueſtrum: in omnibus actionibus
ſuis habuerit in memoria atq; in pectore: pleraq; age-
tis utilius inoffenſiuſq;. Chilonis & illæ ſententiæ ce-
lebrantur. In uia non feſtinandum. Interloquendum
non agitandam manum: quoniam id uecordiæ ſpe-
cimen eſt. Linguã in conuiuio continendã. Dãnũ po-
tius quã turpe lucrũ eligendũ: Iracundiã ſupandam.

Sed iã a Chilonis curriculo ad Cleobulum ſtadio-
dromon trãſeamus. is igitur ſniam illã bracteatam &
uere aureã condidit ἄριςον μέτρον. Quod latine inter-
pretatur optimus eſt modus. huc ptinet illud quoq;
græce dictũ. μηδὲν ἄγαν: ideſt nequid nimis: quod tã
celebre factũ eſt: ut comico quoq; Terentii uerſiculo
expſſum ſit: id arbitror apprime in uita eſſe utile: ne-
quid nimis. Plinius chilonis pceptũ cẽ autumat nihil
nimiũ cupere: Sed id ſiue ab hoc ſiue ab illo dictum
ſit paꝝ refert et nihil ad nos: dũmõ cõſtet dictum eſſe
& ſapiẽter & a ſapiẽte. Porro autẽ quid ſapiẽtiꝰ: quid
ſalubrius pcipi põt: quã modũ eſſe optimũ. eũq; in re-
bus oĩbus cuſtodiendum. Nã loquẽdi & tacendi: uigi-
landi & dormiendi optimus eſt modus. ſtudia labo-
res: cultꝰ: ſupellex: deniq; quicquid ĩ oĩ uita ẽ modum
iſtum mediocritatẽq; requirunt: tãquã rẽ reꝝ oium op-
timã ſaluberrimãq;. Plinius pniciosiſſimum eſſe ĩquit
in oĩ uita quod nimium. Plautꝰ in penulo modus oĩ

bus in rebus ſoror optimus eſt habitu: nimia oĩa ni-
mium exhibẽt negocium hõibus ex ſe. Pliniꝰ minor.
Optimus inquit modus ẽ. quis negat? Quintilianus
in quarto: modus ubiqȝ cuſtodiendus ẽ. Plato in Me
nexeno ꝑcipit pendum eſſe ueteri prouerbio quod ẽ
μηδεν αγαν: ideſt nihil nimis: ut ſiue pecunias hõ nã
ciſcat ac filios: ſiue amittat: neqȝ lætícia ĩmodica ex-
ultet: neqȝ dolor nimio cõflictet: Philoſophi tradunt
uirtutes eſſe mediocritas: quod græce dicunt. Τασ α-
ρετασ μεσοτητασ ειναι Ariſtoteles ĩ ethicis quid aliđ do
cet quã uirtutẽ eẽ mediocritatẽ ĩ meditullio exceſſus
ac defectus collocatã: ut quicquid a modo medioqȝ
recedit in inter uitia ſit annumerãdum. quod oratius
poeticis numeris eleganter complexus eſt: Virtus ẽ
medium uiciorum & utrinqȝ reductum. Item in ſermo
nibus. Eſt modus in rebus ſunt certi deniqȝ fines.
Quos ultra citraqȝ nequit conſiſtere rectum. Scho
la omnis eruditorum clamat cuncta ferme ad medio
critatem referenda: quã merito aureã appellant: quæ
oratiano præconio ſic extollitur. Aureã quiſquis me
diocritatem deligit tutus caret obſoleti ſordibus tecti
caret inuidẽda ſobrius aula marcꝰ Tullius mediocri
tatẽ ĩ ueſtitu ſicut ĩ pleriſqȝ rebꝰ optimã eẽ ꝑcipit hĩc
nimiꝝ Heſiodus dimidium plꝰ toto eẽ ĩtelligi uoluit
cũ ait πλεον ημισυ παντοσ qa uidelicet moderatũ ĩmo
derato melꝰ ẽ: & ita plato enodat heſiodicũ ſcriptũ
ꝗ libro tertio đ legibꝰ & ĩ qrto de repu. ſcribit rectiſ
ſime dictum eẽ ab heſiodo dimidium plꝰ eẽ quã totũ

quãdo uidelicet totum cõprehendere noxiũ eſt: dimidium uero téperate ſe habet: docetq̨ pricipatum moderate conſtituendum eſſe & ad mediocritatem redigendum. Cõſimiliter Ariſtoteles ĩ quarto politicorũ dimidium eſſe plus toto docet. ex eo q̄d gubernatio moderata durabilior eſt & melior quã immoderata. Extat ĩ appẽdicula cõmẽtarioꝝ noſtroꝝ ĩ trãquillũ interp̄tatio explicacior ſup hoc heſiodi paradoxotato. Quod moderatũ imoderato anteponẽdũ & optius ĩ prĩcipatu modus ſit euidẽter oſtendit exẽplum Theopõpi dignum memoratu: qui cũ eſſet Rex ſparthãorum

A rum ephoros primus inſtituit: Qui ita regiæ poteſtati apd̄ lacedæmonios oppoſiti ſũt: ſicut apd̄ Romanos Tribuni plebis conſulari iperio obices & refractarii opponebãt. ob id cũ uxor maritũ criminaret̃ dicens eũ relicturum filiis minorẽ poteſtatẽ: ferẽt Theopõp9 laudãbilẽ uocem emiſiſſe: Relinquã inquit minorem filiis poteſtatẽ o uxor ſed diuturniorẽ. hoc idẽ ſenſit

B Alexãder Romanorũ iperatoꝝ moderatiſſimus: qui cũ ei mater Mãmea & uxor memia nimiã ciuilitatem ac moderationẽ ĩ prĩcipatu agẽdo obiectarent & ſæpe dicerẽt: molliorẽ tibi poteſtatẽ & cõtẽptibiliorẽ impii feciſti: Scite reſpõdit: ſed ſecuriorẽ atq̨ diuturniorẽ. huic dies nũquã trãſiit: quo nõ aliq̄d mãſuetũ: ciuile: piũ fecerit: qui ueluti ſniam illã p̄bãs: qua dicitur. moderata durant. Tantæ fuit moderationis ut omnibus ſe blãdum affabileq̨ p̄beret. Ariſtoteles in problematis ad medicũ pertinẽtibus ſecũda inquit ua-

tũdo mediocritas quedã ẽ frigido & calido:hũido:& ſicco:ex quibus corpora mortaliũ cõpacta ſunt. Tem peratis & mediocritate quadã cõgruẽtibus: quorꝫ de fectus:uel exceſſus morbos gignit ut medici tradũt. Et ut auctor eſt Plato ĩ Timeo elementa ſiue princi pia ex quibus conſtamus:per exceſſum defectũq; ex proprio loco in alienum tranſlata inteſtinam quandã ſeditionem & ægritudines inferunt:Inde enim fit ut immodice aut caleſcant frigida: aut madeſcãt arida. Et cætera omnia ſimiliter permutentur. Et ita medio critate ac temperamento de corporibus ſubducto mutationes uariæ:morbi:corruptiones prope ĩfinitæ irroborant atq; inualeſcunt. Huius platonicæ ſenten tiæ teſtimonium citat Galenus in primo de elemen tis:cui ſubſcribit ſchola medicorũ. Et cor.celſus aſti pulatur:qui ſic refert in primo. ex quattuor principi is uel ſuperans aliquid uel deficiens aduerſam ualitu dinem creat. Columella quoque libro quarto agrico lationis opus eſt inquit inter has tam diuerſas ĩæqua litates mãgno temperamento: quod in corporibus noſtris quoque deſideratur :quorum bona ualitudo calidi & frigidi: humidi: & aridi: denſi & rari cer to & quaſi exanimato modo continetur. Galenus in libris complexionum. Complexionem æquabilẽ ac moderatam dicit eſſe optimã. Nõ me præterit cau ſas morborũ pluriſarias a medicis ꝓponi:quarũ alias uocãt abditas alias euidẽtes:& Hippocrates in libro de flatibus ſpiritũ morborꝫ oĩum patrẽ & auum nun

cupatur: ueꝝ ex cūctis id colligitur qđ initio ꝓpoſitū ē ſanitatē mediocritate ſubſiſtere: optimū eſſe in rebus humanis modū: immoderata reprenſibilia: qđ adeo ueꝝ eſt: ut ſapiens inſipientis æquus iniqui nomē ferat: ultra quā ſatis eſt uirtutem ſi petat ipſam: ut ex re/
A mediis uitia fiāt ſi nimia & imodrata ſit medicīa. Qua propter diligēter etiā atq; etiā caueant medici: qui uitæ nrǽ necilq; imperatores ſunt ne ī potionibus medicamentoꝝ ꝓpinādis excedant modū: ut catapotia ut alexipharmaca: ut antidota mixturis rerū medicarū ſalutari tempamento cōpoſitis ꝓpinentur: ut potius ītra modum medicina ſalutariter coherceatur quā ſupra modū lætaliter exuberet. Error enim ī medico poſtiferus eſt: nec patitur emendationem: & ut auctor eſt Galenus in primo ſimpliciū. Medici errantes præcipitauerunt ſecū gentes innumeras. Cibus quo alimur & ſubſtentamur noxius fit corpori & exitiabilis ſi ſit immodicus. Venæ: ut auctor eſt Cato porcius: ſufflatæ ex cibo non poſſunt perſpirare in toto corpore: unde aliquis morbus naſcitur. Et ut refert Io. Chryſoſtomus: quod in decretis quoq; cāonicis repetitum eſt. Abundantia cibi morbum facit: & moleſtias ingerit: & ægritudines generat. proinde ſalutariter præcipit Auicenna inter claſſicos medicos clariſſimus ita ſurgendum a menſa ut reliquiæ appetentiæ adhuc ſuper ſint. Vino quo uires: ſanguis: color hominum alunť: cui9 utilitatē Aſclepiades uix deoꝝ potentia æquari poſſe pronunciauit nihil ꝑcioſius:

ut ĩquit uerisſime Plinius ſi mod9 abſit. Idẽ alibi ue
lut ex oraculo cecinit multo utilisſimã eſſe tẽperantiã
in cibis: Item inter medicinas ab hoĩe pendentes eſſe
ait abſtinere a cibo nimio aut potu. Vĩo modico ner
ui iuuant: copioſior lædunt: ſic & oculi. quid multa?
Adeo antiqui modum eẽ optimum ĩ reb9 crediderũt:
ut in agricolatione: in qua quanto quis maiora poſ
ſidet latifundia tanto fortunatior cenſetur: modum
agri imprimis ſeruandum putauerint. quippe ita eſſe
cẽſebant ſatius eſſe minus ſerere & melius arare: ſup
quo lucius columella oĩs ruſticationis cõſultisſimus
ſic ſcribit: Nos ad cætera præcepta illud adiicimus
quod ſapiens unus de ſeptẽ in ꝑpetuum poſteritati ꝓ
nunciauit adhibendum modum menſuramq; rebus:
idq; ut non ſolum aliud acturis: ſed & agrum paratu
ris dictum ĩtelligat: Ne maiorẽ fundum quã ratio cal
culoꝝ patitur emere uelit. In eadem ſententia uirgili
um fuiſſe animaduerto ita ꝑcipientem: Laudato igẽ
tia rura exiguum colito. Plini quoq; noſter cui nihil
ĩtẽtatum nihil inexptum fuit iudicio ĩquit modum re
rum oĩum utilisſimum: Quin etiã iuriſcõſulti modum
ĩ ſuppliciis decernendis ꝓbãtes ſalubriter precepunt
pœnas interꝑtatione legum molliẽdas: moderãdaſq;
potius eẽ quã exaſpandas. igitur ne ĩmodici ĩmodera
tiq; iudicemur: cludam9 modum optium utilisſimum
q; eſſe reꝝ oĩum cõcinẽtes cum Sidonio Apollinari.
Lindie qđ cleobule canis modus optimus eſto. Item
Lindie tu Cleobule iubes mod9 oĩb9 ut ſit. Inter cleo

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

[P]auli ſententias celebriores & illæ ſunt. Ingratus ne[...]
[...]ſis. Amicos beneficiis fouendos: inimicos amicos fa[-]
[fa]ciendos. Ante quã domo quis exeat quid actur9 ſit ſe
[c]um cogitet: Rurſus cum redierit quid egerit reme[-]
[t]iatur. Vxorem comparem eligendam. Audiendi ma
gis quã loquendi ſtudioſum eſſe oportere.

A Subſequitur Quarto loco Thales mileſius: qui ſi Apuleio credimus ex ſeptem illis ſapientiæ memora[-]tis uiris fuit facile pcipuus: utpote qui Geometriæ primus repertor extiterit. Et naturæ rerum certiſſimus explorator. & aſtrorꝶ peritiſſim9 cõtemplator: qui aquã principiũ rerꝶ eſſe cẽſuit: Cui Tripos ex pſcripto ora[-]culi datus ẽ: cũ ſapienti dandũ eſſe cecioiſſet. Is itaqꝫ uadimonia perinde ac noxia præcipit fugienda: cuius hæc ſunt uerba, εγγυα παρα δ᾽ ατη latine dr̃. ſpõde noxa pſto ẽ: per mille poſſum ut auſonii uerbis utar currere exempla ut pbẽ pdes: uadeſqꝫ penitudinis: reos: ſed nolo nominatim quenquã dicer̃: ſibi quiſqꝫ ueſtrũ dicat & ſecũ putet: ſpondere quantis damno fuerit & malo. Plinius inquit comitem æris alieni atqꝫ litis eſſe ſponſionẽ. Eamqꝫ ſñiam aſſignat chiloni lacedæmonio: ſunt nõ parũ multi codices pliniani in quibus nõ ſponſionẽ legas ſed miſeriam utraqꝫ lectio ſuos aſſertores habet. Plato in charmide inſcripta eſſe p apollinis delphici templo teſtatur: Tria hæc pcepta: Noſce ſe quenqꝫ: nihil nimis: Et ſponſioni adiuncta incõmoda. Laertius Diogenes chilonis inquit hæc ſentẽtiola eſt: ſponſioni non deeſſet iacturam. Sed pleriqꝫ

omnes eam aſſignant aſcribūtq; Thaleti: Quod & nos ſeq̄mur: De quo Sidonius apollinaris Thales mi leto genitus uadimonia culpat: Et alibi: Mileto qđ Crete Thales uadimonia damnas: ex hoc ſaluberri mo præcepto admonemur cauere a ſpōſionibus: ne uerbo℞ obligationibus uinciamur: ne p̄des: uades: ſponſores: quod detrimentoſum eſt: efficiamur: mul tos redegit ad īcitas & egeſtatem formula illa ſtipu lationis: Mihi decem dabis? dabo. Mihi decem dare ſpōdeſne? ſpōdeo. hoc eſt illud dānoſum uerbum: de quo intellexit Ouidius illo uerſiculo: Vnius ut uerbi grandia damna ferat. hæc eſt plautina ſtipulatio ex pſeudolo: ubi ſenex ſtipulatur uerbis ita conceptis: Viginti minas dabin? Reſpondet leno dabuntur: & ita ex hoc uerbo obligatus uiginti minas ſoluere co gitur. Vnde mox quæritabundus dolenter infit. Auferetur id præmium a me quod promiſi p iocum: Cauete ergo hoc uerbum ſpondeo. cui comes eſt no xa. ſiue iactura. Cauete a ſtipulatione. quæ obligat p miſſores. quæ ut diffinit pomponius iuris conſultus titulo de uerborum obligationibus eſt uerborū con ceptio: quibus is quī interrogatur daturum facturum ue ſe id quod interrogatus eſt ſpondet. pragmatici homines in callido uerſutoq; iure ſolentes. quorum aucupia ſunt uerborum ſyllabarumq; tendiculæ om nibus præceptis hiſtoriis uerſibus cauere iubent & uetant credere: Alterum ſe facere ait. Marcus Tulli9 ut ſcilicet caueat. Alterum ut non credat ſe facere nō

poſſe: Vos utrūq; facite diligēter cauete: nec temere credite. Nā quiui cauet ne decipiatur: ut inquit plautinus ſenex: uix cauet cum etiam cauet: etiam cū cauiſſe ratus eſt: Sæpe is cautor captus eſt. Apud Liuium ait Philippus macedonum rex non oīum ſe fidei credere. Cauendi autem credendiq; itellectus multiplex eſt: & ad multa protenditur. uerbum illud uetus: non putaram: in omni negocio turpe eſt. Cuius comitem ſcitote eſſe pœnitētiā. Subit hac in parte admirari priſcorum diligētia: qui reos dici uoluerūt eos: qui quid ꝓmiſiſſent ſpopōdiſſentue. Caueamus ergo ne ꝑ ſpōſionē in numero reoꝶ habeamur. Ne unius uerbi fluctu in diſpēdii ſcopulū illidamur. Thaletis & illæ ſententiæ circūferunt. Antiquiſſimū oīum eſſe deū: pulcherrimū mundū: uelociſſimū mentē quæ per uniuerſa diſcurrat ſapientiſſimū tēpus: quo oīa inueniantur Idem triū maxime reꝶ cauſa gratias ſeſe agere naturæ dicebat quod homo & non bellua: ꝙ uir & non fœmina: ꝙ græcus natus eſſet & non barbarus.

A Sed iā peracto quarto curriculo. Quintum decurramus: cui9 quadrigarius ac ductor eſt Bias priēnēſis: is olim filio ad ægyptios ꝓficiſcēti ꝑcepit: ut ἐφοι διον πρεσ γηρασ: ideſt uiaticū ad ſenectutem ſibi compararet: uirtutem nimirum pro uiatico intelligas: quæ ſola eſt certa ac uera poſſeſſio. Idem cum patriam prienam cœpiſſet hoſtis cæteris multa de ſuis rebus dum fugiunt aſportantibus admonitus a quodā ut idē ipſe faceret: ego uero īquit facio: nā oīa mecū meū porto.

Huius itaq; biantis eſt illa ſententia: πλεῖστοι κακοὶ la-
tine dicitur plures ſunt mali. quã ſit hoc uero ueriꝰho
mo nemo gnarus ſciuſq; rerum humanarum eſt qui
ambigat Deteriorum magna natio eſt: ut inquit ueriſ
ſime Cicero: boni uero ſingulares. Omne tempus A
Clodios ut Senecæ uerbis utar: non omne Cato-
nes fert. ad deteriora faciles ſumus: & Catilinam ut
ait ſatyrographus quocunq; in populo uideas quocũ
que ſub axe: ſed nec brutus erit bruti nec auunculus
uſquam: Rari quippe boni numero uix ſunt totidem
quot thebarum portæ uel diuitiis oſtia nili.
Apud ſodomitas ut canonicæ ſcripturæ prodiderũt.
Decem boni iuuenti non ſunt. Quorum bonitate
improborum uicioſitas ſuſtentari poſſet: Mores bo
ni ut inquit Plautus in trinummo ſunt intermortui:
Mores uero mali quaſi herba irrigua ſuccreuerunt
uberrime. Cum uideris forum multitudine refertum
& ſepta concurſu omnis frequentiæ plena: ſcito illic
tantundem eſſe uiciorum quãtum hominum. omnia
uiciis ac ſceleribus plena ſunt: mali inter malos uiui-
mus. Nobiſcum bene agitur ſi inter peſſimos non ſi
mus. Quoties uirum bonum uidere contingit: illi
aſſurgito: illi caput aperito: illum ut deum colito. uia
uiciorum lata eſt: & decliuis: & ideo cunctis peruia.
uia uirtutis anguſta: cliuoſa ſenticoſa: & ideo pauciſ-
ſimis patens. Fimbria olim iudex electus in cauſa
pinthiæ: qui ſponſionẽ fecerat: quod uir bonus eẽt:
iudicatu illo ſupſedit dicens nõ liquet: Quoniam ut

uir bonus aliquis ſit: ea res innumerabilibus officiis
& laudibus continetur. & ut dicere ſolebat pittachus
A pdifficile ē bonū eſſe quidā malos interp̄tantur ipe͂ri
tos & barbaros: qui ius æquum ſacros mores negli-
gūt: Tāquā plures dixerit Bias eē impitos ac iniquoſ:
Quod euidentiſſime planum eſt. quotus eni quiſq;
aut peritus aut pitiæ eſt affectator: quotus quiſq; ſtu-
det igenuis diſciplinis: iperitia atq; barbaria hoc tem
pore graſſatur & uiget: exploſa eliminataq; eruditiōe
atq; humanitate: Idiotis ludibrio ſunt: ſi qui ſunt boni
Impiti i honore ſunt atq; exiſtimatione: periti probro
atq; cauillis obnoxii eſſe ceperunt: Magna eſt ut dice
bat Tuſculanus Cato uirtutis incuria. Si mali imperi
ti boni conſequenter periti dicentur: & quis nō uidet
inter mille uix milleſimum bonū hoc eſt pitum meri
to dici poſſe? Malos ab ātiquis pro uiliſſimis dictos
eē docet plinius ſic aſcribens: Quonam modo īquit
utiliſſime coluntur agri? Ex oraculo: ſcilicet malis ac
bonis. Itaq; cum abaui dicerent malos intelligere uo
luiſſe uiliſſimos. Quod ſi mali ex hoc pliniano inter
pretamento pro uilibus accipiuntur: quis non uidet
plures eſſe uiliores: deſpectiores ſordidiores?
Quiſquilias hominum & retrimenta? Exemplis res
nō eget: quæ luce clarior eſt. Nos quoquomodo ma
li dicantur: ſiue improbi: ſiue imperiti: ſiue uiles. Ela-
boremus: cōtendamus: enitamur: ne inter malos enu
meremur: ut ſententia Biantis uanidica & mendax
comprobetur in nobis. Immo enixe curemus ut ſi

mus potius ſimiles ſacerdotibus Aegypti: quos piro
mas uocant. Eſt autem piromis græca lingua καλοσ
κἀγαθοσ. ideſt honeſtus & bonus. Hic idē Bias dice
re ſolebat: malle ſe īter inimicos iudicare: quā īter ami
cos. quippe ex amicis alteꝝ prorſus futuꝝ inimicum.
Ex inimicis autē alterum amicum. Idem interrogat9.
quid nā faciens homo delectaretur. lucrans inquit.

Sexto Curiculo prodeat ad curſuram Pittac9 Mi
thyleneus: qui phrynonē Atheniēſium ducem mono
machia hoc eſt ſingulari certamine cōgreſſus intere
mit: cū īſtar retiarii rete emiſſo illum implicaſſet. hu
iuſce pictaci illa ē celebrata ſnīa. γνῶθι καιρον latine A
dicitur. noris temp9 uel noris oportunitatem ſiue tē
peſtiuitatem. Romana uox eſt ueni ī tempore. Inter
pretatio huiuſce ſapientiſſimi dicti ſaluberrima eſt:
ut ſcilicet norimus ī rebus agēdis obſeruemuſq; op
portunitatem: ut in tempore cuncta agrediamur. Te
rēti9 reꝝ oīum eſſe primum tēpus ait: Reputent cun
cti ut uerbis Auſonii utar quotus offenſam incidat:
ſpectata cui nō fuerit opportunitas. Medicus in dāda
ægroto medicina norit καιρον: ideſt tempeſtiuitatē
Nam ut inquit ille: Tēporibus medicina ualet. Con
tra nihil eſt in morbis magis periculoſum nec ma
gis pernicioſum quam immatura medicina: qđ & me
morat Seneca in libro ad Albinam matrem de con
ſolatione: præcipit Plinius noſter cauendum ne ex re
mediis uitia fiant. Quod euenit nimia aut intem
peſtiua medicina. Nolo commemorare quā multi ita

pereát dum intempeſtiua pharmaca propinantur. In cibo quoq; dando o medice γνωθι καιρον noſce quõ tempeſtiuum eſt. Nã ut ueriſſime ſcribit Corne. Celſus optimum medicamentum eſt opportune cib9 datus: qui quãdo dari debeat inter medicos non ſatis cõſtat. Notum eſt illud Ouidianum: ipſa leget tempus medici quoq; tempora ſeruant: καιρος ideſt tempeſtiuitas tantum pollet ut uinum quod alioqui noxium eſt languentibus in tempore datũ medeatur. Quod Ouidius quoq; planiſſime ſignificat illo uerſu: Data tempore proſunt: Et data non apto tempore uina nocent: huius rei obſeruationem probe callebat Aſclepiades: qui primus uino opitulari inuenit dando ſcilicet κατα καιρον ideſt ĩ tempore: q unũ de uino dãdo uolumẽ ɔdidit. Hippocrates ĩ aphoriſmis & Galen9 libro ſexto ſimpliciũ docens dolores oculorum uino meraco ſolui: quod ita interpretamur: ſi tempeſtiuiter detur. Tu qui aditus faciles ad principem quæris: cupiſq; uoti compos euadere γνωθι καιρον noris opportunitatem: & quæ molliſſima fandi tempora: Cuius pcepti gnarus poeta ſic cecinit: Sola uiri molles aditus & tẽpora noras. Plautus opportunitatẽ innuẽs efficaciſſimã eẽ ĩ rebus ait in pſeudolo: ipſa mihi opportunitas nõ potuit oportunius aduenire. Item in menechmis nõ potuiſti magis p tempus mihi aduenire quã aduenis. Ita ego ſoleo: commoditatis omnis articulos ſcio. hiſtorici prodiderũt Veſpanium id temporis fuiſſe facillimum indulgentiſſimumq;: quo in balneum

tricliniúq; tranſibat: eaq; momenta atq; occaſionum
domeſticos ad aliquid petendum magnopere captaſ
ſe. Conſimiliter uos qui uultis apud principem im pe
trabiles eſſe captate id tempus: quo remiſſior hilarior
indulgentior eſſe ſolet. Scitote plus pollere tempeſti
uitatem hâc ad ſucceſſus petitionum: quã adipem leo A
nis: quã ſanguinem baſiliſci: quã ſpondylon draconis
quã anguinum dryudarum ouum: cæteraq; id genus
promiſſa magicæ uanitatis. Contra non parum multi
intempeſtiue interpellantes merito repulſam patiun-
tur. Q uibus illud Naſonis dici poteſt. Non adiit ap-
tẽ nõ legit idonea credo tempora. Oratius probe cal-
lens quantũ καιροσ. ideſt opportunitas polleat ſic ſcri
bit. Niſi dextro tempore flacci uerba per attentam nõ
ibunt Cæſaris aurem. idem mittens Auguſto librum
monet portitorem ut tempeſtiuiter adeat uidelicet. Si
ualidus ſi lætus erit: ſi dẽiq; poſcet. Q ui fabricam ma
teriariam tractas: qui contignatiões domi ſtruis γνω-
θι καιρον quando tempeſtiua ſit ad cedendum materi-
es: quam cedi tempeſtiuum eſſe luna ſeneſcente Plini
us: Columella: Palladius: Vegetius: Cæteri tradide-
runt. Præterea tempeſtiue materies cedit a primo au
tumno ad fauonium: ut docet Victruuius. A ſolſtitio
ad brumam: ut præcipit Cato per uer arbores intem-
peſtiue ceduntur: cum id tempus ſint prægnantes: &
conſequenter imbecillæ: ſicut etiã corpora muliebria
cum conceperint iudicantur infirma. Tempeſtiuiter
materies ſit firma ac durabilis in ſtructuris: neq; pan-

dationibus obnoxia eſt. Cõuenit aũt inter eruditos utiliſſime cerni in coitu lunæ: quẽ diem alii interlunium: alii inter mẽſtruum: alii lunæ ſilẽtis appellant. Quod ſi cõpetant coitus in nouiſſimum diẽ brumæ illã æternam futurã materiã ſpondẽt. apud antiquos primo punico bello: Claſſis Duillii imperatoris ab arbore exciſa ſexageſimo die nauigauit: ſecundo quoq; punico bello claſſis Scipionis quadrageſimo die a ſecuri nauigauit. Tantum tempeſtiuitas in cedenda

A materie pollet. Quæret fortaſſe curioſus auditor cur materiam tam ſæpe noiauerim: nuſquã lignũ. ſi quis ẽ qui id quæret: ille ſciat conſulto me id feciſſe & ſciẽter: atq; ex latinitatis elegantia. Nãq; ut ex libris iuris conſultorũ didicimus & docet Vlpianus de legatis tertio: lignum dicitur quicquid cõburẽdi cauſã paratũ eſt: Materia uero: q̃ ad ædificandum fulciendumq; neceſſaria eſt: ideoq; lignis legatis arbores materiæ cã ſucciſas non deberi. Idem iuriſconſulti titulo de tigno iniuncto & titulo de uerboꝝ ſignificatõe docent appellatione tigni materiam oẽm cõtineri ex qua ædificium conſtet. De materia ſiue materie in hoc ſignificatu ſcatẽt uolũina eruditoꝝ: inde materiatio & materiatura uictruuio. Inde fabrica materiaria Plinio ꝑ tignaria: Cuius inuentor fuit Dædalus: huic ipſe, faber tignarius eleganti uocabulo dictus a plauto materiarius. ſed iã tempus eſt ut ex uia in ſemitam regrediamur. Qui emit: uendit: negociatur: noſcat καιρον ideſt oportunitatem. Emptor captet tempus ut emat

Digitized by Google

paruo: uenditor ut uendat magno: Et enī ut præcipit M. Varro tunc uendas cum caritas eſt, negociator ut cum lucro mercaturam exerceat: obeatq; fora rerum uenalium. Amator amicam in tempore accedat cum tempeſtiuum eſt: Cum læta puellæ mens & animus ad uenería propenſior: Agricola omnem ruſticatiōem κατὰ καιρὸν id eſt in tempore exerceat. Nam ut inquit poeta: Frigidus agricolam ſi quando continet himber multa forent que mox cælo properanda ſereno: maturare datur. Meſſis: uindemia: oleitas: ſationes: inſitiones: propagationes tempeſtiuiter fiant. Conſtat frumenta ſi tempeſtiue deciſa ſint: in horreo grandeſcere. contra arbores ex in tempeſtiuo calore aut gelatione ſentire uredinē: Siderationem: Carbū culationem. Denique ut ſummatim explicem omnis actio: omnis uita ſuam expoſcunt tempeſtiuitatem: quam qui nouerit ille fortunatius pleraq; omnia aget & commodius. Pittaci & illæ ſententiæ ſunt: Depoſitum cum acceperis redde. Amico noli maledicerē: nec inimico quidem. pietatem colito. Frugi eſto. Veritatem cuſtodito. Quod facturus es ne dixeris. quia ſi facere nequiueris rideberis. interrogatus quid infidum eſſet: mare inquit. Item percunctanti quid eſſet optimum reſpondit bene agere.

Supereſt ſeptimum nouiſſimumq; curriculum: quo decurſo ad metam prouehemur. Curſor autem progrediatur qui agmen cogit. Periāder corinthius: qui principibus ſumma ope enitendum ſuadebat ut

Digitized by Google

ſi tuto uellẽt dominari beniuolẽtia nõ armis ſtiparen-
tur. Ex eius penuario promptum eſt penus illud ſci-
tiſſimi ſaporis μελετη το παν ideſt meditationẽ eẽ to
tum : quippe is ſolus rei gerẽdæ eſt efficax: qui prius
omne negocium meditatur. Nam ut inquit elegãter
Auſonius locare ſedes: bellum gerere: aut pellere: ma
gnas modicaſq; res etiam paruas quoque agere uo-
lentem meditari decet. Segniores oẽs íceptis ſumus:
meditatio ſi rei gerendæ defuit: cogitare oportet in re
bus oĩbus quid gerendũ ſit. Et enim incogitãtes ſors
nõ cõſilium regit. Saluſtius dixit conſulto opus eſſe:
& ubi conſulueris mature facto. Temeritas ſtulta &
infelix eſt: ut inquit apud Titum Liuium Fabius Ma
ximus: Conſultatio meditatioq; rebus conſulunt &
priuatis & publicis. Latinus Virgilianus ĩ cognitan-
tiã improbans: meditationẽ probans ſic infit. O præ-
ſtans animi iuuenis quantum ipſe feroci Virtute exu-
peras. tanto me impenſius æquum eſt Conſulere at
que oẽs metuentem expendere caſus. illud Terentia
num quis ignorat? omnia prius conſilio quã armis ex
periri decet. Romani annuos magiſtratus: quorum
A maxíma foret poteſtas creauere: Conſuleſq; appella
uere: nimirum a conſulendo tanquã conſilio & con-
ſultatione rectores adminiſtratoreſq; rei publi. cun-
cta moderari debeãt. Quid pricipi magis expedit quã
habere cõſiliarios prudentes ac circunſpectos: quo
rum meditatione: conſilio: conſultatione cuncta ppẽ
dat: libret: examinet: ut omnia fiant ad libellam &

normam:ne quid deſiret amuſſis? Agamemnon ho
mericus optat non decem ſimilis Aiacis qui fortitudi
ne ceſſēt. Sed cōſiliarios dcē tales: q̄lis fuit Neſtor. Sic.
n. igr. τοιουτοι δέκα μοι συμφραδμονεσ ιεν αχαιῶν
Quod ſi acciderit non dubitat quin breui Troia peri
tura ſit: & enim magnæ res ut ait. M. Tullius gerun-
tur conſilio: ratione ſententia. Vlyxes apud Ouidiū
eludens aiacis ſtoliditatē inquit: Tu uires ſine mente
geris: mihi cura futuri eſt. Et mox paulo: Pectora ſunt
potiora manu uigor omnis in illis. Meditatōe cūcta
fiunt meliora & factu faciliora: ut Vegetius docet.
Græcum epigramma non hanc periandri de medi-
tatione ſentētiam celebrat ſed illam. χολου κρατεῖν
Quod uerbum ſignificat iræ temperandum eſſe.
Quod præceptum & ipſum qua ſalubriter detur mor
talibus quis nō uidet? Cum ira breuis inſania ſiue bre A
uis furor ſit: ut docti autumant: quā frenis moderari
ac compeſcere non mediocris ſapientiæ eſt. M. Tulli
us in epiſtola ad Quitum fratrem protreptica: horta
tur monet p̄cepit ut reſiſtat iracundiæ: ut linguam in
ira contineat: ut animo & orationi cum ſit iratus mo-
deretur: Nam ſi implicabiles iracundiæ ſint: ſumma
eſt acerbitas. Aiacem in mortem egit furor: In furorē
ira. Cætera uitia impellūt animos: ira præcipitat. Ma
ximum remedium eſt iræ mora: atq; dilatio: ut pri-
mus eius feruor relanguefcat. proinde Athenodori
illud ſalutare præceptum habere cordi atque memo-
riæ operepretium duco: qui Auguſto Cæſari ſic præ

cepit: Cum ira te o Cæſar ceperit:nihil prius neque
A dixeris neque feceris:quã ipſas uiginti qu attuor litte-
ras elementarias tecum ipſe percurreris. Tres ſunt
affectus: qui omnes homines in omnia facinora præ
cipites agunt:Ira:Cupiditas:Libido. Propterea poe-
tæ tres furias eſſe dixerunt: quæ mentes hominum
B exagitent. Inſtar enim furiarum hi tres affectus iræ cu
piditatis:libidinis mortales dementant:ſtimulis agi-
tant:furore perturbant. Stat quidem Ariſtoteles iræ
defenſor ac propugnator dicens:iram calcar atq; cō-
tem eſſe uirtutis:Sed huic Ariſtotelicæ ſententiæ re-
clamant ac refragrantur. M. Tullius: Seneca cæteri:
a quibus proditum eſt iratos proprie dici exiſſe de po
teſtate.id eſt de conſilio:de ratione:de mente. Et cum
ira inſania ſit:negant utilem eſſe inſaniam haud na-
turalem. Grammatici iram ab eo quod eſt ire dici
tradunt:eo quod a ſe eat qui iraſcitur & furit.
Qui ergo a ſe ipſo abire non uult: nec mentis im-
pos fieri iam ſuffrenent: & hunc temporarium ani
mi motum impotentiſſimum coerceat. Quæri ſo-
let quid ira diſtet ab iracundia:Scitote iram ex cauſa
naſci: Iracundiam de uitio multum iraſcentis: ſic &
iratum iracundumq; diſtĩgui: ut iratus ex cauſa ſit:
Iracundus ex natura: & ſicut ebrius differt ab ebrio
ſo. Ita iratus ab iracundo. Namque ebrioſum dici pro
prie uolunt eum qui ebrietatis uitio obnoxius eſt:
Ebrium uero:qui interdum uino grauis ſit & impos
ſui: poteſt enim qui ebrius eſt, tunc primum eſſe nec

habere hoc uitiũ: Et qui ebrioſus eſt ſæpe extra ebrietatem eſſe. Conſimiliter iratus poteſt eſſe non iracũdus: Et iracundus qui iracundiæ obnoxius ſignificat poteſt aliquando iratus non eſſe. Cæterum quoquo modo etiam atq; etiam nobis cauendum eſt: ne iræ ne iracundiæ procliuitate rapiamur: ne irati ne iracundi ſimus. Quod uicium tam deforme eſt: ut fœda uiſu & horrenda fiat facies iraſcentium: ut flagrent oculi: ut capilli ſubrigantur: ut ore toto multus rubor erũpat: ut labra mordeantur. Dentes arietentur. poſſem infinita prope congerere pertinentia ad utranq; hãc Periandri Corynthii ſentẽtiam: qua dixit totum contineri meditatione: & iracundiam eſſe frenãdam: ſed nos ĩmenſum ſpatiis confecimus æquor: & iam tempus equum fumãtia ſoluere colla. Iam decurſis ſeptenis curriculis ad metam prouecti ſumus. Eiuſdem Periandri illæ quoq; ſententiæ ſunt: bona quies eſt: In rebus ſecundis eſto moderatus: in aduerſis prudens. Quodcunq; pollicitus fueris ſeruato: Non peccantes modo uetum q; peccare geſtantes punito.

Hic ẽ orbiculatus gyrus ſeptem græciæ ſapientum: quorum nomina delphicus Apollo cum quæreretur quiſnam primus ſapientum foret: in orbe teræ incidi iuſſit: ne primus eſſet ne uel imus quiſpiam. Habetis dicta ſapientũ quæ ut inquit Socrates apud Platonem ĩ phedro: nũquã ſunt contẽnẽda. habetis ſententias philoſophorum publice priuatimq; utiliſſimas: breues pariter & longas, breues in uerbis: lon

gas in ſenſu. Quarum cortex medullam tegit obdu
citq; ſuccoſiorem ueluti prodromon ideſt præcurſo-
riam legitimi annuiq; curriculi noſtri litterarii: In quo
epiſtolæ Plinii cum Valerio Flacco iunctim ibunt:
Et una ad metas per interuallatos curſus progredien
tur. Erit opinor operæpretium ſpectatorib9 ſpectaſſe
horunce curſorum gradus omnis ueſtigia: ſudores:
anhelationes. hoc eſt erit fructuoſum auditoribus
me præuio & interprete diligenter penſitaſſe: ob-
ſeruaſſe: edidiciſſe in Plinio & Flacco elegantiã: eru
tiõem: ſchemata: Tropos: cæteraq; omne genus illu
ſtramenta. Nos pro uirili parte elaborabimus: ut Pli-
nianæ epulæ & Flacci edulia noſtris condituris con-
diantur: ut noſtro embammate hoc eſt intinctu & cõ
ditione fiant ſuauiora eſculentioraq; faciantq; ad ſto-
machum epulonum. Quod ſi quid duriuſculum den
tes offendet: id per nos manſum mollitumq; fiet. Ita
ut cum uoluptate deduci in uẽtriculum tranſmittiq;
poſſit. Occurret fortaſſis hoc in loco curioſus au-
ditor: & muſſitans dicet. bene quidem o orator & be
ne dixiſti. ſed quorſum iſtud tam bene? quid iſtæc tã
longa de ſeptem ſapientibus explicatio ad Plinii epi-
ſtolas pertinet & Flacci argonautica? Quid manus ſi
guli dum amphoram formare debet urceum finxit?
Ego iſti id quærenti ita breuiter libera uoce reſpon
deo. O Auditor curioſe nolito hinc anſam capere ca
lumniandi: Scito premia in cauſis non parum mul-
tis maxime libera eſſe: & longe a materia duci: ut Iſo

crates & Gorgias apud græcos factitarunt:ut Saluſtius Criſpus apud noſtros in bello Iugurthino & Catilinario nihil ad hiſtoriam pertinentibus principiis orſus eſt: Denicp in gymnaſio libero libera ẽ oratio: libera lingua: dummodo citra maledictum euagetur:& citra faſtidium. Principia undecunq ducta ſi modo docte dicta ſint laudem merentur: nec rationem ſemper reddere cogitur oratoriæ dictionis orator: Maximeq ſi a ſecta deuius non aberrat.

Mos eſt cauſa perata gratias agere Auditoribus. uos pro gratiarũ actione accipite tetraſtichon: quo ſeptem ſapientum præcepta eodem ordine complexi ſumus: quo ſunt explicata: ut ita facilius memoriæ atq animis ueſtris inhæreſcant.

Reſpicito finem uitai. Noſcito temet.
Optima menſura eſt: ſponſio damna dabit.
Plures nempe mali. peridonea tempora noſce.
confilium. cum ratione Regit.

Philippi Beroaldi Bononienſis opuſculorum.

FINIS.

liber · 1 · fuit Rome 1523 ·

Digitized by Google